Za jubilarni broj "Vremena" govore

OLJA BEĆKOVIĆ, IVANKA POPOVIĆ, ANTE TOMIĆ, BRANKA KATIĆ I BRANKO DIMITRIJEVIĆ

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1500

3. oktobar 2019.

ALA VREME LETI

KREIRAMO OSIGURANJE PREMA VAŠIM POTREBAMA

GENERALI

Family Friendly Enterprise

Prva Family friendly finansijska organizacija u Srbiji

generali.rs | Kontakt: 011 222 0 555

VREME
BROJ 1500
3. oktobar 2019.

05 Zoom: Ala Vreme leti
06 Uz 1500. broj:
Prodaja „Vremena“ u vunena vremena
12 Intervju: Olja Bećković
19 Nuspojave:
Odakle zvono zvoni
20 Intervju: Ivanka Popović
24 **Predsednik Srbije u „Velikoj Srbiji“: Šta si radio devedesetih, Vučiću**
29 TV Manijak: Ružičasta garda
30 Intervju: Ante Tomić
34 Stara planina:
Izgradnja malih hidroelektrana
36 Greta Tunberg: Da li se usuđujemo da decu shvatimo ozbiljno?
38 Intervju: Branka Katić
43 Putevi oko znakova:
Kako razgovarati sa zadrtima (1)

KULTURA

44 Intervju: Branko Dimitrijević
49 Bitef 2019: Kad strah jede dušu
51 Film: Pijavice
52 Intervju: Bojan Slačala
54 **Muzika: 51. BEMUS, kritičarska najava**
56 Revizija:
Klasne podele ispod korseta i suknji

SVET

58 **EU: Problemi sa komesarima**
62 Kultura sećanja:
Crna moć crvene Anđele

MOZAIK

70 Pričević: Ovčarska izložba, pride jagnjeće i drugo pečenje
72 U galeriji: Mi smo sada u Čistilištu
75 Navigator:
Koliko brzo odgovarate na poruke
76 Strip: Iza maske
78 Vreme uživanja: CV

izdavač
NP “VREME” d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku “Vreme” je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

Moglo bi se reći da je Vučić od medijske scene Srbije u poslednjih sedam godina napravio “Veliku Srbiju” po svojoj meri

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Festival će od 6. do 19. oktobra predstaviti svoje aktuelno ruho i pokušati da pomiri slušaoce stare i najnovije generacije, kao i ljubitelje različitih umetničkih muzičkih žanrova poput klasike i džeza

PIŠE: ZORICA KOJIĆ

Odbivši postavljenje bivšeg mađarskog ministra pravde Lasla Tročanjija na funkciju komesara za proširenje i susedsku politiku, Brisel je uputio jasnu poruku mađarskom premijeru Viktoru Orbanu: za politiku koja se kosi sa standardima EU moraće da snosi posledice. Ujedno, to je signal da proširenje Unije nije ni na vidiku

PIŠE: UROŠ MITROVIĆ

Ilustracija na naslovnoj strani: **Vladimir Stankovski**

TAMAN
ZA STRESAN DAN

Magnetrans® omogućava svakodnevni optimalni unos magnezijuma u organizam.

MAGNEZIJUM MAGNETRANS® 375 DIRECT JE DOBRO DELO ZA UM I TELO.

Koristan

Magnezijum Magnetrans® daje optimalnu dnevnu količinu magnezijuma, važnog za energiju, metabolizam, zaštitu srca i krvnih sudova.

Direktan

Magnezijum Magnetrans® se uzima bez vode, direktno na jezik, što je veoma praktično i omogućava bolju apsorpciju i iskoristljivost preparata.

Ukusan

Magnezijum Magnetrans® ima vrlo prijatan i osvežavajući ukus.

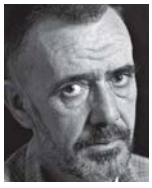
Originalna nemačka receptura

www.magnetrans.rs

Hemofarm STADA GRUPA

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Ala Vreme leti

Mediji u Srbiji dovedeni su na ivicu opstanka, čak i oni kojima sada pretiče jer i njihov novokomponovani život "bubrega u loju" počiva pretežno u činjenici da su prestali da budu mediji

Možda se sećate onog spota u kome Mića Ćulibrk i ja reklamiramo kupovinu novina koje uređujemo: on "Vremena", a ja NIN-a. Strah me je da je od svih poruka zapamćena samo ta "marketinška caka" – radiš u korist direktne konkurencije.

Ruku na srce, mnogobrojni su u ovom spotu prepoznali i hvale vrednu ideju o solidarnosti koja toliko nedostaje svim segmentima društva.

U poruci je još bilo jasno da su mediji u Srbiji dovedeni na ivicu opstanka, čak i oni kojima sada pretiče jer i njihov novokomponovani život "bubrega u loju" počiva pretežno u činjenici da su prestali da budu mediji. Oni za pare pristaju da budu dvorske lude. Pa, dok traje, traje... Posle će da vide da li će da dobošare novim gazdama ili će naći drugu formu prostakluka.

Foto: Goranka Matić

Ali, meni je najžalije što je u toj inače kratkoj poruci najmanje bila primećena reč – dostojanstvo.

Hteli smo tim pojmom da zamenimo već prežvakane floskule – nezavisni i, još gore, slobodni mediji – koje su se otrcale kao ćilim u sirotinjskoj kući.

Ova vlast je ciničnom zloupotrebom filosofske teze o nepostojanju apsolutnih sloboda dovela do toga da izjednači i bistri potok i svinjac. Pa, kad se kaže "svi su oni isti", posao je sa stanovišta državne propagandne mašinerije obavljen, odjednom u tom kukolju nema žita, samo što se neki foliraju da su slobodni, jer, lepo smo rekli, apsolutne slobode nema, pa otkuda bi onda tek bilo nezavisnosti.

Dostojanstven čovek (pa i medij) neće lagati, neće izmišljati stvari o ljudima i pojavama, i kad mu je odelo skromno, biće čisto, biće spreman da se izvini za neku nehotičnu brljotinu, neće da vređa druge ljude i izmišlja afere; dostojanstven novinar odbiće da piše po nalogu u tuđem interesu, urednici se neće vaditi na prirodu kapitala (bio on državni ili privatni) koji stoji iza njegovog medija, kao da je to neka vrsta dozvole za nekažnjeno ubijanje...

Najveći neprijatelj istine nije laž već uverenje. Zato vlast instiktivno – bez nekih istraživanja i dubljeg uvida u društveni kod, možda naslednivši gene od zla oca i još gore majke – propoveda da slobodnih i nezavisnih ne može biti i širi uverenje da je biti novinar najgora stvar na svetu.

E, nije. I danas ima mladih ljudi koji bi da se ogledaju u jednom časnom, zanimljivom, kreativnom i odgovornom poslu. Takvi nisu prikladni za ove koji značaj vesti mere iznosom državne ili paradržavne dotacije, dok u ovo malo dostojanstvenih medija mogu samo da uče, unapređuju zanatske veštine, da budu u statusu volontera (dakle, rad bez para) i da onda kroz par meseci, neki put i sa suzama u očima, dođu da zamole za preporuku. I obično budu primljeni tamo gde su želeli da odu.

Pred vama je, dragi čitaoci, 1500. broj nedeljnika "Vreme" i uskoro će se navršiti tri decenije izlaženja ovog lista. Na neki način mi je žao što ove svečarske trenutke kvarim promišljanjem o tužnoj sudbini novinarstva i novinara.

Što se "Vremena" tiče, nemojte da se brinete. Ono ne pripada samo jednoj generaciji novinara koji su ga začeli i napravili. Za jedno sam siguran: biće to i u budućnosti dostojanstvene novine i praviće ih dostojanstveni ljudi.

A možda će biti para. ¶

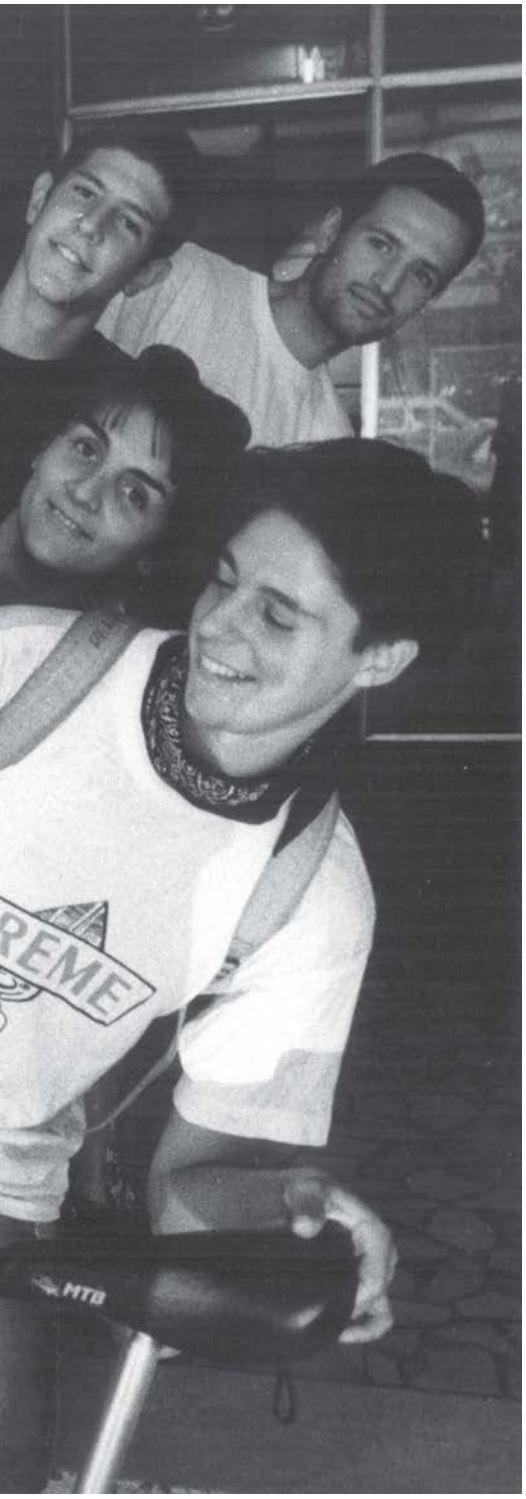
PRODAJA "VREM
U VUNENA VRE

NIŠTA IH NIJE MOGLO ZAUSTAVITI: Kolporteri "Vremena"
Foto: Goranka Matić

MENA” MENA

Početkom devedesetih naš magazin se mogao kupiti na ulici. Prodavali su ga mladi ljudi koji su tako zarađivali neku “crkavicu” i, što im je bilo mnogo važnije, izražavali svoj politički stav. Javnost je to prepoznala i odmah su izašli na glas po hrabrosti, duhovitosti i visprenosti. Naime, nikad nije bilo jednostavno i lako biti kolporter “Vremena”. Mnogi od njih kasnije su ostvarili uspešne karijere u različitim oblastima. Nismo ih zaboravili, a ni oni nas

Druga polovina 1992. ili prva polovina 1993... Uobičajena subota (tada je “Vreme” izlazilo subotom, ali je na naslovnoj strani nosilo datum ponedeljka). Budilnik zvoni u pet ujutru. Spremam se na brzinu i kombijem krećem za štampariju u Novi Sad. Prvi tiraž “Vremena” bi po planu trebalo da bude spreman do sedam. Naravno, kada stignem tamo, obično moram da čekam još sat ili dva, nekad i znatno duže. Pijem prvu jutarnju kafu sa radnicima koji pakuju novine, ja častim cigarete (pušilo se tada posvuda). Javljam Nikoli Ćulafiću telefonom procenjeno vreme dolaska u Beograd, on javlja kolporterima. Novine se utovaruju u kombi. Novosadski kolporteri (predvođeni Veljom Đurovićem, koji će kasnije osnovati “Press International” i danas postojeće preduzeće za distribuciju novina) preuzeće novine iz štamparije jedva nešto kasnije. Krećem za Beograd.

Usput, često, policijska patrola. Kuda idem, šta vozim, da li imam dostavnicu za “robu”. Ponekad uzmu primerak novina, dug je dan u patroli na putu. Ponekad zakeraju, pitaju za putni nalog. Vadim blok putnih naloga, ispisujem, pečatiram. Gledaju me policajci u čudu. “Ja sam zamenik direktora, ovlašćeno lice preduzeća”. Prihvataju.

Na zbornom mestu, u Kosovskoj ulici, a ispred “prvog centra” tadašnjeg Društvenog preduzeća “Štampa”, čekaju Nikola, poveća skupina mladih kolportera (Milivoje Čalija se vidi izdaleka jer štrči zbog “košarkaške” visine), kao i stariji gospodin sa šeširom, štapom i maramicom u džepu sakoa – Đuro Žarić. Prvo isporučimo novine u magacin prvog centra “Štampe”; te novine će se već od ranog popodneva prodavati na kioscima u strogom centru Beograda, na ostalim kioscima tek sutradan. Potom istovarujemo pakete za kolportere. G. Đuro, preduzeće “Kolporter”, kolima odvozi svojih nekoliko paketa – njegovi kolporteri će prodavati novine uglavnom po kafanama. Čalija sa družinom, njih smo zvali “kolporteri ‘Vremena’” (vidi sliku), na licu mesta raspodeljuje tiraž po spisku. Za pola sata će na svim važnijim ćoškovima, trgovima i pijacama u širem centru grada odjekivati: “Najnovije ‘Vreme’...”.

Nikola i ja odvozimo ostatak novina na Omladinski stadion u centralni magacin “Štampe” za sutrašnji početak prodaje u ostatku Beograda, pa u redakciju. Redakcija je na sedmom spratu, sreća je kad lift radi. Tu svi već nestrpljivo očekuju novine, grabe ih, prelistavaju, komentariše se uz kafu ili nešto žešće... Svi zadovoljni – izašao je još jedan broj “Vremena”. Dolaze i “biciklisti”, momci koji će pretplatnicima u Beogradu odneti primerke u što je moguće kraćem roku.

Negde rano popodne ja već gubim snagu, ni kafa ni cigarete tu više ne pomažu, pospanost i glad pobeđuju. Ostavljam Nikolu samog, on će uz pomoć svojih prijatelja dočekati kamion sa drugim delom tiraža, onim koji ide u prodajne mreže “Borbe” i “Politike” (kamionima po Srbiji), vozom za Crnu Goru, autobusom za Sloveniju, PTT-om za mesta gde ne idu kamioni sa novinama, za izvoz i za pretplatnike u zemlji i inostranstvu...

»

Nešto malo kasnije od opisanog perioda, otprilike od druge polovine 1993, ako nas sećanje ne vara, u redakciju počinju da dolaze i kolporteri iz "provincije": Pančevo, Inđija, Kragujevac, Kraljevo, Valjevo, Šabac, Niš... Tovare novine u kamperske rance i autobusima putuju da prodaju novine u svojim gradovima. Tu je za nas, a naročito za Nikolu, od posebnog ličnog interesa Olja iz Valjeva – novine je uglavnom nosila kupcima na kućni prag. Kasnije se udala za Nikolu, preselila u Beograd i postala majka dva Ćulafića juniora. Još nešto kasnije, od 1994. (opet stvar problema sa sećanjem), pojavila se još jedna kolporterska grupa. Pokojni Branimir Backović Backo i drugovi. Kasnije je Backo osnovao preduzeće "Beokolp", danas jedan od dva najveća distributera novina u Srbiji.

Zamolili smo neke iz grupe "kolportera 'Vremena'" (neki od njih će kasnije osnovati, u međuvremenu ugašeno, manje preduzeće za distribuciju novina) da opišu svoja iskustva sa ulice iz tih davnih dana. O tome čitajte u nastavku. ¶

VOJISLAV MILOŠEVIĆ

uz pomoć NIKOLE ĆULAFIĆA

POKLONU SE U ZUBE NE GLEDA: **Slučajni čitalac**
Foto: Nenad Kojadinović

Kako sam prodavala "Vreme"

Kupci "Vremena" nisu bili samo kupci – oni su bili fin, pristojan, pametan i drag svet. Kupili bi novine i ostali da raspravljaju o dnevnopolitičkim temama. Ni mi nismo bili samo prodavci, nas su kupci voleli – meni su moji redovno donosili kolače

Piše: **Vanja Ćuk**

Sećam se dana kada sam videla prvi broj "Vremena": moja sestra i ja smo bile na Terazijama, ona je kupila novine, pokazala mi ih i rekla – "odsad ovo čitamo". Pola godine kasnije otišla sam u Ameriku u četvrti razred srednje škole; iznenada, na američku kućnu adresu stigao mi je nenajavljen poklon od porodice: prvo "Vreme" iz pretplate, da ne zapustim MPV u dalekom svetu.

Kolporterka sam postala čim sam se vratila, u julu 1992. Sestra me je uvela u posao. Stajale smo jedne subote (jer "Vreme" je tad izlazilo subotom) kod Delijske česme – ona, ja i paket novina. "'Vreme' najnoviji broj, dan ranije nego na kioscima", bio je tekst koji me je ubeđivala da vičem. Nećkala sam se, skupljala hrabrost i konačno prodrala. Preplašila sam i nju i sve okolo. Posle mi je to bila omiljena zabava. U takmičenju kolportera "Vremena" u jačini glasa u finalu sam pobedila Radeta Tričkovića, koji je prodavao novine kod "Zagreba". Radeta se svi sećaju, taj se Arkanu, kad je sa Karlom Hajncom Rumenigeom prošao da otvara Adidas radnju (a iza išli fudbaleri Obilića dvojica po dvojica), prodrao "ta-ta-ta-tira" i ostao živ.

Prodavala sam na tri lokacije: kod hotela "Moskva", na Banovom brdu i kod Delijske česme. Kupci "Vremena" nisu bili samo kupci, oni su bili fin, pristojan, pametan i drag svet. Kupili bi novine i ostali da raspravljaju o dnevnopolitičkim temama. Bio je rat, bile su devedesete, i u onom moru ludila normalci su mi prijali. Uostalom, baš kao i danas. Ni mi nismo bili samo prodavci, nas su kupci voleli – meni su moji redovno donosili kolače.

Tada anoniman Čeda Jovanović kupovao je "Vreme" kod mene. Ne sećam ga se što je bio dobar frajer, sećam ga se što je svake subote dolazio sa NIN-om u rukama. Ko je tad kupovao "Vreme", nije kupovao NIN.

Iz štamparije u Novom Sadu "Vreme" je dolazilo u Kosovsku. Te devedeset treće novine su redovno kasnile jer nije bilo benzina/papira/pao je sneg, nas dvadesetak smo ih nekad satima čekali i sami sebi smišljali zabavu. Omiljena mi je bila kad napravimo lažni red ispred kioska, pa ljudi stanu na kraj reda, ne pitaju šta se prodaje, nadaju se cigarama.

Postojala su izvesna pravila za prodaju novina zimi. Stavi karton pod noge, slojevito se oblači, ne miruj. Sećam se da je 31. decembra 1993. bilo minus dvadeset, a ja provela pet sati na zadatku.

Kad stojite na ulici satima, počnete da prepoznajete ljude koji prolaze. Jednom mi je tako prišao Mrki, momak fizionomije Lombrozovog dokaza koji nedostaje, izvadio pištolj i rekao: "Mala, nemoj da sam te još jednom video da prodaješ to ustaško smeće." Taj je redovno prolazio, znala sam ga, znala sam i da će da se vrati. Nije mi se gubila glava, ali nisam želela ni da me otera. Beograd je selo – ako vam treba šest koraka da se spojite sa svakim u svetu, za ovaj grad je potrebno dva. Drug tadašnjeg dečka moje komšinice, mladić za tu priliku obećavajućeg nadimka Krvavi me je spasao. Nikad nisam pitala šta se desilo sa Mrkim, samo znam da se nije ni osvrnuo kad se konačno pojavio tri nedelje kasnije, a ja se prodrala: "Vreme!"

Kolporterskog posla se rado sećam, kolporteri su bili duhoviti ljudi, mi smo se i van ulice družili, sa nekima se družim i danas. U sivilu devedesetih prodavanje "Vremena" bilo je svetla tačka. Bilo je zabavno i imalo je smisla, sve što čovek može da ište dok prodaje svoje vreme. ¶

“Najnovije ‘Vreme’!” ili kako je Vatikan ostao kratkih rukava

Vojislav Šešelj nam prilazi okružen nabildovanim telohraniteljima. Kaže nam da će kupiti “Vreme” jer treba upoznati neprijatelja

Piše: **Đorđe Balmazović, autor je član kolektiva Škart, crtač, grafički dizajner, Ljubljana**

Karikatura: Đ. Balmazović

Od marta 1991. moj prijatelj Čeda i ja smo zajedno prodavali “Vreme” kod Delijske česme u Knez Mihailovoj. Prodavali smo subotom, jer je tada “Vreme” izlazilo subotom. Delijska česma se pokazala kao odlično mesto za upoznavanje ljudi. Navešću nekoliko scena koje mi prve padaju na pamet.

1. Vojislav Šešelj nam prilazi okružen nabildovanim telohraniteljima. Kaže nam da će kupiti “Vreme” jer treba upoznati neprijatelja. Desnu ruku zavlači u unutrašnji džep sakoa da izvuče novčanik, ali umesto novčanika izvlači pištolj uperen ka nama. Kaže kako je pogrešio džep, vraća pištolj i iz drugog džepa vadi novčanik. Njemu je to smešno. Nama nije. Pomislili smo – kreten!

2. Jednom me je jedan prijatelj pitao šta inače radim. Rekao sam mu:

- Prodajem “Vreme”.

- Prodaješ vreme? (tu sam shvatio da on ne zna da postoji nedeljnik koji se tako zove)

- Da, prodajem “Vreme”.

- Kako to misliš, prodaješ vreme?

- Pa tako, stanem na ulicu i vičem: “Najnovije ‘Vreme’, najnovije ‘Vreme’!”

- I ljudi kupuju?

- Da, kupuju.

- Za koliko?

- Za 100 dinara.

Dobro se sećam njegovog izraza lica dok je razmišljao kako uspevam da ljudima prodam sate ili minute za 100 dinara.

3. U Knez Mihailovoj, preko puta galerije KCB-a, radio je prodavac Muja, koji nije bio deo naše kolporterske mreže. On je prodavao sve moguće novine koje su tada izlazile, pa i “Vreme”. Bio je plav, niži, četvrtast, uvek u vijetnamki, pomalo je frfljao kad priča i nije odavao utisak previše pametnog tipa.

Jedne subote, završivši kod Delijske česme, Čeda i ja smo prolazili pored Muje i čuli ga kako viče, tačno se sećam svake njegove reči, i njegovog dokumenat:

“Kupite najnovije ‘Vreme’! U najnovijem ‘Vremenu’: KAKO JE VATIKAN OSTAO KRATKIH RUKAVA! Najnovije ‘Vreme’ – istorijski dokumenat za svaku porodicu!”

U tom broju, a ni u prethodnom ili potonjem, nije bilo ni reči o Vatikanu, pogotovo ne s takvim naslovom. Muja se drao i izmišljao naslove i teme koji nisu postojali. Bilo mu je važno samo da bude što bombastičnije. Danas bi vikao: SENZACIONALNO!

Čeda i ja smo se smejali Mujinom lupetanju. Tada nismo znali ono što znamo danas – da je Muja bio čovek daleko ispred svog vremena. Nije mu bilo važno da li u tom broju piše to o čemu viče, ni to što obmanjuje i vara ljude. On “Vreme” nije ni otvarao. Činjenice mu nisu bile bitne. Jedino mu je bilo važno da se proda. Zvuči poznato? Muja je bio čovek budućnosti, čovek za 21. vek. ¶ »

Vreme pozitivne energije

Sneg, vetar, kiša, batinaši koji su iskakali na Terazijama iz kombija, policijski kordoni, kontramiting, ništa nije moglo da nas spreči da prodajemo "Vreme"

Piše: **Igor Balmazović**

Nedugo posle studentskih demonstracija na Terazijama marta 1991. godine, na kojima je moj brat prodavao vanredna izdanja dnevnih novina "Borba", u njihovom prodajnom odeljenju predložili su nam da prodajemo i novi nedeljnik "Vreme". Subota popodne, prodajno mesto Delijska česma. Prodali smo sve što smo zadužili. I tako je počelo.

Zajedno smo rasli, borili se tih devedesetih godina na ulici protiv tadašnjeg režima. Kolporterska mreža je bila sve veća i veća. Kulminacija je bila na demonstracijama '96-97. godine. Tih dana smo prodavali novine po čitav dan. Sneg, vetar, kiša, batinaši koji su iskakali na Terazijama iz kombija, policijski kordoni, kontramiting, ništa nije moglo da nas spreči da prodajemo "Vreme".

Nismo prestajali sa prodajom ni za vreme bombardovanja. Nije bilo dela Beograda gde nije bio neki kolporter. Neki su dobijali nadimke po svom prodajnom mestu i tako smo ih pamtili, recimo Laza-Mirijevo, Voja-Dedinje itd. Mnogo je ljudi raznih profila i interesovanja prošlo kroz kolportersku mrežu i prodavalo "Vreme". Najčešće su to bili studenti i đaci srednjoškolci, većina nasmejani i veseli ljudi koji su dolazili na mesto gde smo delili novine i po sat ranije kako bi međusobno razmenili rečdve. Znalo se da će Cvrle, kad dođe, da mi kaže "Oooo, Ignjate", Baji "Gde si Baja mali knindža", Duletu Dža il Bu bi govorio "drug umetnik" itd. Bile su tu nezaboravne stručne analize utakmica (recimo Ipsvič-Norvič), političke situacije, recenzije koncerata i filmova itd.

Taj period je nezaboravan. I pored svih nedaća koje su nas tih devedesetih pogodile, u toj ekipi je vladao jedan neverovatan duh, bilo je tu mnogo, mnogo pozitivne energije. Koliko znam, većina tih nekadašnjih kolportera sada su uspešni ljudi u svojim profesijama, ovde a i u inostranstvu (novinari, sportski komentatori, političari, inženjeri, privatnici, lekari, umetnici itd). Sa dosta njih sam i dalje u kontaktu. Distribucijom štampe sam se bavio sve do 2012. godine. Sada radim u auto industriji.

Lepo je bilo biti deo te ekipe. "Vreme" i dalje vrlo rado čitam. Čestitam jubilej ljudima koji su istrajali i izdržali sve ove godine uz "Vreme". ¶

Foto: Draško Gagović

Spoznaje iz kolporter

Kakav god CV da pišem, kome god da prepričavam to šta sam u životu radio, stavka – kolporter, na Kalenić pijaci, nikada nije višak

Piše: **Miloš Šaranović**

Neke sam stvari poneo od kuće, vaspitavali su me roditelji, češće mi se čini da su bili uspešni. Svašta sam naučio u školi ili školama, pa na fakultetu, pokazaće se da nije baš neka sjajna investicija, ali sam taj zadatak, koji sam sam sebi postavio, obavio uspešno. Odlučio da radim nešto sasvim drugo, dešava se...

Neka iskustva stekao sam u vojsci.

U svom poslu sam postigao dovoljno, nadam se da ovo nije sve, ali sam i izveštavao sa Olimpijskih igara i komentarisao finala Lige šampiona.

Na pijaci sam uspeo da naučim više nego što sam i slutio da ću. Jedna ravan je najšareniji mogući skup ljudi, od vračarske aristokratije, brojnih intelektualaca, studentarije koja kupi ili zastane da pogleda novine, pita može li da ih prelista, prokomentariše nešto od aktuelnih događaja preko prodavaca, uzgajivača krompira ili malina, zbunjenih prolaznika koji bi nešto da kupe, ali za ono malo para što imaju, kolega Roma koji "valjaju sve i svašta", mahom gaće, cigarete ili toalet papir, policije, inspekcija, pa do sitnih ili kru-

"VREME", NAJNOVIJI BROJ:
Jedno od obeležja ulica Beograda
Foto: Zoran Raš

ske karijere

pnih prevaranata, dilera deviza, lopova...

Nije redosled bitan, uopšte, samo su morali nekim redom da budu pomenuti. Skoro svi su, skoro svakog dana, na istom mestu, na pijaci. I ja, kao kolporter koji studira, pa u poslednjoj trećini "kolporterske karijere" studira i podiže dete, češće promrzao i umoran nego nasmejan. Uglavnom ljubazan i uvek pričljiv i znatiželjan.

I milion tema, pitanja, saznanja, čini mi se, toliko i ljudi. Od onih koji mi, u prolazu, opsuju majku izdajničku ili me, tek tako, nazovu kriminalcem, do onih koji mi zimi donesu čaj ili čak jaknu ako procene da bih mogao da se prehladim.

Slike koje i danas imam pred očima često.

Nekih "redovnih kupaca" nema odavno, neke vidim ili sretnem i dan-danas, neki su tada bili ili kasnije postali poznati, važni, uticajni... Sećam ih se, čini mi se, svih, i bilo bi nepristojno pominjati imena jer ih ne znam sva, a da pominjem one "poznate" ne mogu, to bi značilo da takvu podelu sveta priznajem i da na nju pristajem.

I verujem da ću se sećati dok me bude, ne samo zbog povremenih susreta ili priča, nego zbog značaja tog vremena i tog posla. Uostalom, trojica kumova su mi tadašnji kolporteri. I bar još toliko prijatelja. I nekoliko pravih drugara...

U jedno sam siguran – kakav god CV da pišem, kome god da prepričavam to šta sam u životu radio, stavka – kolporter, na Kalenić pijaci, nikada nije višak...¶

Gospođa Vojvodić je rekla da su mediji slobodni

Na toj ulici sam, kao dopunu fudbalskim stadionima, upoznao i najbolje i najgore ljude koje poznajem. Imao sam privilegiju da ćaskam sa omiljenim gradskim muzičarima, kolumnistima i gluvatorima

Piše: **Kolporter Dušan (Mihajilović)**

Posmatrano sa vremenske distance od dvadesetak godina, moram da primetim da je u kolportaži i uličnoj distribuciji "nekada uglednog nedeljnika" bilo nečeg duboko alanfordovskog.

"Kolporteri grada Beograda" tj. "KGB" (koji to nije) kao naša krovna organizacija. Debeli Šef (Rade). Razdrndana kolica. Vlažna šupa u Birjuzovoj kao baza. Organi reda u ulozi Superhika. Osećaj dužnosti. Tri političarske svinje i bogate dame iz "Mažestika". Lažne dojčmarke. Jedan mesar. Pekar, cvećar, mislim da nije bilo apotekara. Pa i jedan Purger koji se izražava maltene u citatima Nenada Briksija. Gde li je V. sada? Sve ovo kao da je bilo u nekom prošlom životu.

U kolportažu sam ušao poluslučajno, kako bih uspevao da ispratim svoj zahtevan porok (Partizan). I na toj ulici sam, kao dopunu fudbalskim stadionima, upoznao i najbolje i najgore ljude koje poznajem. Imao sam privilegiju da ćaskam sa omiljenim gradskim muzičarima, kolumnistima i gluvatorima. Da manje ili više poznate viđam u večernjim i manje pohvalim izdanjima. Da posmatram život iz jedinstvene perspektive. I da na sitno pomognem da još više ljudi konzumira ili zavoli moj omiljeni, "nekada ugledni" nedeljnik.

Radio sam kod "Ruskog cara", na Terazijama i ponekad pomagao kumu Milošu na Kaleniću.

I dalje pamtim da je petak bio smatran za kolportersku premiju, zbog "Đoje" (Gioia), "Buga" i još uvek svežih nedeljnika. To je bilo pre varijante sa nabavljanjem "Nat Geo", "Cozma" i "Plejboja", iz kanala mimo zvaničnih uvoznika (što je neka druga priča). Dnevnica se podebljavala na modnim časopisima i regionalnim izdanjima, nedeljnici su se prodavali iz osećaja građanske dužnosti.

Za Preobraženski miting sam, npr., uz pomoć nekoliko drugara, rasturio punu kutiju (200 primeraka!) "Vremena" i NIN-a (i mogao sam još, ali nije bilo).

Osim privilegije da mi sve i svašta štampano prolazi kroz šake, rad na štandu sam mogao da kombinujem i sa slušanjem najnovijih treš hitova sa obližnjeg kioska, ali i sa drugim hobijima – poput prodaje i razmene fanzina, stripova i muzičkih izdanja.

Granica nije bilo, osim "Nezavisnih", "Monitora", merča sa logotipom (pokojnog) B92 i naslovnih stranica "Vremena" na kojima se nalazi Ona. U mutnim, neregulisanim vodama kolportaže, jedina realna zaštita od Superhikova bio je papir sa "mišljenjem gospođe (valjda?) Vojvodić iz kabineta ministra u Vladi narodnog jedinstva".

Naime, gospođa Vojvodić je rekla "da su mediji u Republici Srbiji slobodni", dok je "kolportaža dozvoljena i poželjna". I ovo je bilo dovoljno da omogući čak i prodaju "problematičnih" naslovnih strana "Vremena", pa možda čak i prokaženog "Monitora". Samo jednom nije upalilo. ¶

OVAKO NIJE BILO NIKAD

“Zovem ozbiljnog profesora univerziteta da ga pitam da li bi došao u emisiju, a on mi kaže da je počastvovan, ali da mora da se konsultuje sa decom. A onda se javi. ‘Razgovarao sam sa decom i procenili smo da je ipak bolje da ne dođem.’ Imala sam takva iskustva i sa ljudima od 65 i sa onima od 35 godina. Skoro sam razgovarala sa jednom osobom koja je plakala, kazala je: ‘Mene je sramota... ja sam mogla da napišem da nisam u Beogradu, sramota me je, ali moram otvoreno da ti kažem da ne smem jer ću izgubiti posao’”

"Nastavljamo gde smo stali u toj ideji da razgovaramo", kazala je Olja Bećković kada je kultna emisija "Utisak nedelje", posle preduge pauze, ponovo krenula. Na samom početku našeg razgovora, na pitanje da li je verovala da će se taj povratak nakon onakvog ukidanja desiti u nekom boljem trenutku, odgovara da je sumnjala da će se to ikada desiti.

Činjenica da ipak jeste ne znači da su došla slobodnija vremena. Naprotiv.

Nastavlja se život u sistemu sagrađenom na prošlosti iskonstruisanoj prema željama predsednika, sistemu koji se održava kroz medije koji pokušavaju da prevaspitaju svakog ko se usudi da kritikuje vlast, svakodnevno se iznose neistine bez ikakvih posledica, a neprijatelj je onaj ko ukaže na raskorak sa činjenicama. U javnoj sferi, razgovor je sveden na svoju suprotnost – na beskrajne monologe, u čemu prednjači predsednik Srbije.

Sa Oljom Bećković razgovaramo o tome šta može da se učini, šta je zadatak novinara danas, naravno o "Utisku nedelje", o tome da li su svi isti i da li je uvek bilo ovako. Pričamo o strahu, ali i o pristajanju ljudi da "samo rade svoj posao", o pristojnosti i bojkotu.

"VREME": Kada je najavljeno da ćemo ponovo gledati "Utisak nedelje", jedno od prvih pitanja je bilo – da li ćeš zvati Aleksandra Vučića. Tada si rekla da hoćeš. Je li došlo do tog poziva?

OLJA BEĆKOVIĆ: Ne. Zvaću ga onda kad budem mislila da ima nešto novo da kaže. Ne vidim profesionalno nijedan razlog da pozivam čoveka koji svaki dan govori u medijima po najmanje sat vremena. Mi kao novinari vodimo računa da sagovornik koji je juče bio u jednoj emisiji, ne bude kod mene danas. Pošto je on "svakog juče" negde, nemam potrebu da ga zovem. A problem, ne samo sa predsednikom već sa svima njima je što oni stvari doživljavaju lično. I to nisu razgovori između novinara i predstavnika vlasti, nego se vlast ponaša kao da je u pitanju lični obračun. I u tom smislu, nisam raspoložena niti me zanima da se lično obračunavam.

Misliš li onda da bilo kakav pokušaj razgovora između nezavisnih medija i vlasti uopšte ima smisla?

Zna se šta je razgovor. To što se dešava na relaciji novinari – predstavnici vlasti, to nije razgovor. Ovde, kako bi rekli, nema uslova za fer i poštene razgovore.

Ali ako na neki način odustanemo od pokušaja da, kako se stalno čuje, ispunimo ono novinarsko pravilo o dvema stranama, šta onda da radimo? Šta je po tvom mišljenju sada recept da se zadrži kredibilnost – da se ne uđe u igru gde postoji samo ili obračun ili klimanje glavom – a da se utiče na javnost? Koliko god pitanje o zdravoj javnosti zvučalo u ovakvom kontekstu smešno.

"Aleksandar Vučić je prvi čovek koji je ubacio u etar tu reč mržnja. Za svakoga ko ima neku primedbu ili kritiku, Vučić kaže 'vi me mrzite', 'oni me mrze'. To je tako patetično i kič da ti objašnjavaš da time što nešto kritikuješ, nikoga ne mrziš"

Novinari treba da postavljaju pitanja i da traže odgovore od onih gde postoji šansa da te odgovore i dobiju, a ne da učestvuju u cirkusu. I uopšte, ko je rekao da dve strane moraju da budu vlast i opozicija? Ti i ja smo dve strane. U pitanju je promišljeno bačena udica, gde vlast kaže: "Nemaju smisla emisije u kojima se mi ne pojavljujemo". I šta je sledeći korak? Da mi sami pogasimo te emisije, odustanemo i prihvatimo da nam zaista vlast uređuje i novine i televiziju, a mi ćemo da se povučemo jer su oni postavili kao glavni postulat da jedino imaju smisla emisije gde su oni. Ne pristajem da verujem u to jer to jednostavno nije tačno. Emisije imaju smisla tamo gde ljudi govore nešto važno, gde odgovaraju na pitanja i otvaraju važne teme od interesa za javnost, ko god da su ti ljudi.

Bila sam nedavno na jednom novinarskom seminaru i tamo se govorilo kako novinarstvo treba da bude konstruktivnije. Šta misliš da bi danas u Srbiji bilo konstruktivno novinarstvo? Misliš li da si ti konstruktivna?

Da, mislim da jesam. Duboko sam uverena da je jedan od razloga što sve ovo toliko dugo traje taj što su ljudi našli svoje izlaze i svoje ćoškiće. Postala je omiljena ona rečenica: "Da li si ti normalna da to gledaš?" ili "Ja ne gledam televiziju, znaš da nemam televizor već dve godine, a ne čitam ni novine". Kada ukineš sebi gledanje televizije i čitanje novina, ti stvarno nemaš pojma gde živiš. Preuzela sam na sebe, i mislim da je to moja konstruktivna uloga, da zaista gledam sve i da jednom nedeljnom ponudim gledaocima da, u skraćenom izdanju, vide sve ono što su propustili, da vide koja je to količina mraka pred kojom su odabrali da zatvore oči. Jer samim tim, kad ne znaš šta se zbiva, ti nemaš na šta da reaguješ, misliš kako to nije ništa strašno i imaš luksuz da pričaš: "svi su oni isti", "tako je bilo i ranije". A kada izvučem kako to zaista izgleda, onda vide da tako nije bilo ranije i da tako nije bilo nikada.

Pritom su najpre u ćoškovima oni koji bi mogli kritički da promišljaju sadržaj koji im serviraju skoro svi mediji i skoro sve novine.

Da, zato ja mislim da je sada emisija važnija zbog predloga, nego da li će neko doći i da li će biti sučeljavanja različitih mišljenja. Ljudi govore, kada pogledaju predloge, da im je loše, da nisu znali da je stvarno to tako. Je li moguće da se ovo

Grickanje slona

Neki ljudi koje poznaješ su pristali da budu deo ovog sistema, kako ti to izgleda? Zašto?

To je toliko drastično. Ti te ljude poznaješ i znaš da su oni napravljeni od istog materijala kao i mi. Nemaš drugi način nego da pomisliš da zaista moraju to da rade. I da je to tako duboko traumatično da nije lepo ni da komentarišemo.

Znači, misliš da ono jednostavno objašnjenje o ličnoj koristi ne pije vodu?

Mislim da je to pre pitanje za stručnjake. Ne smatram da su se ljudi pokazali spremniji da uđu u nešto što se kosi sa etikom i savešću, već je možda to i posledica jednog dubokog beznađa. Kad dođeš u situaciju da ti deluje da se ovde nikada ništa neće promeniti i da ti više ništa nije ni važno, onda verovatno hoćeš da nađeš neko svoje mesto da funkcionišeš u tom sistemu. Jer ljudi koji to odbijaju, oni koji danas javno govore, oni priznaju da koliko god bili ljuti i koliko god bi se moglo zaključiti po tim njihovim govorima da su očajni, oni ipak nisu do te mere očajni. Sve dok govoriš, znači da nešto pokušavaš i nečemu se nadaš. Veruješ da to što govoriš ima nekog smisla, da će doći taj dan kada će stići neka nagrada koja nema veze sa položajem, funkcijom i novcem, već da će se tvoje poštenje, u svakom smislu te reči, isplatiti i da znaš zašto si to sve izdržao... Ako nemaš neku ideju da ćeš polagati račune, da li Bogu ili svom detetu, možda počneš da se ležernije ponašaš. Kažeš sebi – ok, imam 50 godina, radim 30 godina i koji je rezultat? Neko može da kaže za mene "ona priča jedno isto 30 godina i evo kakva je situacija". I čovek digne ruke...

A što ti ne digneš ruke?

To je moja ogromna volja za životom.

Kako misliš da će se ovo završiti?

Ne znam, možda sutra, možda ko zna... Mislim da mi kao neki mravi treba da grickamo slona. Teško da će on zbog toga da padne, ali će biti načet. I zato ne treba da odustajemo, a sve ovo što sada radimo doživljavam kao to načinjanje.

zbiva, da se ovo desilo prošle nedelje, da je ovo neko iz vlasti kazao, uradio. Ne zvuči konstruktivno kada kažem da je dobro da ljudima bude loše, ali mora da ti bude loše da bi odlučio da ti bude dobro.

Spomenula si ta opšta mesta, da ne kažem mitove, "svi si oni isti" i "tako je bilo i pre" i deluje jako teško, posle ovih sedam godina, ljude prodrmati i naterati ih da razmisle da je li tako.

Kao što nam je ubačeno ono da nemaju smisla emisije u kojima nisu oni, tako je i sa tim kako su svi isti i hajde šta god da nam se kaže da odmah menjamo temu i da pričamo o onima koji su bili pre nas. To je sad postala mera objektivnog novinarstva. Zaprepašćujuće je da mi svakodnevno slušamo izjave da u njihovo vreme opozicija nije mogla da se pojavi ni na jednoj televiziji, a ti klikom na Jutjubu možeš da proveriš koliko hiljada puta su gostovali u vreme te strašne opozicije. Dakle, ja sam radila od 1991. godine. U svim periodima, ko god da je bio na vlasti, Vučić je gostovao u tim emisijama barem pet puta godišnje, a da ne govorim o drugima. Meni je ovo sada toliki atak na sve vrednosti, i to ne evropske nego na elementarne vrednosti, tolika bahatost, arogancija i prostakluk, da mislim da u ovom trenutku opozicija nije tema. Mi imamo mnogo važnije teme.

Šta još radi Vučić? Kaže, nisam primetio da ste one vaše to pitali, što isto nije tačno. Proveriš pa vidiš. I te kako smo ih pitali. Novinari koji su radili svoj posao po merama profesije pitali su i jedne i druge i treće. Ta priča kako nismo smeli da pitamo je laž. A sada je vreme da se pita vlast, a ne da se pita opozicija. Kada opozicija dođe na vlast, pitaćemo nju.

Koje ti još *mantre* padaju na pamet, kada je reč o tim ubačenim, stalno ponavljanim frazama koje su proverljivo, da ne kažem zdravorazumski, neistinite?

Na kraju salve uvreda, obično se pojavljuje jedno nedužno lice koje kaže: "Mi nikada nismo nikog vređali". Zatim, "mi nikada nismo otpustili nijednog novinara", "mi nikada nismo zabranili nijednu emisiju", do te genijalne dosetke zvane "žuti Bujke". Godinama govoriš "žuti Bujke" i ljudi stvarno veruju da je RTS neka opoziciona televizija. I što više Vučić govori "žuti Bujke" to se više Bujošević trudi da mu dokaže... da je ne znam već koje boje...

I da, Aleksandar Vučić je prvi čovek koji je ubacio u etar tu reč mržnja. Za svakoga ko ima neku primedbu ili kritiku, Vučić kaže "vi me mrzite", "oni me mrze". To je tako patetično i kič da ti objašnjavaš da time što nešto kritikuješ, nikoga ne mrziš.

Čuju se često primedbe da novinarstvo ovde nije kritičko, već opozicionо, da prelazi u angažman. Koliko misliš da ima istine u tome?

Ne mislim uopšte i ne nastupam sa pozicije bilo kakve opozicije. Nevolja sa kojom smo suočeni nije ideološke prirode, mi nismo opozicija u tom smislu. Ovo je elementarna nepogoda gde si ti na strani savesti i istine i nije dobro za vlast ako proglašava opozicijom ljude koji se zalažu za civilizovan govor, da se ne laže, da se ne vređa, da se ne ucenjuje, da se ne preti... Nije dobro za tu vlast da priznaje da je danas opozicija svako onaj ko se zalaže za to da ne možeš rektorki da se obraćaš sa "ti" i da ne možeš da se rugaš instituciji univerziteta. To nije opozicija, to je pristojnost.

Da li se ljudi plaše da dođu u "Utisak nedelje"?

Imala sam nekoliko zaista potresnih razgovora sa ljudima koji su morali da mi kažu "ja ne smem". Zovem ozbiljnog profesora univerziteta da pitam da li bi došao u emisiju, a on kaže da je počastvovan, ali da mora da se konsultuje sa decom. A onda se javi. "Razgovarao sam sa decom i procenili smo da je ipak bolje da ne dođem." Imala sam takva iskustva i sa ljudima od 65 i sa onima od 35 godina. Skoro sam razgovarala sa jednom osobom koja je plakala i rekla je: "Mene je sramota... ja sam mogla da napišem da nisam u Beogradu, sramota me je, ali moram otvoreno da ti kažem da ne smem jer ću izgubiti posao." To nije bilo nikad!

Bezobrazluk je što se moja emisija proglašava kao mesto gde dolaze državni neprijatelji i stvara situacija da se ti pristankom da dođeš u moju emisiju navodno izjašnjavaš i svrstavaš. To neko mora da razbije i ja sam zato veoma zahvalna rektorki jer je ona svojim dolaskom poslala poruku da to tako ne doživljava.

A opet je bilo razočaranih što nije bila oštrija?

Očekivanja ljudi su ogromna, to je bio i moj strah kada sam se vratila, a to znaju i gosti koji dolaze. Očekivanja javnosti »

su da neko treba da kaže nešto revolucionarno i nešto što će konačno biti šifra za dva miliona ljudi da pomisle: "Sad su mi se otvorile oči".

A plašiš li se ti za svoje goste? Pada mi na pamet odmah ono što se dogodilo sa sudijom Miodragom Majićem, a u toku su i napadi na rektorku.

To su sve odrasli ljudi. Kada zovem goste i kada razgovaramo, oni su svesni šta znači dolazak u emisiju. Kada sam pozvala Majića, on mi je istog trenutka rekao: "Pristajem, ali znam tačno u šta ulazim i znam koliko će me koštati." Odgovorila sam mu da razmisli, da ću ga pozvati, ali je bio odlučan i kazao je da je presekao i da hoće. Sada, pitanje je koliko je čak i on mogao da nasluti dokle će to da ide. Ali mislim da je i to na neki čudan način konstruktivno. Jer vlast koja ne može da se uzdrži, pokazuje parlamentu i celoj javnosti kako oni razumeju slobodu govora i mišljenja i instituciju sudije. Majić to treba da izdrži, ali je važno da se to vidi. Ljudi slušaju frazetine "koga smo mi pritiskali", "ma, kakav pritisak na sud, na medije", i onda tri dana traje zasedanja gde oni ne kriju da su šokirani što je sudija Majić mogao da se pojavi u toj emisiji, kojoj ne spominju ime, a da njih ne pita. Oni otvoreno govore da je to zabranjeno. Negde sam i kazala, ja znam sve vreme ko je zabranio "Utisak nedelje", to mi jasno od prvog dana, ali nakon ovakve demonstracije sada više niko ne može da ima dilemu ko stoji iza toga. U parlament ti gledaš raspravu gde ne može da se izgovori ime emisije i gde se 50 puta kaže "ona emisija", "u toj emisiji", gde su svi slučajno seli na daljinski pa im se prebacio kanal, a onda se zbog toga izvinjavaju... Ali tako se javno šalje i poruka zastrašivanja svih onih koji bi potencijalno pristali da dođu kod mene.

To zastrašivanje ide dobrim delom i preko tabloida.

To je isto zanimljivo. Ja sam dobila dve naslovne strane u tabloidima prethodne dve nedelje. Tačno vidim koliki mi je rejting kad dobijem te naslovne strane. Prvo je bilo nešto kao – kako je Olja postala Đilasova Barbara, a sada je "Informer" pisao kako me je Đilas napao zbog male gledanosti. Ti moraš da budeš na visini zadatka odnosno iskustva. Imam bezbroj tih njihovih naslovnih strana i odavno sam naučila da se oko toga uopšte ne sekiram. Ali su me prošle nedelje zaustavile dve nepoznate žene da me prijateljski, toplo stisnu za ruku i da me pitaju kako sam. Ja ih zbunjeno gledam i pitam "zašto" a one tiho kažu: "Videli smo da je vikao na vas i da ćete opet izgubiti posao." Ti kažeš kako to nije istina, a oni odgovore da je pisalo u novinama. I pomisliš da je došlo vreme da ne možeš više da budeš tako nadmen i da kažeš "ma ko čita 'Informer'", jer je taj "Informer" na svakom kiosku, te naslovne strane su svuda i ljudi misle da je to istina. U tom tekstu nema nijedna jedina reč koja je istinita osim mog imena i prezimena. Znaš šta ne razumem? Kako je moguće da neko sedne i napiše izmišljotinu od početka do kraja? Kako se oseća čovek koji to radi?

Da li je potpisan taj tekst?

Nije, naravno. Nikada nijedan tekst o meni nije potpisan. Čak piše, na primer, ekipa redakcije. Znači, tu sedi cela ekipa i fantazira. Uvek me ja zanimalo – kako ti, čoveče, ideš kući, kako ručaš, kako spavaš, kako ne povratiš sopstvenu žuč? Hajde da stvari nazovemo pravim imenom. "Jel' važi da lažeš i plata će ti biti tolika i tolika", i tako taj neko svaki dan laže osam sati i kaže: "Ja samo radim svoj posao." Sećam se, pre nekoliko godina kada sam izgubila posao, bila je naslovna strana, mislim "Kurira" – "Olja i Pajtić se videli u restoranu". U tekstu stoji od reči do reči šta je njima kelner rekao, šta je meni Pajtić kazao, a šta ja njemu. U tom restoranu nikada u životu nisam bila, niti sam ikada sedela sa Pajtićem. Nije reč o tome da se to dogodilo pre dve godine i da je taj urednik rekao da to iskoriste, nego oni sednu i pišu – mogli bismo ovako, 'ajde, na primer, Pajtić i Olja...

Na ovoj poslednjoj naslovnoj strani "Informera", gde je Đilas vikao na mene, tu je fotografija Đilasa koji je kao izbezumljen i moja slika, a ja sam uplakana jer je slika napravljena onda kada sam primila francuski orden Legije časti. I ti urednici ne razumeju da oni meni nisu mogli da naprave veću uslugu. Ja na reveru imam orden Legije časti i oni smatraju da su me ponizili, a rade potpuno suprotnu stvar.

Negde si izjavila da je jedna od najvećih grešaka bila to što smo jedno vreme prestali da podsećamo Aleksandra Vučića gde je bio i šta je pričao 1992. i kasnije, jer eto, svi to znamo i glupo izgleda da ponavljamo. Međutim, dogodilo se da se on ponaša kao čovek bez prošlosti i da to kod ljudi prolazi. Misliš da su ljudi zaista zaboravili ili im nije ni bitno?

"Preuzela sam na sebe da gledam sve i da jednom nedeljnom ponudim gledaocima da, u skraćenom izdanju, vide sve ono su propustili, da vide koja je to količina mraka pred kojom su odabrali da zatvore oči"

Nije bitno jer je operacija o žutim lopovima uspela. I uopšte više nije važno kakvi su ovi na vlasti jer su neki ljudi progutali priču koliko su oni prethodni bili strašni.

Ali to je dugogodišnji proces...

Da i baš zato su besmisleni razgovori o poštenim i fer izbornim uslovima. Šta će se desiti? Nakon sedam godina ispiranja mozgova oni će da, na dva ili šest meseci, otvore medije. A pritom se vidi da čak ni to nije tačno, ne otvaraju se mediji nego se, naprotiv, uvodi citiranje Dragana J. Vučićevića u vestima RTS-a.

Bojkot?

Uopšte nema dileme. Ja ne mislim da je to podržavanje neke političke ideje, da se time svrstavaš ili da je to rad za opoziciju. Zalaganje za bojkot je rad na očuvanju dostojanstva jednog naroda. Nemamo, kao građani, prava da damo pristanak da nas po ko zna koji put neko tako ponižava. I za mene je kukavičluk da, pod pritiskom onoga što će reći svet ili što se neće, recimo, dopasti Amerikancima, ti učestvuješ u nečemu što nema nikakvih pravila i nikakvog smisla. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Podrška proizvođačima sa juga Srbije za autentičnost i kvalitet

Ljubav prema dobroj i ukusnoj hrani, tradicionalna gostoljubivost, ali i talenat za izradu specifičnih domaćih specijaliteta naročito su izraženi na jugu Srbije

Tradicionalno srpsko gostoprimstvo jedno je od najlepših osobina našeg naroda. Gostoljubivi, neposredni, srdačni, naši domaćini oduvek su se trudili da vrhunskom hranom i ljubaznošću ulepšaju boravak gosta u kući. Mali srpski specijaliteti, brižljivo upakovani u teglice, čest su dar domaćina gostu kao izraz naročite pažnje. Taj fini mali gest naročito je čest kada su stranci u pitanju, pa je ta ljubaznost i posvećenost nešto što nas izdvaja u odnosu na sve druge. Kada govorimo o tradicionalnim srpskim proizvodima, ukusima koji su autentično naši, po kojima smo poznati i priznati, svakako u njih moramo ubrojati domaći ajvar i domaće slatko. Gotovo da nema kuće u Srbiji koja u ostavi nema bar neku teglicu ovih fantastičnih specijaliteta, jer su ovi mali delikatesi prava prilika da obradujemo čula i podsetimo se na detinjstvo i tradicionalnu kuhinju naših baka.

Ljubav prema dobroj i ukusnoj hrani, tradicionalna gostoljubivost, ali i talenat za izradu specifičnih domaćih specijaliteta naročito su izraženi na jugu Srbije. Vredne ruke domaćica i vlasnica izvornih receptura, koje se prenose sa kolena na koleno, izrađuju fantastične specijalitete od svežeg voća i povrća koje nikog ne ostavljaju ravnodušnim. Fina tekstura, nežni i sočni ukusi, slatki, slani, ljuti i delikatni, osvajaju gastronomske znalce svojom autentičnošću i iskrenošću i čine da se ti ukusi pamte zauvek. Upravo su kvalitet, vernost tradiciji, maštovitost i posvećenost koja odlikuje južnjake inspirisali Koka-Kola sistem da pokrene jedinstven program "Stižemo sa juga" sa ciljem da pruži podršku malim preduzetnicima, pomogne im u promociji proizvoda i razvoju biznisa. Svesna brojnih izazova sa kojima se mali proizvođači susreću, kompanija je osmislila program koji će omogućiti preduzećima iz lokalnih sredina da steknu nova znanja i ugrade u svoje poslovanje iskustva međunarodne kompanije poput Koka-Kola sistema.

U saradnji sa Privrednom komorom Srbije i kolektivom Smart, pažljivom selekcijom odabrano je devet preduzetnika koji nude paletu fantastičnih specijaliteta od voća i povrća – ajvare, ljutenice, trljanice, džemove, sušeno voće, grickalice, brašno od mešanog zrnevlja za izradu beskvasnog hleba, kao i voćno sirće. Zahvaljujući pokrenutom projektu, odabrani preduzetnici dobili su priliku da tokom leta i jeseni, kroz mobilne radnje u okviru manifestacije "Izađi mi na teglu", u 10 gradova u Srbiji direktno prodaju i promovišu svoje proizvode. Osim toga, razvijena je i onlajn platforma *stizemosajuga.rs* kao dodatna prilika za promociju i kupovinu. Kompanija je takođe predvidela i četvoromesečnu razvojnu pomoć za odabrane preduzetnike, kao i mentorsku podršku stručnjaka internacionalnog iskustva u oblastima marketinga, prodaje, tehnologije i finansija.

Prilikom odabira, kompanija se trudila da otkrije preduzetnike koji insistiraju na kvalitetu, proverenoj i tradicionalnoj recepturi, koriste lokalne sirovine, poštuju propisane standarde, ali su istovremeno spremni da napreduju, da se menjaju i usvajaju nova znanja.

Osvajanje tržišta ovi sjajni ljudi započeli su početkom avgusta u prestonici, a Beograđani su prvi imali prilike da se uvere u kvalitet i ukus domaćih proizvoda. Nakon Beograda, na red su došli i drugi gradovi poput Čačka, Kraljeva, Aleksinca, Niša i drugih, a gde god se mali karavan zaustavio, nosio je sa sobom nezaboravnu magiju ukusa koja osvaja.

Dodatna vrednost odabranih preduzetnika je i činjenica da su neka od njih prava mala socijalna preduzeća koja zapošljavaju lica iz marginalnih grupa, samohrane majke i osobe sa invaliditetom. Njihova posvećenost oseća se u svakom proizvodu, što je dodatni motiv kompaniji da još snažnije bude uz one koji promovišu socijalno preduzetništvo, osnažuju dame i čine zajednicu humanijom i ekonomski stabilnijom.

Više od pola veka Koka-Kola sistem ulaže u razvoj tržišta i zajednicu u kojoj posluje, nastojeći da svojim inicijativama i angažmanom doprinese unapređenju kvaliteta života građana. Kompanija se trudi da prepozna sve aspekte u kojima svojim iskustvom, energijom i ekspertizom može pomoći i doprineti promenama na bolje. Upravo zato, program "Stižemo sa juga" posvećen je sjajnim, marljivim ljudima koji su u male staklene teglice uspeli da spakuju magiju ukusa svežeg voća i povrća, koji su spremni da se menjaju i napreduju.

Uživajte i vi u čarima ukusnih proizvoda napravljenih po autentičnim receptima domaćica sa juga, a sjajna ponuda i vrhunski slatki i slani delikatesi čekaju vas u onlajn prodavnici na adresi *stizemosajuga.rs*. ¶

USAID OD AMERIČKOG NARODA

SRPSKI FILANTROPSKI FORUM

FONDACIJA ANA I VLADE DIVAC

NACIONALNI DAN DAVANJA

9. oktobar

Škola dobrih ljudi

www.dandavanja.rs

trag FONDACIJA

smart KOLEKTIV

catalyst

FORUM ZA ODGOVORNO POSLOVANJE

PRIVREDNA KOMORA SRBIJE 1857

TEOFIL PANČIĆ

Odakle zvono zvoni

Ni jedna vlast nije htela "s popovima" da se kači, neke jer su ionako njihove, druge jer od njih isuviše zaziru, ni jedna opozicija nije to htela takođe

Kad već – manje svečano a više radno – obeležavamo 1500. broj Vremena, hajde da se malo poigramo: zamislimo da je neki (ne)srećnik pao u komu tada, pre 29 godina, kada je izašao prvi broj ovog nedeljnika, i da se iz kome probudio, recimo, baš ove nedelje. I zamislimo da je, gonjen neizdržnom radoznalošću, odmah krenuo u šetnju gradskim ulicama. Naravno, rotkve strugane što bi neko posle 29 godina ležanja bez svesti mogao tek tako, hop-hop, da krene u šetnju kao da je bio samo malo zalegao posle ručka, ali ovo je samo zamišljanje, dakle, šta nas briga...

Kakve bi, dakle, gradove taj naš radoznalac video? Koje bi razlike uočio u odnosu na poslednju epohu koju pamti? Gradovi nisu toliko veći – ako su uopšte – koliko su *natrpaniji* i svakako neuredniji; doduše, bolje su osvetljeni (u međuvremenu smo malko zaboravili da je socijalizmom iz nekog razloga dominirala čkiljava poluosvetljenost). Ima novih stambenih naselja ohoho, ali su nekako neubedljiva; ona iz njegovog doba drže se bolje jer su bolje pravljena, ma koliko loše bila održavana. Ali, generalno, šta je uopšte radikalno novo, drugačije, po čemu bi namernik iz prošlosti bio siguran da je u drugoj epohi? Po dvema stvarima. Jedno su tzv. velike poslovne zgrade ("novac u rukama"), koje su odmenile derutna fabrička postrojenja: zgrade u kojima se mnogo radi, a baš ništa se ne proizvodi. Drugo su, hm – crkve. Pravoslavne onamo, katoličke onamo. I džamije tamo gde treba, gde je porasla potražnja. Ima moj kolega Jurica Pavičić jedan sjajan, subliman esej o tome, o metastaziranoj sakralnoj gradnji kao znamenu postsocijalističke, postratne, postjugoslovenske epohe. U poređenju s vremenom sutona socijalizma, naš bi radoznalac, verujem, ubrzo zaključio otprilike ovo: ogologuzio je ovaj narod, i prozlio se, i kao da je malko i zatupeo (pamet je valjda pohranio u sokoćala koja zove "pametni telefoni") ali iznad i ponad svega se *obožio*, čudo jedno! Gde god su paranebeski preduzetnici ugledali slobodnu livadu, tu su zapandrčili kakav "verski objekat" (dakako, samo onih dominantnih denominacija), valjda da se nađe u nevolji i iznudici stanovništvu predugo izlaganom duhovnom postu.

U početku je, čini se, novostečena pastva iskazivala koliko-toliko entuzijazma za ovo nabujalo religijsko neimarstvo, naročito u krajevima u kojima je histerični ateizam-po-zapovesti obnoć zamenjen isto takvom pobožnošću (recimo, neki demografski specifični delovi Vojvodine tu su pravo ogledno dobro). Posle je toga manje-više nestalo, ali su religijski graditelji nastavili punom parom. Moglo im se, naime: zaimali su neoporezovanih para kao blata, a i stekli su društvenu moć sasvim blisku nedodirljivosti, manje-više svugde od Sutle do Vardara. Ko bi im se uopšte usudio suprotstaviti, ko bi im stao na put, ko bi im rekao da je dosta bilo i da bi Srbija, Bosna, Hrvatska i ostali potkontinentalni bantustani mogli sad opet, za dobrodošlu promenu, malo da grade škole, bolnice, biblioteke, socijalne stanove? Ili čak, smešno je reći, fabrike? Prave, ne one gde odrasli nose pelene. Ni jedna vlast nije htela "s popovima" da se kači, neke jer su ionako njihove, druge jer od njih isuviše zaziru, ni jedna opozicija nije to htela takođe, da ne bi izašla na zao glas kod duhom najpotrebitijih, čije je ionako carstvo nebesko.

A onda su, pisao sam kadgod o tome, u jednom skopskom kvartu građani ustali protiv *još jedne crkve* u komšiluku uskliknuvši s ljubavlju: nemojte više, ako boga znate! Pa se onda isto desilo i u jednom zagrebačkom kvartu. A sada se dešava u Beogradu, čuj sada, već par godina unazad građani naselja Stepa Stepanović blokiraju radove i na sve načine biju bitku da im se prvo izgradi sve ono što im je obećano kada su kupovali stanove – pre svega vrtić i Dom zdravlja, pa onda ako baš preostane mesta i novca za crkvu, videćemo... Megjutoa, crkveni preduzetnici navalili da grade sada, odmah i ne mareći za cenu, a od onoga što je prostom, žalosno neduhovnom puku preče – ni traga ni glasa. Nemaš knjige ni doktora, ali šta te briga – tu su zvona i praporci... Pa je građanima Stepe malo tuklo trpilo, pa su rekli da to tako ipak neće moći, pa makar morali lično, svako od njih, po jednu ciglu da obnoć razgrade od onoga što navalentni "duhovnici" obdan sazidaju... Ovo natezanje još traje i potrajaće verovatno, ishod je umereno neizvestan, ali, ma koliko bilo nedvosmisleno ko je ovde jači, tj. obdareniji društvenom mišićnom masom, stvar je osetljivija nego što se na prvi pogled čini. Da sam ja netko, ne bih se kačio s građanima koji toliko obeute da – uprkos već višedecenijskoj indoktrinaciji mračnim sujeverjem – postanu skoro sasvim normalni, dakle imuni na unjkavu demagogiju profesionalnih prodavaca metafizičke bižuterije.

Zato su pobunjeni građani Stepe – bili oni privatno ateisti, vernici ili ravnodušnici – moji društveni i kulturološki junaci za ovu jesen, utoliko pre što su suštinski usamljeni u ovoj prevažnoj borbi. Vlast sigurno neće stati uz njih, ali neće ni opozicija, ovakva kakva je, u rasponu od odvratno oportunističke do otvoreno mračnjačke. Oni, dakle, nemaju nikoga do jedni druge, ali zapravo baš oni i baš tamo na toj svojoj ledini biju jednu od fundamentalnih civilizacijskih bitaka, mnogo širih i većih od Stepe, od Voždovca, od Beograda i od Srbije. Ako ih ostavimo same, ne moramo uoopšte da se raspitujemo kome zvono zvoni – zvoni nama. Odakle? Iz najbližeg komšiluka, u kojem ionako ubrzo neće ostati nikoga i ničega drugog. ¶

Potrebno je mnogo za nestrpljenje ml

"Ne može jedan pojedinačni slučaj da ugrozi ugled Univerziteta, ali svakako može da bude jedna opomena da moramo dobro i savesno da radimo. Što se tiče spornog doktorata Siniše Malog, sa sigurnošću mogu da kažem: taj slučaj će biti rešen"

Retko se događa da jedna institucija i osoba koja je vodi dobiju ovoliku pažnju javnosti kao što je to slučaj sa rektorkom Univerziteta u Beogradu Ivankom Popović. U medijskom smislu, može se reći da je ovo "rektorkina nedelja". Gostovala je na brojnim televizijama, bila u emisiji "Utisak nedelje", dala intervju za "Blic" i druge štampane medije. Povod je nedavna, uspešno okončana blokada Rektorata, tokom koje su studenti iz Pokreta "1 od 5 miliona" tražili od Ivanke Popović da na Radioteleviziji Srbije predloži premijerki Ani Brnabić smenu ministra finansija Siniše Malog zbog sumnje da je plagirao doktorat na Fakultetu organizacionih nauka. Iako je trajala 12 dana, blokada je završena na način koji smo zaboravili ili ga bar odavno nismo videli – dijalogom i dogovorom. Ivanka Popović izjavila je tada da profesori treba uvek da budu na strani studenata. U društvu koje je sebe dovelo do tačke kada je jedino bitno odabrati stranu, ovo je protumačeno dvojako. Jedni rektorku slave kao heroinu, drugi je provlače kroz tabloidno blato i šalju joj javne poruke neprimerenog tona, treći bi želeli da se ona "jače" opredeli jer im ovo nije dovoljno. Za to vreme rektorka poručuje da je prioritet sačuvati ugled i autonomiju Univerziteta u Beogradu, nastupa odmereno i bez povišenih strasti, čime istu tu autonomiju demonstrira ličnim primerom.

Ekipu "Vremena" Ivanka Popović dočekuje u svom kabinetu u Kapetan Mišinom zdanju, zgradi koja je od izgradnje 1863. prvo bila sedište Velike škole, a potom, od 1905. Univerziteta u Beogradu. "Između ostalog, i kad sedite ovde, postane vam jasno zašto moramo da čuvamo Univerzitet", kaže nam rektorka pre zvaničnog početka intervjua. Tradicija i kontinuitet važni su kada je reč o najuglednijoj obrazovnoj instituciji u zemlji, a Univerzitet u Beogradu, prvobitno osnovan kao Velika škola, postoji tačno 211 godina. Ivanka Popović došla je na čelo ove institucije pre samo godinu dana i tada je kao svoje glavne prioritete izdvojila transparentnost u radu, preispitivanje sprovođenja Bolonjske deklaracije i pravljenje dugoročne strategije razvoja univerziteta. Upravo zbog toga, ali i zbog činjenice da je sve drugo što se događa na Univerzitetu i sa Univerzitetom palo u drugi plan pred nedavnom blokadom, u razgovor sa rektorkom Popović fokusiramo se na sve ono što nije dobilo dovoljno pažnje tokom poslednjih nekoliko nedelja.

"VREME": U svakom javnom nastupu ističete da je instituciju Univerziteta u Beogradu važno čuvati. Gde je danas mesto Univerziteta i njegove autonomije?

IVANKA POPOVIĆ: Univerzitet u Beogradu radi za javni interes. On je javno dobro i mora da obezbedi pokrivanje svih relevantnih tema i obrazovanje struka bitnih za Republiku Srbiju. U tom smislu, on funkcioniše kao javno dobro. Univerzitet pripada svima. U interesu svih nas je da ga očuvamo kao mesto gde se stvara znanje i gde se čuva poverenje u to znanje, koje oni koji su završili studije na Univerzitetu u Beogradu mogu da koriste i prenose dalje. Svakako, ovo nije jedini univerzitet u zemlji, ali sa 100.000 studenata iz cele zemlje, on je najveći. Ti ljudi će se vratiti u svoje sredine i tamo koristiti znanja stečena ovde, te je u tom smislu on važan za čitavu zemlju.

Kada govorimo o 100.000 studenata, nedavno ste se osvrnuli na njihov položaj i zaključili da nije lak. Šta su najveći izazovi studenata Univerziteta u Beogradu?

Studenti su zaista suočeni sa raznim izazovima koji im otežavaju studiranje i naša su saznanja da većina studenata danas, uz redovno studiranje, mora i da radi. Paralelno raditi i studirati nije efikasno rešenje. To remeti njihovo studiranje, zbog toga mnogi gube status budžetskih studenata, time se period studiranja produžava, padaju na samofinansiranje. Tako studiranje postaje ne samo duže, nego i skuplje, jer moraju da plaćaju i školarinu. Naravno da je školovanje koje se izvede u kontinuitetu efikasnije i, mislim, za studenta korisnije. Nadam se da možemo ponovo da obezbedimo uslove koji će omogućiti taj način optimalnog studiranja.

O uzrocima kako je do ovoga došlo nemamo ni vremena ni prostora da pričamo, niti sebe smatram kompetentnom da govorim o uzrocima takvog stanja, ali mogu da ga konstatujem, jer imamo istraživanja o položaju studenata. Veći broj

o strpljenja adih

Foto: Marija Janković

studenata u Beogradu, a pretpostavljam i u ostatku Srbije, sada mora samostalno da zarađuje jer ne može da obezbedi podršku sa druge strane. Povećanje broja stipendija, kredita i drugih vidova finansijske podrške moglo bi da obezbedi efikasnije studiranje. Ali mislim da je najvažnije da se mladi ljudi što pre osposobe za profesije koje su odabrali, da realizuju svoje profesionalne želje i namere, a samim tim i da doprinesu društvu u kojem živimo.

Ovaj razgovor vodimo 1. oktobra, tačno godinu dana od vašeg stupanja na rektorsku funkciju. Tada ste kao jedan od prioriteta najavili preispitivanje sprovođenja Bolonjske deklaracije. Šta su najveći izazovi tog procesa?

Bolonjska deklaracija je dokument od jedne i po kucane strane. Ona nam daje samo smernice kako treba da izgleda savremeno visoko obrazovanje. Nacionalni sistemi onda treba da to prilagode svojim potrebama. Cilj je da visoko obrazovanje u Evropi bude jedan povezan sistem gde se diplome i titule stečene na bilo kom univerzitetu mogu izjednačiti sa kvalifikacijama potrebnim u drugim zemljama Evrope. To je jedan zaista demokratičan plan koji obezbeđuje mobilnost kadrova kroz Evropu.

Od usvajanja Bolonjske deklaracije u Srbiji, to je delimično ostvareno. Međutim, ono što otežava njenu implementaciju jeste činjenica da uspešno sprovođenje bolonjskih principa zahteva odgovarajuća ulaganja.

U kom smislu?

"Bolonja" je sistem koji zahteva blisku saradnju studenata i predavača, rad u malim grupama i stalno praćenje napretka studenata. To ne znači da sa studentima treba da rade samo profesori, nego čitav nastavni kadar univerziteta, saradnici koji će se posvetiti studentima. »

To je nešto što obezbeđuje bolji akademski uspeh, a nažalost, ti ljudi ne mogu da budu volonteri. Mi uglavnom imamo rad u velikim grupama i nedovoljan broj nastavnika za potrebe sprovođenja bolonjskih principa. Trebalo bi zaposliti još ljudi, koji čak i ne moraju da budu sa punim radnim vremenom. Ne može se očekivati da neko radi besplatno. Potpuno sam svesna da sredstva iz budžeta Republike Srbije treba da podmire i druge potrebe. Niko ne želi da iz budžeta dolazi do preraspodela koje bi išle na štetu drugih kategorija. Samo, smatram da će naše visoko obrazovanje biti uspešno onoliko koliko u njega ulažemo. Verujem da je dugoročni interes ove zemlje da imamo što veći broj visoko obrazovanih ljudi.

Plagijati naučnih radova i odsustvo akademske čestitosti u javnosti se smatraju najvećim problemom Univerziteta u Beogradu. Međutim, da li je ta slika realna ili imamo svega nekoliko spornih slučajeva, pa među njima i ministra finansija Siniša Malog?

Ja ne smatram da je pitanje plagijata na Univerzitetu u Beogradu tako veliki problem. Uspostavljene procedure koje smo usvojili pre nekoliko godina daju rezultate i mi smo uočili neke primere akademske nečestitosti i na njih smo na vreme reagovali. To je normalan deo funkcionisanja univerziteta koji vodi računa o kvalitetu radova. Naravno, jedan slučaj koji je dobio ogromnu pažnju javnosti jeste važan, ali nije ključan da bi odredio sudbinu Univerziteta u Beogradu. On je više simboličan nego što suštinski utiče na budućnost ovog Univerziteta. Za nas su procedure koje prate te tokove i koje se odnose na sve studente i ostale članove akademske zajednice ono što određuje sveukupni kvalitet našeg rada. Znači, ne može jedan pojedinačni slučaj da promeni bilo šta, ali svakako može da bude opomena da moramo dobro i savesno da radimo.

Što se tiče spornog doktorata Siniše Malog, sa sigurnošću mogu da kažem: taj slučaj će biti rešen.

Na opšte iznenađenje javnosti, nedavnu blokadu Rektorata uspeli ste da rešite jednom davno zaboravljenom metodom – dijalogom sa studentima iz Pokreta "1 od 5 miliona". Kako je tekao taj proces iz vaše perspektive?

"Zaista mislim da je naša dužnost da u javnom diskursu moramo da ostanemo mirni, da svoje stavove iznosimo isključivo argumentima i da drugu stranu ubedimo u ispravnost svojih stavova opet isključivo argumentima"

Prvo, kada se razgovara, neophodno je da se dve strane saslušaju i da se dobro čuju. Potrebno je mnogo strpljenja za nestrpljenje mladih ljudi. Strpljenje je neophodno da bismo došli do kompromisa. Mi smo sa studentima u tome uspeli. Nisam uspela ja sama, nego uz pomoć velikog broja kolega iz akademske zajednice. Uspeli smo da dođemo do zajedničkog jezika sa studentima i da uspešno privedemo dogovor kraju. Nadam se da će ovo biti primer dobre prakse i za druge da se dijalogom može doći do dogovora.

Gostujući u "Utisku nedelje" naglasili ste važnost normalnosti i pristojnosti u javnoj komunikaciji. Vi se, uprkos komentarima na vaš račun koji dolaze od predsednika Srbije Aleksandra Vučića, pa i premijerke Ane Brnabić, i dalje vrlo čvrsto držite tog principa, pa odgovarate odmereno i pristojno, čak i kad oni pokazuju tendenciju ka povišenim tonovima i neobičnim analogijama.

Mislim da je jako važno da napravimo razliku između onoga što je privatna komunikacija i onoga što je javna komunikacija. Naravno da je u privatnoj komunikaciji dozvoljeno izražavanje emocija i emotivniji nastup, u krajnjoj liniji, privatan razgovor dozvoljava više slobode i manje odgovornosti za izrečeno. Kada je u pitanju javna komunikacija, mislim da smo svi dužni da iskažemo poštovanje prema sagovornicima i da poštujemo javnost pred kojom vodimo razgovor. Mi ne moramo da se složimo, ali moramo da vodimo razgovor u kom ćemo na tolerantan način izneti svoje stavove, a onda neka se javnost opredeli koji stav joj više odgovara. Ili, ako je u pitanju javni dogovor, da se zaista dođe do pravog dogovora. Ali pre svega, mislim da smo dužni da negujemo komunikaciju koja ne raspiruje sukob. Dužni smo da negujemo komunikaciju koja obezbeđuje rešavanje problema.

Vi se tih principa vrlo čvrsto držite čak i sada kad se prosto oseća pritisak ili, bolje reći, želja javnosti da se opredelite, odaberete stranu, kažete za koga "navijate". Koliko je strpljenja potrebno za to, naročito ako druga strana pokazuje povišenu emotivnost?

Naravno da je potrebno strpljenje, ali zaista mislim da je naša dužnost da u javnom diskursu moramo da ostanemo mirni, da svoje stavove iznosimo isključivo argumentima i da drugu stranu ubedimo u ispravnost svojih stavova opet isključivo argumentima.

Da li vi u svakom trenutku imate svest da govorite u ime Univerziteta u Beogradu, a ne u svoje lično ime?

Apsolutno. Govorim u ime Univerziteta i bilo bi vrlo neodgovorno sa moje strane da u ono što govorim uđu neki lični momenti.

Kad god nešto okupira veliku pažnju javnosti, nešto drugo ostaje u senci. U tom smislu, šta su najbitniji procesi na Univerzitetu u Beogradu, koji trenutno ne dobijaju dovoljno pažnje?

Pa zapravo, Univerzitet u Beogradu je pred jednom velikom promenom. Ova dešavanja su potpuno gurnula u stranu jedan strateški bitan događaj koji se desio sa Univerzitetom i koji će suštinski odrediti njegovu budućnost u sledećih deset, dvadeset, pa i trideset godina.

Reč je o strateškom partnerstvu koje smo mi sklopili sa šest drugih univerziteta u Evropi u okviru jednog evropskog programa stvaranja takozvanih "mega-univerziteta". Mi smo zajedno sa Univerzitetom u Oslu, Arhus univerzitetom iz Danske, Katoličkim univerzitetom u Luvenu u Belgiji, Pariskim univerzitetom iz Francuske, Kings koledžom iz Londona i Humbolt univerzitetom iz Berlina sklopili jedan savez. Pokazalo se da smo vrlo željeni partner u tom savezu zahvaljujući svom ugledu. To znači da ćemo u narednim godinama stvarati zajedničke studijske programe, imati pojačanu mobilnost, interakciju i saradnju između pojedinih službi koje organizuju univerzitetski život. To je jedno neverovatno osnaživanje Univerziteta u Beogradu i podsticaj da on unapredi svoj rad. Uz to, ovo je i retka privilegija, jer ovakvih saveza u Evropi ima malo, a oni će u budućnosti imati ključnu ulogu u visokom obrazovanju.

I na kraju, koja je danas misija univerziteta, to jest, da li je ona isključivo prosvetiteljska ili sa modernim tokovima mora da bude proširena?

Univerziteti nisu isključivo nacionalni. Oni mogu biti regionalni, pa i lokalni. Mislim da univerziteti kao institucije uopšte ne treba da brinu za svoju budućnost jer će ta prosvetiteljska misija uvek biti neophodna. Nikakva onlajn obuka ne može da zameni komunikaciju između učenika i učitelja, to ne može da nestane. Ono što moramo da uzmemo u obzir jeste da različiti univerziteti imaju različite misije i one mogu da budu od nacionalnog, regionalnog, lokalnog značaja, mogu da budu istraživački orijentisani ili fokusirani na neke druge potrebe zajednice. Na osnovu toga oni grade svoju misiju i viziju. Sve te misije i vizije su podjednako važne kada se stave u odgovarajući kontekst. Budućnost visokog obrazovanja je zagarantovana jer je neophodno da ljudi budu sve obrazovaniji da bi mogli da odgovore na izazove savremenog doba. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Umrežavanjem do promene

Konstruktivni paneli za kraj četvrtog ciklusa Nelt edukativnog programa

Konferencijom "Umrežavanjem do promene" održanom u prostorijama Nove Iskre na Dorćolu završen je četvrti ciklus Nelt edukativnog programa (NEP 4) koji kompanija Nelt realizuje u saradnji sa Novom Iskrom i Galerijom 12Hub. Polaznici četvrte generacije NEP-a osmislili su, organizovali i moderirali otvorene i slobodne diskusije o gorućim društvenim temama i izazovima

"Nelt edukativni program spada u red izuzetnih programa podrške mladim ljudima u procesu profesionalnog sazrevanja. Osluškujući potencijale učesnika, NEP im nudi širok spektar informacija i mogućnost da kroz međusobnu saradnju, projektne zadatke i interakciju sa stručnjacima iz mnogih oblasti nadograde i obogate svoje formalno obrazovanje. Ponosni smo na to što smo u prilici da pružimo podsticaj mladima da se razviju u radoznale i hrabre pojedince kojima pripada budućnost", izjavio je Marko Milanković, menadžer komunikacija u sistemu Nelt Grupe.

"Od 2014. godine kada je program oživeo, kroz naše radionice i predavanja prošlo je više od 90 studenata, a svi oni dobili su priliku da se oprobaju u različitim oblastima, razvijaju svoju kreativnost i talente i sarađuju sa stručnjacima iz mnogih sfera – od ekonomije, IT sektora, ekologije, nauke, urbanizma, savremene umetnosti, dizajna, pozorišta, do preduzetništva i biznisa", ističe Nana Radenković, Creative Hub Manager, Nova Iskra.

Kao i prethodne godine, Nelt edukativni program okupio je 23 studenta sa 12 različitih fakulteta iz Beograda i Novog Sada.

"Mislim da sam od početka NEP programa postala odgovornija, zrelija i odlučnija osoba, koja je dodatno unapredila svoje sposobnosti komunikacije, timskog rada i istraživanja", smatra Ivona Petrov sa Arhitektonskog fakulteta.

Inspirativna završna konferencija ujedno je i najava petog ciklusa Nelt edukativnog programa i raspisivanja novog konkursa koji je za sve zainteresovane polaznike NEP 5 otvoren do 25. oktobra.

Šta si radio devedesetih, Vučiću

Moglo bi se reći da je Vučić od medijske scene Srbije u poslednjih sedam godina napravio "Veliku Srbiju" po svojoj meri. Kao što je "Velika Srbija" bila Šešelju, već godinama su sve televizije sa nacionalnom frekvencijom, velika većina regionalnih i lokalnih televizija kao i najveći broj dnevnih novina podređeni Vučiću, njegovoj propagandi, besomučnim uvredama svakoga ko se usudi da kaže nešto što nije u skladu sa stvorenom paralelnom realnošću. Današnja Srbija "iskijava" onda nekažnjenu "Veliku Srbiju"

"Cena za dva velika rata, a nama i za ratove devedesetih, tek će doći." Ovako je, između ostalog, predsednik Srbije Aleksandar Vučić početkom septembra u Budimpešti prokomentarisao negativan prirodni priraštaj i demografske probleme sa kojima se suočavaju i Evropa i Srbija.

Predsednik se, naravno, nije osvrnuo na sopstvenu ulogu i ulogu Srpske radikalne stranke, čiji je član bio 15 godina, u ratovima devedesetih: u huškanju na ratove, u pozivanje da se proteraju stotine hiljada Albanaca sa teritorije Kosova, u slanje dobrovoljaca u Hrvatsku i BiH, u podsticanju mržnje i netrpeljivost prema svima koji nisu Srbi (uključujući Srbe koji su "nesrpska fukara", kako reče Vučić), u uvođenju jezivog ("poganog", kako reče Vesna Pešić na Peščaniku) jezika u javni prostor, u promovisanju laganja kao legitimnog načina političke borbe, u kontroli medija i drakonskim kaznama za nepodobne. Ukratko, u stvaranju atmosfere iz koje ljudi beže ne osvrćući se.

Za istraživanje samo medijske emanacije svega gore navedenog verovatno je potreban višemesečni rad tima ljudi (radni naslov projekta: šta si radio u ratu, tata). Ovo ovde predstavlja pokušaj da se prikaže tek fragment delovanja aktuelnog predsednika države, njegovih tadašnjih (većina su i sadašnji) političkih saradnika tokom druge polovine devedesetih godina – koje su sve aktivnosti Vučića i prijatelja opisane u "Velikoj Srbiji", propagandnom listu Srpske radikalne stranke.

Ubedljivo najveći deo posmatranih brojeva "Velike Srbije" (period 1990–2000) jeste promocija Vojislava Šešelja i njegovih ideja, razmišljanja i stavova o svemu i svačemu. Onoliko koliko je Vučić danas zastupljen na televizijama sa nacionalnom frekvencijom u odnosu na opoziciju, toliko je bio Šešelj u "Velikoj Srbiji" u odnosu na ostale radikale, junake ovog lista – Tomislava Nikolića, Aleksandra Vučića, Maju Gojković, Jorgovanku Tabaković, Stevu Dragišića, Milorada Mirčića, Dragana Todorovića...

Moglo bi se, ne preterujući mnogo, ako uopšte, reći da je Vučić od medijske scene Srbije u poslednjih sedam godina napravio "Veliku Srbiju" po svojoj meri. Kao što je "Velika Srbija" bila Šešelju, već godinama su sve televizije sa nacionalnom frekvencijom, velika većina regionalnih i lokalnih televizija kao i najveći broj dnevnih novina podređeni Vučiću, njegovoj propagandi, besomučnim uvredama i kampanjama protiv svakoga ko se usudi da kaže nešto što nije u skladu sa stvorenom paralelnom realnošću. Današnja Srbija "iskijava" onda nekažnjenu "Veliku Srbiju".

Postoje i razlike: razlika je u tome što je sve te transkripte nebrojenih Šešeljevih konferencija za štampu, gostovanja u svim živim medijima, govora iz Skupštine – što republičke, što savezne – ograničavala činjenica da je prosečan konzument medijskih sadržaja svenjih mogao da izbegne tako što neće čitati "Veliku Srbiju". Danas nije moguće pobeći od sveprisutnog Vučića u svim medijima.

POČECI

Dakle, Šešelj je nesporna zvezda "Velike Srbije", a Vučić prvi broj posvećen sebi (to je nešto što je "Velika Srbija" radila kada su radikali hteli da promovišu svoje kandidate za neke naredne izbore) dobija u septembru 1997. godine. Tu nalazimo dosta zanimljivih detalja i to u Vučićevom intervjuu "Zemunskim novinama" koji radikalsko glasilo prenosi. U njemu Vučić priča o tome šta je radio u ratu i zašto je ušao u SRS: "Još kao student Pravnog fakulteta u Beogradu osetio sam klimu u kojoj podjednakom snagom deluju i opozicione i snage aktuelne vlasti. Tih godina nije bilo lako misliti drugačije, niti okupiti veći broj istomišljenika. Vladala je atmosfera linča prema svima koji nisu podržavali bilo jedne bilo druge, slična ovoj današnjoj, te sam neretko ulazio u žustre polemike i sa svojim profesorima. U tom zaista kriznom periodu za naš narod našao sam se u dilemi koja je morila mnoge, posebno mlađi svet, koju je razrešio moj četrdesetodnevni boravak kao dobrovoljca u Sarajevu. Po povratku sa ratišta, otišao sam na jednu tribinu Srpske radikalne stranke, jer mi se u to vreme najviše dopadalo ono što je zastupao i govorio dr Vojislav Šešelj. Smatrao sam da govori iz srca, a taj stil i način na koji je nastupao bio je i jedini na političkoj sceni Srbije koji je mogao da me privuče", priča Vučić.

Nakon što je, po sopstvenim rečima, dobrovoljno otišao da ratuje, učlanio se u stranku koja se hvalila slanjem dobrovoljaca u ratove u Hrvatskoj i BiH, stranku kojoj mir nije cilj. Čitamo izjavu Maje

DOBROVOLJAC, RATNIK, POLITIČAR: A. Vučić devedesetih

Foto: Draško Gagović

Gojković iz juna 1996, nakon završetka ratova: "Mir nije naš najveći nacionalni interes. I to naši članovi i simpatizeri i glasači već veoma dobro znaju. Mir je najveći nacionalni interes onim političkim snagama u Srbiji, jednako u udruženoj opoziciji i Jugoslovenskoj udruženoj levici, koji na svojim stranačkim skupovima nemaju srpske zastave i znamenje, već drže, ističu različite zastave. Čekaju različite vojske (...)"

No, nije nužno da vidimo šta priča Maja Gojković. Prvom prilikom kada je Vučić dobio veći prostor u "Velikoj Srbiji" »

(a to je u broju od juna 1995, kada su i Šešelj i Nikolić u zatvoru, a "Velika Srbija" piše o protestnom mitingu radikala), on objašnjava svoje želje i očekivanja:

"Kada je pažnja učesnika mitinga počela da popušta, pošto je bilo naporno satima stajati na jakom suncu, u prvom trenutku nastupio je Aleksandar Vučić, Generalni sekretar Stranke. Njegove reči, izgovorene nadahnuto u jednom dahu, kao strele odapete u 'zlikovce na grbači naroda', podigle su tenziju, izvukavši iz mase usklike odobravanja i skandiranja protiv tiranije. Reči istekle iz srca ušle su u srca okupljenih a 'Slobo odlazi', 'Slobo odlazi' tutnjalo je kao grmljavina. Aleksandar Vučić je 'oživeo' miting koji je u tom trenutku dostigao vrhunac. Mi smo za mir. Najpre bismo ga stvorili. Oslobodili bi srpske zemlje, postavili srpsku vojsku na granice, pa da vidimo sme li Turčin ili ustaša da udari! Nikada niko ne bi smeo!' 'Dedinjski dahija treba da siđe sa trona vlasti. Slobo odlazi, vreme je! Slobo odlazi! Odlazi, jer ako sam ne odeš, oteraće te srpski radikali!'"

Obaška što će tri godine radikali kasnije ući u vladu sa SPS-om i JUL-om, vidi se da je Vučićeva namera "da ratuje za mir". Godinu dana ranije, "Velika Srbija" objavila je fotografiju na kojoj budući predsednik i buduća guvernerka Narodne banke Srbije – tada "samo" narodni poslanici Aleksandar Vučić i Jorgovanka Tabaković – stoje ispred Palate pravde sa grupom ljudi u maskirnoj odeći, uz potpis "Grupa četnika, dobrovoljaca Srpske radikalne stranke i narodnih poslanika na platou ispred tzv.'Palate pravde'". Već sama ova slika govori o stanju države te 1994. godine.

Iz istog broja od septembra 1997. saznajemo i Vučićevo viđenje kako mediji treba da funkcionišu – ovi principi će se neumoljivo odslikavati u oba puta kada je bio u prilici da dođе na vlast: 1998–2000. (kada je bio ministar za informisanje u drugoj vladi Mirka Marjanovića) i 2012–2019. (potpredsednik, pa predsednik vlade, pa predsednik države).

Piše "Velika Srbija", dakle, kako je "malo poznato da je Aleksandar Vučić svojevremeno pokrenuo srpsko-englesku redakciju televizije na Palama", a aktuelni predsednik – tada generalni sekretar SRS – objašnjava: "U ratnim uslovima je nemoguće objektivno informisanje – normalno je da se čak otvoreno navija za svoje. To nema veze ni sa političkom strankom kojoj pripadate. Valjda je prirodno da svaki Srbin oseća nevolju svoga naroda i da se trudi da mu pomogne. Ako mislite da sam se zalagao za Hrvate ili muslimane – nisam i ne pada mi na pamet da se stidim toga."

ISTRAGA STRANIH PLAĆENIKA I DOMAĆIH IZDAJNIKA

Miroljubivu politiku stranke i sopstvenih svetonazora objašnjava Šešelj u broju "Velike Srbije" iz novembra 1997. Naravno, kao u SNS sada, tako i u SRS tada nema disonantnih tonova: stranka i njeni funkcioneri misle, govore i rade kao i njen lider. Tada Šešelj objašnjava kako će radikali da reše problem Kosova. U broju naslovljenom "Srpski radikali i nacionalne manjine", u kome se, inače, ističe izuzetan položaj nacionalnih manjina u Srbiji, Šešelj izjavljuje: "Kad se ta vlast promeni, kad srpski radikali budu vladali Kosovom i Metohijom, videće se kako funkcioniše pravna država i kako se taj problem relativno lako i bezbolno rešava. Oni koji nemaju naše državljanstvo, a deluju sa separatističkih pozicija, moraće da napuste teritoriju naše države".

Na pitanje novinara – koji, čini se, nema ništa protiv zamišljenog plana – "kako ćete to rešiti, kako ćete ih naterati da napuste našu državu", Šešelj odgovara: "Vrlo lako i jednostavno. Onog trenutka kada budu čuli da su radikali pobedili na izborima i preuzeli kompletnu vlast u Srbiji, 300.000 Albanaca će sami otići preko granice, ubeđen sam u to. Drugo, ako Nemačka može 300.000 Šiptara, koji nemaju nemačko državljanstvo, da protera sa svoje teritorije, zašto onda mi to isto ne bismo uradili sa 300.000 Albanaca koji nemaju naše državljanstvo, a ovde žive kao nelojalni stanovnici naše države i dovode u pitanje naš državni suverenitet i teritorijalni integritet."

Cela 1998. protiče u ratnoj psihozi, a sukob na Kosovu počinje da eskalira. Nakon ulaska SRS u koalicionu vladu sa SPS-om i JUL-om u martu 1998, Šešelj pojašnjava šta će se desiti ako NATO napadne Srbiju: "Znači, oni mogu nama izazvati velike žrtve. Mogu izazvati razaranja, ali nam ne mogu oteti teritoriju. Ako mi ne možemo pohvatati američke

Александар Вучић: док се агресори не извине за све погинуле у РТС, и за све погинуле грађане ове земље, на конференцијама за новинаре неће говорити енглески

Minstar heroj

U junu 2000. u "Velikoj Srbiji" izlazi tekst koji bi bez problema oberučke prihvatili mnogi današnji mediji:

"Republički ministar za informacije Aleksandar Vučić po američkim aršinima je među najvećim srpskim krivcima, jer je, zahvaljujući ministarstvu u kome je njegova reč najstarija, istina o srpskim patnjama, ali i o srpskom patriotizmu, probila sve svetske medijske blokade. Zahvaljujući Aleksandru Vučiću i ministarstvu za informacije, prvi put u poslednjih pedeset godina, Srbi su dobili medijski rat. Zato Vučića Zapad ne voli, ali stranački istomišljenici, uopšte srpski narod poštuje Aleksandra Vučića, najmlađeg ministra Vlade narodnog jedinstva."

PORUKA IZ BUDUĆNOSTI: "Velika Srbija" 1997.

Generacija

U broju posvećenom Vučiću iz 1997. "Velika Srbija" ponavlja transkript emisije u kojoj duel imaju Goran Vesić iz Demokratske stranke i Aleksandar Vučić. Divan detalj o mogućem objašnjenju stvaranja nedodirljive kaste političara i posledičnog zarobljavanja države u decenijama koje su usledile:

VODITELJ: Jeste li oženjeni?

VESIĆ: Nisam oženjen.

VODITELJ: Gospodine Vučiću, isto pitanje.

VUČIĆ: Nisam oženjen, hvala bogu. A što se tiče ovog drugog pitanja, bavim se politikom profesionalno, to je najnormalnije. Jedva čekam, kao i ostali građani Srbije, da sada na predstojećim izborima pobede SRS i Vojislav Šešelj.

VODITELJ: A znate li zašto niste oženjeni? Žene pored vas dvojice ne mogu da dođu do reči.

VUČIĆ: Bar se zna ko je gazda!

VODITELJ: Kažite mi na kraju ove emisije, šta mislite iskreno o gospodinu Vesiću?

VUČIĆ: Mi imamo žestoke političke duele, i to je sasvim prirodno i normalno. Ali, ono što Vi niste rekli, gospodin Vesić i ja se poznajemo.

VODITELJ: Iz školske klupe Pravnog fakulteta.

VESIĆ: Sedam godina.

VUČIĆ: Zajedno smo krenuli na fakultet. Ali, bez obzira na sve naše političke razlike, one neće promeniti naš lični odnos.

VODITELJ: Je li istina da Vas je gospodin Vesić nagovorio na politiku?

VUČIĆ: Ne, on me je nagovarao da uđem u Demokratsku stranku, to je bilo 1991. godine. Ali, imali smo i tada politička razmimoilaženja. Međutim, ostali smo prijatelji, bez obzira na sve.

VESIĆ: Znate šta, gospodin Vučić i ja smo juče sedeli na kafi, i to ćemo činiti verovatno i sutra. Mi se raspravljamo ovako žestoko zato što zastupamo različite političke opcije, ali, kao što je gospodin Vučić rekao, mi smo prijatelji i to ćemo ostati.

mornare u Sredozemlju, ko će onda biti glavna žrtva eventualne agresije na Srbiju. Lokalni Albanci. Ne možemo pohvatati Amerikance, možemo Albance."

U isto vreme Vučić brani "svoj" zakon, koji je, osim bombardovanja, ubistva 10 hiljada i proterivanja 800.000 Albanaca sa Kosova, masovnih grobnica i hladnjača sa leševima u Srbiji, državnih ubistava novinara i političkih protivnika te gubitka teritorije Kosova i Metohije, obeležio ovu vladu: zakon o informisanju.

Tokom 1998. Vlada Srbije najpre donosi Uredbu, a potom i novi Zakon o informisanju, koji važi u uslovima kada preti ratna opasnost. Ovom Uredbom i Zakonom bukvalno su satrti mediji koji nisu bili po volji vlastima – "Dnevni telegraf", "Danas", "Naša borba", "Vreme"... Postavka je bila jednostavna – novine su bile odgovorne za istinitost izjava sagovornika. Ako bi ih neko tužio zbog prenetih reči, mediji su bili u obavezi da dokažu da je to istinito, u suprotnom bi plaćali ogromne novčane kazne po ekspresnim presudama prekršajnih sudova.

Tokom celog perioda dok je ministar informisanja, Vučić zdušno brani ovaj zakon: naziva ove medije NATO slugama, stranim agenturama, optužuje ih da vode "psihološko-propagandni rat" protiv srpskog naroda i države... Na primer: "Kada ste govorili o nekim političkim reperkusijama i o tome šta sve neki naši protivnici u zemlji trenutno preduzimaju, postoje pojedini agenti stranih obaveštajnih službi koji se nalaze na čelu pojedinih medija, koji ništa drugo i ne rade, osim što izveštavaju lažno, predstavljajući ovu zemlju onakvom kakva ona nije i pokušavajući da nanesu što više zla svojoj zemlji."

Ili:

"Da li nekome odgovara da podiže politički fašizam? Odgovara mu. Medlin Olbrajt je izdala naređenje da pronađu razloge zbog čega će do kraja marta, najkasnije početka aprila, pokušati da izazovu novo krvoproliće na ulicama srpskih gradova, to je njihov cilj, to je suština njihovog delovanja."

Ili:

"Niko od tih koji rade za agresore, koji rade za okupatore, ne želi da predstavi narodu ono što jeste istina, da je za ubistvo Pavla Bulatovića ili Željka Ražnatovića kriv Haški tribunal."

Ili:

"Istovremeno, pojačava se pritisak i kampanja proameričkih medija u Republici Srbiji, onih koji postoje zahvaljujući donacijama iz tih zemalja, onih koji su napravljeni sa jednim jedinim ciljem, a to je rušenje Srbije, kao nezavisne i slobodne države i po cenu uništenja celokupnog srpskog naroda. Na te zadatke, poslednja je ukazala američki državni sekretar Medlin Olbrajt, koja je na sastanku u Banja Luci sa antisrpskim medijima, ne treba da vam govorim imena, to su nezavisni 'Reporter', 'Vreme', 'Agencija BETA', 'Glas Srpski' i verovatno još neki, iznela nove zadatke za svoje poslušnike i podanike u Saveznoj Republici Jugoslaviji, ali i u ostalim srpskim zemljama."

Ili:

"Uostalom, da ne bih zaboravio, Keti Marton, inače žena gospodina Holbruka, nešto nam je pripretila, pa kaže sledeću stvar, pišući valjda otvoreno pismo »

Закон о јавном информисању је врло либералан закон, у складу са демократским тековинама и у складу, не само са нашим највишим правним актима већ и са међународним правним нормама и стандардима.

Суштина овог закона је афирмација слободе јавног информисања а не репресија. Забрањена је цензура, али је пронађена најбоља мера одговорности за јавну реч.

Они који мисле да могу својим писањем, објављивањем или емитовањем информација да руше уставни поредак ове земље или повређују права личности имаће проблема, а то је изузетно достигнуће овог закона.

Komitetu za zaštitu novinara – ženi Ričarda Holbruka su se žalili svi ovi naši, zbog toga što im je, navodno, ugrožena medijska sloboda, i oni kažu, kaže Keti Marton u svom pismu sledeće: 'Najsvežiji je primer Dejana Anastasijevića i Miloša Vasića, kojima je prećeno krivičnim gonjenjem, zbog njihovog izveštavanja o ratnim zločinima na Kosovu'...

Dakle, ona kaže da su oni pisali o ratnim zločinima, koje su, naravno, počinili, prema njoj, Srbi na Kosovu i Metohiji. Ona to otvoreno kaže i ona je da se spasu oni, da se ne spovode nikakve sankcije protiv onih koji su pisali o navodnim srpskim ratnim zločinima na Kosovu i Metohiji."

Na ovaj način Vučić i Vlada Srbije efikasno uništavaju svaku mogućnost da se nekažnjeno govori o zločinima Vlade u kojoj je on ministar: govoriti da su srpska policija i vojska počinili zločine na Kosovu nije patriotski i nije u "državnom interesu" i vid je neprijateljske propagande, stoga, to će ili ostati neizgovoreno, ili će biti žestoko kažnjeno.

Nakon završetka bombardovanja i gubitka teritorije Kosova i Metohije, radikali donose odluku da napuste vladu, ali im to zabranjuje predsednik Srbije Milan Milutinović. Ostaju u vladi sve do petog oktobra 2000, nakon čega se do izbora u decembru 2000. formira tromesečna prelazna vlada.

СПЕЦИЈАЛНО ИЗДАЊЕ

ВЕЛИКА СРБИЈА

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

АЛЕКСАНДАР ВУЧИЋ

ВЕЛИКА СРБИЈА

СПЕЦИЈАЛНО ИЗДАЊЕ

ВУЧИЋ ИЗБЛИЗА

ВЕЛИКА СРБИЈА

KRAJ, PRVI PUT

U februaru 2000. Vučić nastavlja miroljubivu politiku i negovanje kulture govora: "Vidite da mnogi sa podsmehom kažu: gde su vam danas Karlovac, Ogulin, Karlobag i Virovitica? To nam ova nesrpska fukara, ovi mučenici i jadnici, što onima koji su ovu zemlju bombardovali skute i ruke ljube, oni hoće da kažu: gde ste vi danas radikali u tim srpskim mestima. Kao da Srbi nikad nisu držali ni Karlovac, kao da na samo nekoliko kilometara od Karlobaga i Virovitice nismo bili, kao da ni danas nema preko 20% Srba u Ogulinu. Kao da to nisu srpska mesta. Raduju se i seire tome što su ustaše okupirale srpsku zemlju i hoće i nas radikale da ubede da to nije srpsko, da smo mi govorili gluposti, da mi nismo znali šta je naše, a mi ni tada ni danas nismo hteli i nećemo ništa što je tuđe. Hoćemo samo ono što je naše, srpsko, a to su i Karlobag, i Ogulin, i Karlovac, i Virovitica, i sve te srpske zemlje. I to moraju da znaju. Neka se oni stide, neka se stide ti Srbi, samo rođenjem Srbi, koji sa podsmehom govore o tim srpskim mestima, o tim srpskim teritorijama.

Govore danas, kažu: vi ste u vlasti, vi ste ta država, a izgubili smo suverenitet na Kosovu i Metohiji. Jesmo, izgubili smo suverenitet na Kosovu i Metohiji, udarila je najjača sila ovoga sveta, ali ne zaboravite da je jedina politička snaga u svim srpskim zemljama koja je bila protiv okupacije srpske teritorije Kosova i Metohije, koja je bila protiv plana Ahtisari-Černomirdin, koja je bila za borbu za očuvanje Kosova i Metohije i suvereniteta Kosova i Metohije bila Srpska radikalna stranka i nijedna više. Mi ćemo Kosovo i Metohiju, kao i Republiku Srpsku Krajinu i Republiku Srpsku, bar onaj deo koji je izgubljen u poslednjoj hrvatsko-muslimanskoj ofanzivi, vratiti. Da li ćemo je vratiti sutra, za nekoliko godina ili za neku deceniju, to je drugo pitanje, ali naša odlučnost, naša borba, naša želja da vratimo ono što je naše, da se naš narod vrati na svoja ognjišta, da vratimo naše teritorije je najvažnija i toj želji se ne može niko suprotstaviti zato što je to legitimna želja, to je naša zemlja i niko nam ne može oduzeti pravo na to."

Sa jedne strane, bilo je odmah jasno ko je bio najviše odgovoran za ogromne tragedije građana koji su nekada živeli u SFRJ, koje su trajale punu deceniju. Ono što ne može biti jasno jeste neverovatna lakoća "šaltovanja" svih tih koji su te tragedije izazvali u sistem posle 5. oktobra 2000. godine. Maltene svi ti – i ljudi i političke partije – koji su vodili ratove i na njih huškali nastavili su svoje političko postojanje i svoje političke karijere, kao da se nikada ništa sporno nije dogodilo. U tome treba tražiti uzroke sadašnjeg stanja u kojem se nalazi država Srbija. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Izvinjenje

U prošlom broju objavljeno je pogrešno oglasno rešenje za festival Mala Pula 2.0. Izvinjavamo se organizatorima i čitaocima.

REDAKCIJA "VREMENA"

DRAGAN ILIĆ

Ružičasta garda

Foto: TV Pink

Bez ironije, mogu Pinku da predvidim još mnogo godina uspešnog rada u Srbiji. Ipak, plaši me pomalo kako će izgledati ta ružičasta budućnost

Ovih dana televizija Pink pompezno je proslavila 25 godina rada. Bez obzira na individualne ukuse i preferencije, Pink je zaista postao važna regionalna medijska kuća koja diktira trendove, naročito na polju zabavnog programa.

U tom periodu je nadživela bar dva privatna medija (BK i B92) i postala reper za definisanje programskog identiteta RTS-a. U nekim periodima RTS se trudio da svoj program formuliše kao antipod Pinku, dok je ponekad Pink dobijao ulogu "privatnog javnog servisa".

U slučaju Pinka, potpuno je jasno da sve iole važne poslovne i programske odluke donosi Željko Mitrović. To je televizija gde se (barem većinski) zna gazda i glavni urednik. Manjinski partneri su se menjali shodno političkim promenama u Srbiji. Željko Mitrović je primer uspešnog medijskog magnata u zemlji gde su propali i Bogoljub Karić i Veran Matić. Zato sam na 25. godišnjicu ružičaste televizije, koja pretenduje da večito bude mlada, makar i uz pomoć estetske hirurgije, pokušao da definišem pravila uspešne televizijske prakse.

Prvo pravilo kojim se definiše Pink jeste ružičasti pogled na svet. Devedesetih je to značilo eskapizam u zabavu za najširi krug gledalaca. Do danas je to ostala publika Pinka, bilo kroz turske i latino serije za starije, muziku koja plagira strane trendove dodajući im domaći "turbo" bust i rijaliti programe koji proizvode aktere domaće selebriti kulture. Od densera devedesetih, preko etno-evrosong estetike do turbo-repa, uz erotizovanu scenu pevačica i starleta.

Na Pinku je stvorena slika neprekidne žurke, balkanskog glamura i "opasnih" frajera i napucanih riba. Ova slika je postala izvozni proizvod, pa je Pink tu sliku prodao od Slovenije do Makedonije, ili čak do Albanije.

Drugo Pinkovo pravilo tiče se političkog kursa, koji je ovih dana Mitrović eufemistički definisao kao "provladina televizija". Od samog početka, Pink je uvek glasilo režima, sa direktnom vezom sa centrima moći i odlučivanja. U Miloševićevo vreme bio je to JUL i Mira Marković, u vreme DOS-a tu su bili Dinkić i Vesić, zatim Đilas (koji je u jednom trenutku bio i partner), a danas je Pink praktično PR služba Aleksandra Vučića. Lojalnost se nikada nije dovodila u pitanje, sve do trenutka kada neko ode sa vlasti, pa je potrebno manje od nekoliko sati da Pink dobije nove direktive. Odnos privatnih medija prema vlasti svuda u svetu mora biti, blago rečeno, pun razumevanja. Uvek postoji diskretan kontakt sa svim političkim akterima. Setite se samo Mardoka i njegovih akrobacija pred izbore u Americi. Ipak, u Srbiji je svaka vlast od Pinka dobijala ne samo korektnog partnera, već apsolutnog saveznika u svim obračunima sa opozicijom. Pink ne samo da vas voli dok ste na vlasti, već glasnije od vas pljuje vaše neprijatelje, bije vaše bitke, pa ga ponekad čak i umirujete da ne bude veći vi od vas samih. Pink će vaše stavove objasniti onima koji vas ne razumeju ili će zabaviti omladinu da joj ne padne na pamet da se buni.

Tako je nastao informativni program Pinka, koji od početka ima predznak "nacionalni" pretendujući da ugrozi Dnevnik RTS-a. To se, naravno, nije desilo, ali je ovog trenutka Pink od vlasti dobio akreditaciju da njegova slika (ili znak) budu emitovani i na RTS-u, što je bilo nezamislivo u vreme Aleksandra Tijanića. On je važio za nekog ko je najupornije pokušavao da identitet javnog servisa gradi suprotstavljajući se Pink estetici i vrednostima. Danas je Pink ružičasti javni servis, sa svojom lou-faj ispostavom na Hepiju. Razmenjuje voditelje i formate sa RTS-om kao sličice fudbalera.

Željko Mitrović je prvi shvatio da se na Balkanu najteže mogu postaviti granice estradi. Uspeo je da Pink priču proda u sredinama u kojima se nije gledalo ili se ni danas ne gleda na Srbiju sa mnogo simpatija. Cajkama, starletama i selebritijima je od početka Pinka ukinut vizni režim, tu važi jedinstven prostor gde se okreću pare i organizuju tezge. U tom smislu je Mitrović odavno ustoličio "mali Šengen", isključivo za estradu.

Važan aspekt Pinkove estetike od početka je bila afirmacija LGBT kulture, doduše uvek implicitna, bez autovanja. Svi ti trendi voditelji, stilisti, šminkeri, pevači, devojke koje se međusobno ljube i maze, polako su u javni prostor uveli elemente gej kulture, najčešće kroz erotiku i glamur.

Sa početkom upotrebe tabloida u političkim obračunima, Pink je prepoznao i ojačao simbiozu dva medija, a sa dolaskom društvenih mreža, Pink je postao televizijski tabloid. Njime se onda lako kreiraju ili diktiraju stavovi gledalaca/birača. Zato se na 25 godina Pinka mora priznati da je ova televizija ostvarila presudan uticaj na estradizaciju i tabloidizaciju naše političke scene.

Pink kratko pamti i nema arhivu. Zamislite da danas na Pinku vidite i čujete priloge iz doba Slobe, Đinđića, Tadića ili Đilasa. Pink nije zlopamtilo, jer je Željko Mitrović brzo opraštao Ceci, koja ga je navodno tipovala "zemunskom klanu", kada je ocenio da sa njom na programu više zarađuje. Zato bez ironije mogu Pinku da predvidim još mnogo godina uspešnog rada u Srbiji. Ipak, plaši me pomalo kako će izgledati ta ružičasta budućnost... ¶

Postali smo lošiji ljudi

"Meni se uvijek činilo da je viteški stati na stranu slabijih. To je negdje suštinsko. Ne želim biti tamo gdje je rulja. Zapravo, u svemu biti sa slabijima, bilo da su nacionalna, seksualna ili bilo koja manjina. Recimo, jednom sam pisao o muzičkim manjinama. Kako je to biti panker u Sinju"

Šta znači danas, gotovo nakon tri decenije od "osvojene slobode", stajati na braniku slobode mišljenja i izražavanja na ovim prostorima? Splitski pisac i novinar Ante Tomić, gost novosadske konferencije BookTalk, popularan i prisutan svugde gde se govori i piše naš zajednički jezik, govori nam o tome kako treba i dalje stajati na braniku odbrane ljudi koji osećaju sve više i više straha. I koji misle da su ludi dokle god ne ugledaju njegove tekstove. I samom mu je poražavajuće što je jedan od retkih. Ali, "život je borba" i nema pobednika, i nema poraženih. A on je postojan u toj borbi, bilo da ga presreću na ulicama gradova i zahvaljuju mu se na hrabrosti koju im uliva, ili ga i bukvalno, ovi drugi, polivaju izmetom. Kada se protivnici ne oglase nekoliko dana, on se već zapita radi li dobro svoj posao. Novinarski i književni.

"VREME": U Novom Sadu vas je dočekala lepa dobrodošlica. Ispričali ste nam da je Rajka Grlića i vas srela jedna gospođa i rekla: "Ceo Novi Sad priča da vas dvojica šetate gradom." Stalno vam prilaze ljudi i zahvaljuju vam se za hrabrost. Da li je to usud da vas ljudi na ovim prostorima ili ekstremno mrze ili su vam beskrajno zahvalni za vaše tekstove, bilo književne ili novinarske?

ANTE TOMIĆ: Čitav život se borim s manjkom samopouzdanja i ja zaista ne znam zašto mene ljudi čitaju. Uvek sam silno iznenađen kada mi netko priđe i kada mi kaže da me čita i koliko mu to znači.

Na konferenciji Book Talk pričao si kako si zahvalan i onima koji ti dobacuju ružne stvari, da su ti i oni neka vrsta inspiracije. Odakle ta zahvalnost?

Shvaćam da me ne mogu svi voljeti i ne trebaju me svi voljeti i zapravo žudjeti za ljubavlju svih je jedna potpuno pogrešna stvar. Ja i to njihovo doživljavam kao priznanje i to uopće ne ironično, već istinski. Od tih ljudi ne očekujem odobravanje, ne očekujem ljubav. Prije Novog Sada sam bio u Kotoru i tamo sam baš nabrajao stvari koje su mi se događale. Ljudi su bili prilično zgranuti kada su čuli da su u mom rodnom selu palili lutku s mojim likom, da su usred Splita istresali kantu govana na mene. Na određeni način, ja i to sve doživljavam kao priznanje. To su sve nekakve medalje i ordeni. Stvarno, ako prođe nekoliko dana i nitko mi ništa ne dovikne, ja se zbilja zabrinem: da li dobro radim svoj posao? Da nisam nešto zeznuo? Ako pet-šest dana oni šute, ja se debelo zamislim. Pametni ljudi se stalno pitaju koliko dobro rade svoj posao. Stalno se propituju i to je, na primjer, stvar prema kojoj se i ja orijentiram. Zapravo mi jeste iznenađenje da ja dođem u Kotor ili Novi Sad ili Sarajevo i da me ljudi susreću i odobravaju moj rad. To mi je uistinu važno. Prije nekog vremena sam shvatio da sam ja neka vrsta jugoslovenskog novinara i pisca. Zapravo mi se to dopalo.

Ili bi se možda moglo reći da si hrvatski novinar a jugoslovenski pisac?

Zapravo i ne jer moje novinske tekstove prenose brojni portali. Dođem, na primjer, u Podgoricu i ljudi žele razgovarati sa mnom o nekom tekstu koji sam objavio u "Slobodnoj Dalmaciji" a prenijele su ga "Vijesti". U stvari, već nekoliko godina nemam objavljenu novu knjigu, a novinski tekstovi se sve to vrijeme čitaju.

Osećaš li ti to kao breme, taj raspad Jugoslavije koja kao da se slomila i preko tvojih leđa jer se upravo na tim reakcijama na tvoj "lik i delo" vidi koliko zapravo živimo u duboko polarizovanim društvima?

Mislim da ima jako puno mladih ljudi koji su dobro obrazovani, koji su pomirljivi, ali generalno, mislim da smo mi postali lošiji ljudi. Kvari nas sva ova mržnja koja se svakodnevno izliva sa ekrana i raznoraznih portala. Iz tog smeća iz kojeg stalno kulja sva ta mržnja koja nas je zatrovala nepovratno. Puno je ljudi otišlo. Očekivao sam, negdje sam se nadao, da će se dogo-

Fotografije: Vanja Fifa

“Shvatio sam da ne mogu mijenjati mišljenje tim zadrtim patriotama i da je to potpuno uzaludan posao, da se ja ne smijem boriti za njihovu naklonost i simpatiju, da je to nešto krivo, nego da ja moram ohrabrivat ljude koji misle kao ja. Da se ljudi ne boje kazati”

diti prevrat nakon devedesetih. Tada je bilo još jako puno obrazovanih ljudi koji shvaćaju neke stvari. Sada obrazovaniji odlaze i iskreno se bojim da će doći trenutak kada mi više nećemo moći svrgnuti HDZ sa vlasti, ili vi ovdje SNS. Ljudi koji će ostati neće biti dovoljno sposobni za to.

Koliko je ta mržnja postala autoreferentna? Koliko ona sada već hrani samu sebe? Nove generacije usvajaju mržnju starijih generacija i ponavljaju je kao stvari koje se uopšte ne preispituju. Nešto što se podrazumeva i što počinje da se reprodukuje.

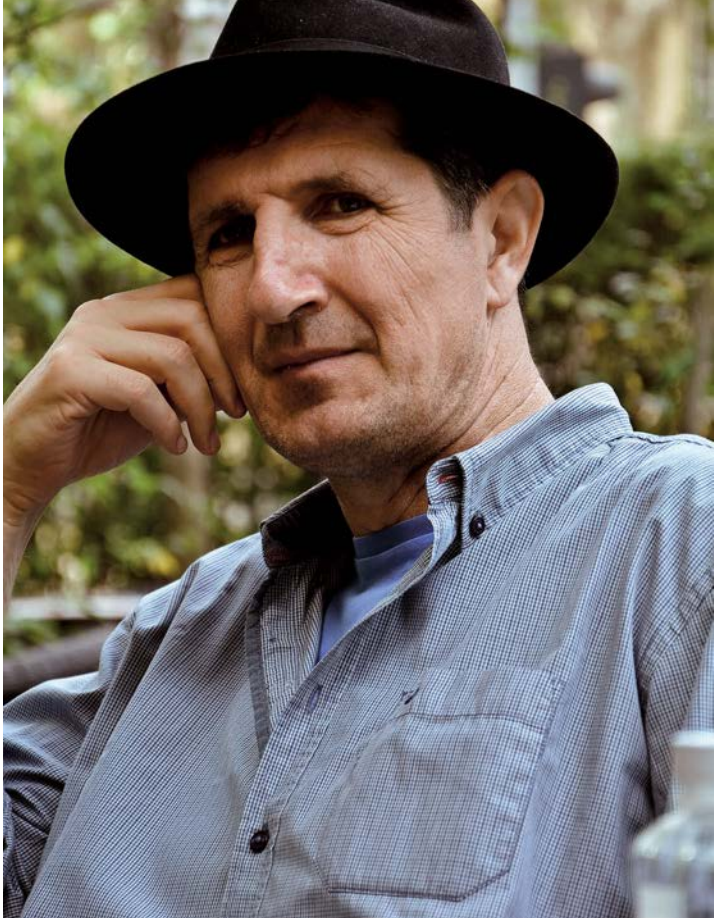
Ti gledaš kako nestaje kritičko mišljenje. Mislio sam da su neke stvari riješene. Kako su neke vrijednosti neupitne, da su neke stvari nakon devedesetih bile samorazumljive. Da smo to usvojili i da više ne moramo razgovarati o tome. Odjednom na vlast u Hrvatskoj dođe neki čovjek koji kaže: “Mi možemo imati slobodu mišljenja u svoja četiri zida.” Ali, što smo mi onda radili posljednjih decenija? Zašto smo porušili Berlinski zid?

Onda si još mogao da pomisliš da se taj čovek možda loše izrazio ili je prosto budala, ali nekoliko godina kasnije uhapse čoveka zbog satirične pesme.

Da, to je zastrašujuće. Ta priča o hapšenju Gordana Duhačeka je potpuno zastrašujuća. I onda ti još kažu da smo mi devedesetih dobili slobodu. Oprosti, koju slobodu? O kakvoj vi to slobodi pričate? Meni je potpuno strašno da neko ne može pjevati u Hrvatskoj. Čekaj, kako to misliš: neko ne može pjevati, makar i lošu pjesmu. Netko je rekao da smo se upravo zato i borili da netko ne može pjevati. I povrh svega ispadne da sam ja jedan od rijetkih koji primjećuje da je u svemu tome nešto nakazno, da je to nešto strašno. E, to je, zapravo, poražavajuće.

Koliko je onda važna kultura sećanja? Istina više nije relevantna?

Mi danas kao imamo sve znanje svijeta u mobitelu i nikada nam znanje nije bilo »

dostupnije, a s druge strane, imaš zastrašujuću neukost. Na primjer, ta priča u vezi sa cijepljenjem. Ti i dalje možeš imati sve znanje svijeta, ali je, s druge strane, i potpuno normalno da se priča da nisu ubijali Srbe u Jasenovcu.

Da li bi se onda moglo reći da ta neukost nije neka nemogućnost da se (sa)zna, već da je izbor, zapravo stav?

Da, to je stav. Mi smo odlučili da ne vjerujemo u Jasenovac i da nemamo problem sa cijepljenjem.

Kako doživljavaš onda neke dobre stvari koje se dese i predstavljaju male svetle tačke u svom ovom našem takvom okruženju?

Ono što je meni već odavno jasno je da nema konačne pobjede. I nema konačnog poraza. Mi niti jednu vrijednost nismo do kraja usvojili, ona nije bogom dana i vječna, nego se mi moramo svaki dan boriti za nju. Boriti se za slobodu, dostojanstvo, pravo čovjeka... i moramo se boriti. Bit ćemo puno puta poraženi, ali nikada do kraja. To traje. Meni je najdraži novinski slogan bivšeg beogradskog dnevnog lista: "Život je borba".

Koliko ti u kontekstu toga "život je borba" i priče o slobodama koje se nikada trajno ne osvajaju ali se ni trajno ne gube, to što mi novinari radimo, ima smisla? Kako ti izgleda taj medijski kontekst u kojem radiš... koliko tu još ima prostora za stav koji je blizak tvom razmišljanju? Koliko se osećaš dobrodošlo u tom kontekstu a koliko misliš da štrčiš? Da li se prostor sužava ili otvara?

Vidiš, kada me pozdravi žena u Novom Sadu ili negdje drugdje, onda vidim koliko je važno to što radim. Dobijem smisao svog tog mog rada. Nije mi jasno zašto mi ljudi govore da sam hrabar čovjek. Ja sebe uopće ne doživljavam kao hrabrog. Dapače, sebe smatram za uplašeno i kukavno biće. Nedavno sam vidio da je neko iscitirao Balaševića koji je rekao da se boji samo dvije stvari: svega i svačega. E, tako i ja. Nisam ja pišući mislio o tome kako sam ja sad sjajan i hrabar, već sam samo znao da ja to moram napisati jer ću se osjećati loše ako to ne uradim. Onda izađem na ulicu i vidim zahvalnost ljudi što sam ja to rekao. Ja neću promijeniti mišljenje, shvatio sam da ne mogu mijenjati mišljenje tim zadrtim patriotama i da je to potpuno uzaludan posao, da se ja ne smijem boriti za njihovu naklonost i simpatiju, da je to nešto krivo, nego da ja moram ohrabrivat ljude koji misle kao ja. Da se ljudi ne boje kazati. Često mi kažu: drago mi je što ste to napisali jer sam ja već mislio da sam lud, da sam jedini koji tako i tako misli... Tako da ja vidim da ja i treba da budem upravo glas tog čovjeka. Da treba da ga ohrabrim, da mu time ukažem da nas ima još koji baš tako mislimo. Nismo ludi.

Da li to znači da je zapravo osećanje straha nešto što ljude danas možda više sputava nego u nekom prethodnom periodu? U kontekstu u kojem ti živiš, u Splitu i generalno, da li misliš da su ljudi danas uplašeniji nego ranije, pre, recimo pet ili deset godina? Ako da, šta misliš zašto je to tako?

Meni se čini da su uplašeniji. To diktatorsko nasilje je izraženije. To nasilje patriotizma, nacionalizma... ljudi naprosto ustuknu pred tolikom količinom nacionalizma. Pred tom ruljom. Autocenzura postaje masovno osjećanje.

Iako se busamo u grudi da smo u demokratskom društvu odavno, veoma je nizak stepen tolerancije prema marginalnim grupama. Ljudi prepoznaju da si u svojim tekstovima i po tom pitanju vrlo angažovan. Osećaš li i tu vrstu odgovornosti kao novinar?

Meni se uvijek činilo da je viteški stati na stranu slabijih. To je negdje suštinsko. Ne želim biti tamo gdje je rulja. Zapravo, u svemu biti sa slabijima, bilo da su nacionalna, seksualna ili bilo koja manjina. Recimo, jednom sam pisao o muzičkim manjinama. Kako je to biti panker u Sinju, na primjer.

Upravo je ovde u Novom Sadu bila veličanstvena premijera filma "Ustav Republike Hrvatske", za koji ste zajedno napisali scenario sa Rajkom Grlićem. Glavni junak je dvostruka manjina, a Nebojša Glogovac je zaista na jedan neverovatan način odglumio sve nijanse senzibiliteta te ličnosti... pisao si i tekst o tome...

Napisao sam tekst o toj njegovoj glumi. Ali, mogu zaista potvrditi da sam se ja doslovce uplašio kada sam ga vidio na snimku. Znate ono, noć, sami ste pred kompjuterom, i stigne vam snimka. Ja sam se zaista tada upitao kakvo smo to čudovište stvorili... Jer, ima jedna replika kada on kaže Srbinu, tako blagim glasom i s takvim osmehom: "Ti si korov"... On te teške reči tako blago izgovori, sa takvim senzibilitetom, da se naprosto sledite, naježite od tog njegovog i blagog i demonskog glasa u isto vrijeme. Zaista sam tek kada sam njega vidio u ulozi, shvatio kakvo sam čudovište stvorio. Jer, ja volim pisati smiješne stvari. Tek pri kraju procesa pisanja scenarija Rajko mi je rekao da nam fali ljubavna priča i onda sam ja dodao ljubavnu priču tog transvestita. O njegovom sjećanju na ljubavnika, odnosu prema smrti... Ali, onda je došao Nebojša i sve to onako osjećajno odigrao. On je po svim tamnim predjelima ličnosti prelazio sa osmjehom, kao da pleše. To je čudesno.

Pisanje je usamljenički posao, a ti si u saradnji sa Rajkom Grlićem napi-

“Očekivao sam, negdje sam se nadao, da će se dogoditi prevrat nakon devedesetih. Tada je bilo još jako puno obrazovanih ljudi koji shvaćaju neke stvari. Sada obrazovaniji odlaze i iskreno se bojim da će doći trenutak kada mi više nećemo moći svrgnuti HDZ sa vlasti, ili vi ovdje SNS. Ljudi koji će ostati neće biti dovoljno sposobni za to”

sao četiri scenarija. Kako ta saradnja, koja je urodila vrhunskim scenarijima, izgleda iz tvog ugla?

Volim pisanje upravo zato što je to usamljenički posao. Ne volim dok pišem razgovarati sa ljudima. U redakcijama je uvijek puno ljudi. Ja više volim da se povučem u neki obližnji kafić, sjednem i pišem. Tu ima onaj drugi problem što ljudi kada te ugledaju da sjediš sam u kafani, imaju želju da se samopozovu i pitaju te štogod, eto, da nisi sam... No, izlazim na kraj i s tim. Rajko i ja imamo neku sličnu osjećajnost, imamo identične stavove o svijetu, slične stvari želimo reći ljudima... Zapravo, mi se nikada nismo posvađali, što je vrlo neobično. Čak nije bilo ni onih kreativnih rasprava. Ako on mene uvjeri da je nešto pogrešno, ja ću prihvatiti, i obrnuto. Prosto rečeno, vjerujemo jedan drugome. Vrlo sporo radimo, puno razgovaramo, nije nam teško bacit pola scenarija i krenuti sve iz početka. U svakom slobodnom trenutku nas dvojica krenemo razgovarati o priči na kojoj radimo. Čak i kada pomislimo da je to sada to, da je gotovo, ne bude tako i proces se i dalje nastavlja. Ja lično nikada tako ne radim. On me preklinje da ja kao kada napišem knjigu, ostavim je pola godine da odleži, pa je tek onda dam objaviti. Ne, ja tako nikada ne radim. Meni to ne pada na pamet. Obožavam i kada za novine pišem da danas smislim, sutra napišem i prekosutra je objavljeno. Nakon toga, baš me briga šta je s tim. To je moj život i čini mi se bliže mojoj prirodi. A rad sa Rajkom je potpuno drugačiji. U tom radu sve sporo sazrijeva, priče se dugo oblikuju. Svaka se situacija, svaki lik dugo promišlja.

Artur Miler je jednom rekao da se drama nikada ne završava, drama se napušta...

Zapravo, naša je sreća što u jednom trenutku ipak mora početi snimanje. To je nekako moj sretan trenutak. Onda ja mogu potpuno da napustim tu priču. Mene veseli da je se konačno mogu ratosiljati. Tada se vraćam u moje prirodno stanje stvari. ¶

GORDANA DRAGANIĆ NONIN

TEODOR HADŽIĆ SVETIĆ

Pobeda u znaku protesta

Na protestnom skupu u selu Topli Do na Staroj planini u nedelju slavio se početak pobede: Grad Pirot je u septembru doneo odluku o brisanju mini-hidroelektrana iz lokalnog prostornog plana, a predsednik Srbije Aleksandar Vučić obećao je u subotu da će izmene zakona kojima bi se zabranila gradnja u zaštićenim područjima hitno ući u skupštinsku proceduru. Međutim, meštani Stare planine kažu da nema opuštanja dok se sve što je obećano i ne sprovede

Više od dve godine nakon što je na Staroj planini osnovan pokret protiv izgradnje malih hidroelektrana "Odbranimo reke Stare planine", aktivisti počinju da ubiru plodove. Od proleća 2017. godine, kada su najave o početku gradnje malih hidroelektrana zapretile da počnu da se obistinjuju, aktivisti su u borbi protiv investitora prošli sito i rešeto: više prekršajnih prijava pred Osnovnim sudom u Pirotu za ometanje radova, brojna sučeljavanja sa investitorima što po selima, što po televizijskim programima, jedan još uvek nerazjašnjen slučaj podmetanja bombe u dvorište kuće u Rakiti u kojoj su živeli radnici na izgradnji MHE, sukobe sa obezbeđenjem gradilišta, trpeli su uvrede, ali i direktne i posredne pretnje batinama ukoliko ne prestanu da protestuju. Poslednji u nizu slučajeva bio je jedan za sada nerasvetljen požar, u kojem je početkom septembra ove godine izgorela kuća investitora u Toplom Dolu. Sa naporima aktivista solidarisali su se ljudi iz raznih delova Srbije: dolazili su na proteste u selima i u Beogradu, sakupljali potpise tokom peticija, besplatno nudili ekspertize u svojim oblastima, donirali novac kada su aktivisti morali pred sud i kada su im određivane kazne, a nekoliko advokata je volontiralo. Ipak, na samoj Staroj planini, koju decenijama pogađa depopulacija, okosnicu odbrane činili su penzioneri. U ovo regionalno pitanje, koje je pogodilo lokalne zajednice od Valbone u Albaniji, preko Kruščice u Bosni i Hercegovini do Priboja, Kopanika i Stare planine, uključile su se brojne lokalne, nacionalne i međunarodne organizacije. Tužne slike Jošaničke reke na Kopaoniku, na kojoj danas postoji čak 14 mini hidroelektrana, bile su dodatni vetar u leđa staroplaninskim aktivistima.

NEMA OPUŠTANJA U TOPLOM DOLU

U selo Topli Do ulazi se preko Srđanovog mosta, nazvanog u spomen dečaku koji se 2017. utopio. Sa leve strane mosta gori stražarska vatra – meštani su je zapalili 2. septembra, nakon što je pod nerazjašnjenim okolnostima izgorela kuća u selu koju je investitor kupio pre nekoliko godina. "Požar je bio momenat kada smo shvatili da moramo da dignemo selo na barikade", priča za "Vreme" Miljan Stojanović, organizator straža koje u selu danonoćno traju više od mesec dana. Seoska slava u Toplom Dolu je Velika Gospojina (28. avgust), a Stojanović kaže da je investitor baš na taj dan bio rešio da svrati u selo. "Bez obzira na to što se slavilo, svi su na poziv seoskog zvona tada otišli do njegove kuće, da mu još jednom kažemo da nije dobrodošao", priča Stojanović i navodi kako je investitor zapretio da će uskoro doći da gradi. Naš sagovornik kaže da su se u selu u više navrata meštani verbalno sukobljavali sa investitorom Draganom Josićem, kojem je izdata građevinska dozvola. "Međutim, mi smo kasnije saznali da on nema saglasnost Zavoda za zaštitu prirode i pitanje je kako je uopšte dobio dozvolu bez te saglasnosti. Postoje institucije koje su za to zadužene, neka se time bave", rekao je Stojanović. (Saglasnost Zavoda je jedan od dokumenata koje je potrebno priložiti prilikom podnošenja zahteva za izdavanje građevinske dozvole, prim. aut.) Mašine nikada nisu stigle u Topli Do. Prema Stojanovićevim rečima, jedini razlog za to je što je tešku mehanizaciju rizično dovesti do sela, čiji meštani ne pamte kada im je put rekonstruisan. "Znamo da je investitor probao da u Pirotu iznajmi lakše mašine. Svi su ga odbili", kaže on i dodaje da su u dvadesetčetvoročasovnim dežurstvima učestvovalo celo selo: staro, mlado, muškarci, žene i deca. "Iako je dozvola diskutabilna, mi imamo informaciju da ona ističe 9. ili 10. oktobra, pa će do tada trajati i straže, a vatra će nastaviti da gori", poručuje Stojanović.

Na protestom skupu u nedelju okupilo se oko trista ljudi. Iz sela jednoglasno poručuju da, bez obzira na obećanja koja su dali predsednik Srbije i lokalna samouprava, znaju da borbi nije kraj.

VUČIĆEVO OBEĆANJE

"Učinjena je greška kada je dozvoljena izgradnja malih hidroeleketrana u zaštićenim područjima", priznali su pre ravno godinu dana iz Ministarstva zaštite životne sredine u izjavi za portal Kosovo 2.0. Da je tako, nedavno se složio i Grad Pirot koji je u septembru prvi u Srbiji doneo

NAROD JE REKAO "NE": Protestni skup u Toplom Dolu
Fotografije: J. Georgievski

odluku o brisanju MHE iz lokalnog prostornog plana. Odlukom su obuhvaćene samo one elektrane čija je izdanja planirana u zaštićenim područjima. Kako prenose "Pirotske vesti", direktor pirotskog Javnog preduzeća za planiranje i uređenje građevinskog zemljišta Slaviša Svilarov poručio je na konferenciji na novinare 19. septembra da je cilj da iz prostornog plana ubuduće izbace sve lokacije. Na Staroj planini planirana je izgradnja ukupno 68 MHE – od čega 43 u području zaštite. Na usvajanje novog plana, čija izrada treba da počne, čekaće se najverovatnije do sredine sledeće godine. Lokalni plan zatim treba da stekne legitimitet i na republičkom nivou. Kako je u subotu aktivistima obećao predsednik Srbije Aleksandar Vučić – to neće biti nikakav problem.

Vučić se u subotu u Beogradu sastao sa predstavnicima pokreta "Odbranimo reke Stare planine". Sastanku su prisustvovali još ministar energetike Aleksandar Antić i dekan Šumarskog fakulteta Ratko Ristić. Poziv na sastanak aktivistima stigao je nakon što je u Toplom Dolu u septembru već održan jedan protest, a verovatno i dodatno potpomognut činjenicom da našu zemlju na proleće očekuju izbori. Kako su preko društvenih mreža preneli aktivisti, a dekan Šumarskog fakulteta Ratko Ristić potvrdio nakon sastanka u Predsedništvu, u skupštinsku proceduru bi po hitnom postupku trebalo da uđu izmene i dopune zakona kojima bi gradnja u zaštićenim područjima bila konačno zabranjena, a Srbija bi postala prva u Evropi koja bi donela takvu zabranu (u ovom trenutku, gradnja u zaštićenim područjima načelno je moguća uz saglasnost Zavoda za zaštitu prirode, prim. aut).

"Dok čekamo zvaničnu odluku koju Vlada treba da donese, imamo još puno posla i krećemo sa popravkom stanja nastalog početkom gradnje MHE", izjavio je na protestu predsednik Saveza mesnih zajednica Stare planine Nebojša Ilić, aludirajući na situaciju u selu Rakita, odakle investitor uprkos odluci suda još uvek nije uklonio cevi iz rečnog korita. Za to vreme, stanovnici Rakite su uz pomoć nevladinih organizacija već uspeli da stignu do Evropskog suda u Strazburu, gde čekaju odluku.

RAKITA SE BRANI U STRAZBURU

Selo Rakita između Suve i Stare planine dobilo je možda najviše medijske pažnje tokom proteklih meseci. Tenzije između meštana i investitora Gorana Belića, inače advokata iz Beograda, u oktobru prošle godine stigle su do razmera scena iz krimi-filma: u dvorištu kuće u kojoj su stanovali radnici na gradilištu pronađena je neeksplodirana bomba, za koju se kasnije utvrdilo da potiče iz Drugog svetskog rata. Ko ju je postavio ni posle više meseci nije utvrđeno. Gradilište je dobilo obezbeđenje, a meštani su u zimu ove godine počeli da prijavljuju neobične patrole: momci sa bejzbol palicama dolazili bi u selo i raspitivali se o vođama protesta, kao što je Desko Stojanov, koji se kreće uz pomoć štaka. Jedan od meštana u februaru je tvrdio da su ga dvojica batinaša presrela na šumskom putu i da je posle kraćeg verbalnog okršaja sa svojom kerušom klisnuo u šumu i tako se spasao batina.

U julu, Udruženje za zaštitu ustavnosti i zakonitosti (UZUS) podnelo je Komitetu Ministara Saveta Evrope, nadzornom organu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, predstavku kojom je zatražilo reakciju na neizvršavanje odluke Ministarstva građevine o obustavi dalje gradnje minihidroelektrane u Rakiti i sprovođenju rešenja o rušenju Ministarstva za zaštitu životne sredine da se izvade cevi iz Rakitske reke. Predmet je prošle nedelje prihvaćen za razmatranje.

"U slučaju Rakite vidljiv je paradoks da živimo u državi koja ne poštuje sopstvene odluke", kaže za "Vreme" Savo Manojlović iz UZUS-a. Prema njegovim rečima, s obzirom na to da je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu već doneo odluku u jednom sličnom slučaju, kada u Srbiji nije ispoštovana odluka o rušenju", "ovaj put se, uslovno rečeno, 'preskače' Evropski sud za ljudska prava, pa će slučaj Rakite razmatrati direktno Komitet ministara. Iznošenje pred međunarodne institucije predstavlja način da se smanji pritisak na ljude u Rakiti, koji faktički štite Ustav i zakon", ocenio je Manojlović.

"Naši ciljevi ostaju isti", poručio je u Toplom Dolu Aleksandar Jovanović Ćuta, jedan od lidera pokreta "Odbranimo reke Stare planine". On je rekao da aktivisti neće posustati dok se izgradnja MHE ne zabrani u celoj Srbiji. Podsetimo, u okviru regionalnog projekta izgradnje MHE koji već nekoliko godina pogađa lokalne zajednice od Valbone u Albaniji do Kruščice u Bosni i Hercegovini (čiji su se meštani prošle godine takođe uspešno izborili za stopiranje gradnje), planirana je izgradnja 850 malih hidroelektrana samo u Srbiji, od čega 37 odsto u zaštićenim područjima. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Da li se usuđujemo da decu shvatimo ozbiljno?

Tinejdžerka Greta Tunberg inspirisala je milione svojih vršnjaka širom sveta da se pobune protiv pasivnosti svetskih lidera kada je reč o posledicama koje nosi globalno zagrevanje. Govor kojim se obratila donosiocima odluka na panelu 23. septembra u Ujedinjenim nacijama izazvao je burne reakcije medija, obožavatelja, ali i kritičara zbog čega je okarakterisana kao "klimatska ratnica", ali i "indoktrinirano dete"

Foto: Tanjug AP Photo

PETKOM ZA BUDUĆNOST: Greta Tunberg

"Ukrali ste moje snove i moje detinjstvo praznim rečima", rekla je klimatska aktivistkinja Greta Tunberg svetskim liderima na samitu UN o klimatskim akcijama 23. septembra u Njujorku. Vidno potresena, šesnaestogodišnja devojčica optužila ih je u svom govoru da ignorišu nauku koja stoji iza klimatske krize rekavši: "Mi smo na početku masovnog izumiranja, a sve o čemu vi možete da razgovarate su novac i bajke o večnom ekonomskom rastu – kako se usuđujete?"

PETKOM ZA BUDUĆNOST

Do avgusta 2018. Greta je živela uobičajenim životom tinejdžerke zabrinute za očuvanje životne sredine i posledice koje donose klimatske promene. Tada je odlučila da svoj bunt izrazi "Školskim klimatskim štrajkom" tako što je svakog petka umesto na nastavu odlazila ispred švedskog parlamenta sa jednim transparentom, pozivajući svetske lidere da preduzmu konkretnije korake u očuvanju životne sredine. Protest usamljene devojčice zadobio je pažnju medija koji su Gretu prepoznali kao elokventnu mladu devojku koja strastveno govori o temi bliskoj njoj i mnogim mladim ljudima.

Putem društvenih mreža Gretin poziv je stigao do više miliona učenika širom sveta koji su joj se pridružili, iz čega je nastao pokret pod nazivom "Petkom za budućnost".

U petak 20. septembra održan je istorijski klimatski štrajk kada su milioni ljudi – dece, mladih i odraslih širom sveta – izašli na ulice. Komitet za prava deteta UN je kroz nedelju dana podržao dečiju kampanju protiv klimatskih promena i podsetio da Konvencija o pravima deteta deci garantuje slobodu govora i izražavanja. "Samim tim je svaka pretnja ili zloupotreba na osnovu njihovog usmenog ili pismenog izražavanja neprihvatljiva. Deca moraju biti slobodna da traže, primaju i prosleđuju informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice i trebalo bi da su bezbedna dok to čine", rečeno je u zvaničnom saopštenju.

Komitet je podržao aktivnu i značajnu participaciju dece i dodao da su deca najviše pogođena reagovanjem, odnosno nedelovanjem današnjih lidera. Ovim povodom Komitet UN pozvao je Sjedinjene Američke Države – jedinu državu koja nije ratifikovala Konvenciju o pravima deteta, da to uradi i time obezbedi njenu univerzalnu primenu.

EKOALARMIZAM

Gretin glas ubrzano odjekuje sve dalje, ali je angažovanje devojčice u jednoj od najozbiljnijih kampanja protiv klimatskih promena izazvalo oprečne reakcije. Pozivajući se na različite teorije zavere, Greta je najpre optužena da je indoktrinirana od strane eko-mafije koja pod izgovorom da "spasava svet" zastupa svoje sumnjive političke i ekonomske interese sa očiglednim totalitarnim pretenzijama. Sledeći na listi našli su se Malena Ernman, Gretina "pohlepna" majka i stručnjaci za odnose sa javnošću.

Iz drugačijeg ugla urednik britanskog internet portala Spajkd Brendan O'Nil postavio je pitanje: "Ko je pretvorio bistru i radoznalu šesnaestogodišnjakinju u proroka užasa, u mladu devojku koja je, po sopstvenom priznanju, prestravljena i koja smatra da je planeta u plamenu?" On optužuje "ozelenjenu" obrazovnu, političku i kulturnu elitu da je odgovorna za "hranjenje dece narativom ekoužasa". O'Nil skreće pažnju na to da je "zelena ideologija ozbiljno zajebala novo pokolenje, pumpajući ih strahom, panikom i poremećenim uverenjem da će uskoro biti propast sveta." Urednik britanskog internet portala ocenio je prizor u sali Ujedinjenih nacija "zaista tužnim", a Gretine suze sasvim razumljivim, budući da ona veruje kako je priroda gnevna, a život na Zemlji "guši i istrebljuje pohlepni, pljačkaški ljudski rod".

TEME REZERVISANE ZA ODRASLE

Kroz samo godinu dana, Greta je dospela u žižu svetske pažnje. List "Tajm" ju je u maju proglasio jednom od najuticajnijih osoba na svetu. Osim obraćanja najvećim svetskim donosiocima odluka, našla se prozvanom i od predsednika Sjedinjenih Američkih Država Donalda Trampa, koji je na Tviteru sarkastično prokomentarisao njen govor opisavši je "vrlo srećnom mladom devojkom koju čeka svetla i predivna budućnost". U međuvremenu su je nazivali "dečjom kurvom", "morbidnom" ili "jezivom". Javno se diskutuje o dijagnozi koja joj je data pre četiri godine, da boluje od Aspergerovog sindroma, zbog čega je nazivaju "poremećenom". Gde god da se pojavi, prati je medijski cirkus i iako je, kako sama kaže, još uvek jako mlada da bi se nešto pitala, dodaje da je to neće zaustaviti. "Pošto ne mogu da glasam, ovo je jedan od načina da se moj glas čuje", kaže Greta.

"Jedina razlika između Gretinog govora i onoga što čujemo od naučnika i stručnjaka koji se bave ekologijom jeste činjenica da to izgovara devojčica koja ima 16 godina i koja svojim primerom pokazuje da "živi ono što propoveda". Upravo činjenica da o tome govori jedna devojčica leži u osnovi svih negativnih komentara bilo da su dati u formi zabrinutosti ("neko manipuliše tim jadnim detetom", "ovakva vrsta nastupa samo će pogoršati njeno stanje", "nije u redu zloupotrebljavati decu u političke svrhe, a posebno ne bolesnu decu") bilo u zluradoj formi ("lako je njoj da putuje brodom kad ima resurse", "što ne priča malo o vršnjacima koji stradaju u ratu", "dete iz bogate zemlje kao ima nekih problema" i sl). Ljudima je očigledno teško da poveruju kako neko ko ima 16 godina može kompetentno da govori o stvarima koje su, po njihovom mišljenju, rezervisane za odrasle, da ima svoja uverenja zasnovana na naučnim činjenicama i još da bude veoma strastven u odbrani svojih uverenja i zbog toga je njihov zaključak da mora da je izmanipulisana i da ponavlja nečije tuđe reči", smatra dr Jelena Vranješević, profesorka razvojne psihologije na Filozofskom fakultetu.

Iz perspektive stručnjaka koji se bavi pravom dece da budu pitana, izraze svoje mišljenje i da to mišljenje bude uzeto u obzir prilikom donošenja odluka koje ih se tiču, dr Vranješević smatra da je Gretina akcija autentična participacija zato što ona govori o stvarima koje se tiču nje i njenih vršnjaka, kompetentna je da o toj temi govori na način na koji govori i zato što je autentična predstavnica mladih koja nije delegirana od strane odraslih, već je to postala zahvaljujući svojim akcijama koje su imale odjeka.

POSLEDICE

Međutim, postavlja se pitanje kako jedna šesnaestogodišnja devojčica može da se nosi sa pritiskom javnosti, dok je svaki njen potez pod lupom najstrastvenijih obožavatelja, ali i kritičara, kao i kako na njen dalji razvoj utiču udari najoštrijih uvreda koje su do devojčice stizale putem medija i društvenih mreža.

"Ja bih postavila kontrapitanje: kakve posledice po njen razvoj bi moglo da ima uskraćivanje prava da govori o nečemu što je autentično brine? Ona se izborila za priliku koju malo koja mlada osoba ima, a to je da izrazi svoje mišljenje i da to mišljenje bude saslušano, kao i da se osvedoči da to za šta se ona zalaže ima odjeka među njenim vršnjacima širom sveta. To je nešto što može pozitivno da utiče na razvoj samopoštovanja, pozitivne slike o sebi, proaktivnosti i odgovornosti. Ona sama je pričala o tome koliki je izazov za nju bio javni nastup, ali se ona očigledno dobro nosi sa tim izazovom", kaže dr Vranješević.

Gretine reakcije na prozivke koje su joj upućene deluju vešto. Na sarkazam Donalda Trampa odgovorila je tako što je u opisu svog Tviter naloga citirala ismevajuće reči kojima je on opisao, zbog čega je dobila još veću podršku na društvenim mrežama. Povodom napada koji su usledili nakon njenog govora izjavila je: "Hejteri su aktivni kao i uvek – krenuli su na mene, na moj izgled, odeću, ponašanje i moje razlike. Javljaju se svakom zamislivom laži i teorijom zavere." Takođe se zapitala zašto odrasli gube vreme da bi se podsmevali deci i omladini zato što upozoravaju na naučna saznanja i da im prete, umesto da urade nešto dobro. "Pretpostavljam da nas se jednostavno popriličnо plaše", napisala je Greta.

Dr Vranješević smatra da je Greta veoma dobro razumela i prihvatila rizike u koje se upustila kada je odlučila da zagovara svoje ideje i naglašava da biti aktivista podrazumeva da ste vidljivi kao meta za one koji imaju interese suprotne onome za šta se vi zalažete, ali i za "ćutljivu većinu", koja je posebno kivna na Gretu pošto ih sve što ona priča i radi podseća na to koliko su pasivni zbog straha, otpora prema nečemu što bi narušilo njihovu udobnost ili što se nisu ranije zamislili o ekološkim problemima.

Aktivizam Grete Tunberg doveo je do konkretnih rezultata u oblasti dečije participacije, ali ostaje još jedno pitanje za donosioce odluka – da li je potrebno obezbediti mehanizme pomoću kojih deca mogu da iskažu svoje mišljenje, a u isto vreme i da uživaju svoje pravo na dostojanstvo, privatnost i zaštitu identiteta ili nam primer šesnaestogodišnje Grete govori da naše društvo još uvek nije spremno da deci to obezbedi iza zatvorenih vrata? ¶

SANJA ZRNIĆ

Za slobodu se uvek vredi boriti

"Jedini način da se taj trend napuštanja zemlje zaustavi – i to ne samo mladih ljudi nego i čitavih porodica – jeste da se mnogo toga u našem društvenom i političkom sistemu izmeni: da se mladim ljudima pruži fer šansa da rade i grade život u društvu koje brine o pojedincu, da žive u uređenom sistemu u kojem se poštuju prave vrednosti i u kojem zakon važi jednako za sve. Pored toga, da se znanje ne devalvira lažnim diplomama i da ljudi budu slobodni da iskazuju svoje kritičko mišljenje i ostvaruju svoja ljudska i građanska prava"

Iako bezmalo već dve decenije ne živi na ovim prostorima i ređe je nego ranije glumila u domaćim filmovima i serijama, Branka Katić je i dalje, u kontinuitetu, jedna od najpopularnijih glumica u regionu. Njena bogata filmografija sadrži čak oko 70 odrednica, a ostvarila je i brojne uloge u američkim i engleskim filmskim ostvarenjima. Čini se, međutim, da i pored uspešne internacionalne karijere u poslednje vreme sve radije prihvata uloge u domaćim serijama i filmovima. A kada kažemo "domaćim", mislimo na prostore bivše Jugoslavije.

Branka Katić glumi Macu u seriji "Ujka – novi horizonti", koja je nedavno počela da se emituje u Srbiji, a imaće ulogu i u krimi-seriji "Grupa", koja će uskoro početi da se prikazuje na RTS-u. Svi pamtimo njenu sjajnu rolu u legendarnoj hrvatskoj seriji "Novine", a priprema se i za važnu ulogu u još jednoj hrvatskoj seriji o imigrantima "Amnezija", koja će početkom sledeće godine početi da se snima na Plitvičkim jezerima, u režiji Gorana Gajića.

Rođena je 1970. godine, završila je Akademiju dramskih umetnosti u Novom Sadu, u klasi Radeta Šerbedžije. Posle niza legendarnih uloga u domaćim filmovima i serijama tokom devedesetih, 2000. godine udala se za britanskog reditelja Džulijana Farina, sa kojim ima dva sina. Jedno vreme su živeli u Los Anđelesu, ali joj se, kako je rekla u jednom intervjuu, nije svideo američki način života. Danas žive u Londonu.

Branka Katić nikada nije krila svoju sklonost ka političkom i društvenom angažmanu, a veoma joj je teško pao rat na prostoru bivše Jugoslavije i raspad te države. Za sebe će reći da je jugonostalgična, protivnik je nacionalizma, a više puta je izjavila da ima potrebu se bori za "pravedno društvo". Devedesetih je bila aktivni učesnik na demonstracijama protiv režima Slobodana Miloševića, a 2017. godine bila je jedna od brojnih javnih ličnosti koje su podržale kandidaturu Saše Jankovića za predsednika Srbije. Aktivna je i u Londonu, oštar je protivnik Bregzita...

"VREME": Dugo već živite u Engleskoj, ali ste još uvek prisutni i na ovdašnjoj kulturnoj sceni. Kako vam Srbija izgleda iz perspektive građanke Britanije svih ovih godina otkako ne živite ovde? Da li primećujete neke promene ili se vrtimo ukrug?

BRANKA KATIĆ: Malo šta se promenilo, a gotovo ništa nabolje. Na vlasti su ista lica koje pamtim iz devedesetih, iz vremena nesrećnog rata koji je doveo do raspada Jugoslavije. Mediji su u još goroj blokadi nego pre, a manjina koja je na vlasti ima sve povlastice i bahato se njima koristi. Još uvek ima previše ostrašćenosti i nedostatka tolerancije, nepoštovanja osnovnih ljudskih prava, homofobije, nacionalizma, isključivosti... U Velikoj Britaniji makar zakoni važe jednako za sve, a oni koji su na vlasti još uvek su odgovorni ljudima koji su ih izabrali.

Šta vam iz Srbije nedostaje dok ste u Londonu?

Nedostaju mi, uvek i samo, ljudi koji su mi dragi.

A da li možete da zamislite da ponovo živite na ovim prostorima?

Mogu, naravno. Ove godine sam, snimajući serije "Ujka – novi horizonti" i "Grupa", provela gotovo četiri meseca u Srbiji i to nije sve: upravo se pripremam za snimanje filma Duška Kovačevića u Beogradu.

Procenjuje se da iz Srbije godišnje ode više od 50 hiljada mladih ljudi,

Foto: Nathalie Mourot

"Građanska dužnost svih nas je da budemo angažovani. Biti 'apolitičan' je samo još jedna forma političkog delanja koju vlast u Srbiji pothranjuje, zazirući od politički pismenog i osvešćenog građanstva. Meni je jako važna sloboda, i mišljenja, i delanja, i izražavanja"

uglavnom na zapad. Odlaze i vaše kolege. Kako zaustaviti odlazak najboljih?

Jedini način da se taj trend napuštanja zemlje zaustavi – i to ne samo mladih ljudi nego i čitavih porodica – jeste da se mnogo toga u našem društvenom i političkom sistemu izmeni: da se mladim ljudima pruži fer šansa da rade i grade život u društvu koje brine o pojedincu, da žive u uređenom sistemu u kojem se poštuju prave vrednosti i u kojem zakon važi jednako za sve. Pored toga, da se znanje ne devalvira lažnim diplomama i da ljudi budu slobodni da iskazuju svoje kritičko mišljenje i ostvaruju svoja ljudska i građanska prava.

Šta će biti od ove zemlje? Nedavno ju je napustio i vaš kolega Nikola Đuričko, sa kojim glumite u seriji "Ujka – novi horizonti"...

Biće šta biti mora. Nikola je odličan glumac koji se sa porodicom hrabro upustio u tu avanturu. Ne sumnjam da će njegov talenat prepoznati i u svetu, a sasvim sam sigurna da će ga njegova publika uvek voleti, gde god bio.

Jednom prilikom ste rekli da ste jugonostalgični. Kada pogledamo kulturnu scenu na Balkanu, videćemo da je saradnja na tom polju manje-više obnovljena. Ipak, u javnom govoru je još uvek opstao "mrzilački" jezik iz devedesetih, koji se poslednjih godina intenzivira. Kako biste objasnili tu kontradikciju, ako je uopšte kontradikcija u pitanju?

Kulturna veze nikad nisu ni prekinute. I u vreme ratova kultura i umetnost su transcedirale granice jer ne funkcionišu po principu "ograđenosti". Umetnost svojom kreativnom snagom inicira približavanje, pomirenje i harmonizaciju između pojedinaca i naroda. Kao najplemenitiji izrazi naše duhovnosti, uvek »

će povezivati ljude iz regiona. A mrzilački jezik, koji se opet javlja, bio je i ostaće mračna strana naše politike i razumevanja istorije. Ta vrsta retorike ne dolazi iz sveta umetnosti nego iz oblasti politike, po potrebi i u skladu sa interesima vladajućih stranaka. Toliko strašnih zločina i nesreće je proizašlo iz poslednjeg rata, toliko nedužnog sveta je stradalo. U ime čega? Koga? Ne verujem u ratove.

Početkom sledeće godine igraćete u seriji "Amnezija", koja se snima u Hrvatskoj i koja se bavi, između ostalog, izbeglicama i migrantima iz Južne Evrope, Bliskog istoka i severne Afrike. Čini se da je fenomen izbeglica i migranata mnogo progovorio o nama, ali i o celoj Evropi, koja se diči svojom otvorenošću i multikulturalnošću, a koja je na izbeglice reagovala rastom ksenofobije, nacionalizma i desnog ekstremizma. Kako vi gledate na ovaj fenomen?

Izbeglička kriza je u samo tri godine dramatično promenila političku kartu Evrope. Manipulacija strahom od migranata na kraju je dovela i do Bregzita. Duboko saosećam sa ljudima koji su morali da napuste svoje potpuno razorene domove. Tužno je i nehumano da su toliki stradali u pokušaju stizanja do Evrope, a onda ovde naišli na veliki otpor i nebrigu. Licemerno je da vlade razvijenih evropskih zemalja još uvek prodaju oružje zemljama u sukobu, a onda, pod izgovorom širenja demokratije, uzimaju uloge u rešavanju sukoba. A kada ti nesrećni ljudi uspeju da se dokopaju razvijenih zemalja Evrope, stavljaju ih u kampove sa neljudskim uslovima, deportuju ih bez mnogo saosećanja, fizički se obračunavaju sa njima... Ono čime će se serija "Amnezija", pored ostalih tema, baviti jeste i biznis krijumčarenja izbeglica, koji je u protekloj godini samo na teritoriji Hrvatske – preciznije, na ruti u Lici, gde planiramo snimanje – bio vredan čak 150 miliona evra.

Rekli ste da je dolazak migranata bio presudan faktor i za "čuveni" Bregzit. Kako vi gledate na izlazak Velike Britanije iz Evropske unije i na sve ono što se povodom toga dešava u jednoj tako ozbiljnoj zemlji, sa dugom tradicijom demokratije?

Citiraću kolegu Hjua Granta: "Bregzit je fantastičan primer nacije koja sebi puca u lice..." Kako volim sve da idealizujem, još uvek se nadam da se Bregzit neće dogoditi. Kampanja za Bregzit je bila zasnovana na brojnim lažima – od toga da će novac koji Britanija daje Evropskoj uniji otići u zdravstvo do toga da stranci uzimaju radna mesta Englezima. Pokušajem otcepljenja Velika Britanija slabi i Evropu i svoju poziciju u svetu, a *no deal* Bregzit će, u slučaju da se desi, imati velike i teške posledice.

Generalno, čini se da iz sveta dolaze uglavnom loše vesti. Tramp, Boris Džonson, Putin... na čelu moćnih država – ne ulivaju poverenje...

Mislim da je danas demokratija na velikom udaru, što je posledica surovosti neoliberalnog kapitalizma i gramzivosti velikih korporacija. Obični građani nemaju luksuz materijalne slobode koju bi želeli da imaju, i to dovodi do populističkog besa i polarizacije. I eto nama zločestih klovnova na najvažnijim pozicijama.

Citiraću Tonija Bena: "Kada sretnete moćnika, postavite mu pet pitanja – Kakvu moć imaš? Kako si je dobio? U čijem interesu je koristiš? Kome si za to odgovoran? I kako možemo da te se rešimo?"

Imali ste zaista sjajnu ulogu u popularnoj hrvatskoj seriji "Novine". Radeći na njoj, sigurno ste mnogo saznavali o tome kako funkcionišu novinari i redakcije, i kako se često na njima prelamaju razni uticaji. Kada pogledate medijsku scenu Srbije, osobito tabloide, šta vidite?

Dnevne novine sam prestala da čitam još davne 1991. godine jer sam bila iznervirana iskrivljenom slikom stvarnosti koju su nam nudili. Tabloide zaista ne čitam. Ne želim da kvarim svoj dan mržnjom, primitivizmom i neistinama koje neprestano plasiraju.

Ipak, da li možete da napravite poređenje između ovdašnjih tabloida i onih britanskih?

Nema velike razlike. Tabloidi nemaju veze s istinom, ne izražavaju nikakvu brigu o ljudima o kojima pišu svoje izmišljene priče. Jedina razlika je to što su tabloidi u Srbiji glasila vladajuće partije kojima se skreće pažnja sa relevantnih političkih tema i kojima se anestezira zbunjena javnost. Od engleskih dnevnih novina čitam "Gardijan", dopadaju mi se njegova etika i politička korektnost.

Među vašim kolegama u Srbiji postoje oni koji su spremni da hrabro

"Malo šta se promenilo, a gotovo ništa nabolje. Na vlasti su ista lica koje pamtim iz devedesetih, iz vremena nesrećnog rata koji je doveo do raspada Jugoslavije. Mediji su u još goroj blokadi nego pre, a manjina koja je na vlasti ima sve povlastice i bahato se njima koristi. Još uvek ima previše ostrašćenosti i nedostatka tolerancije, nepoštovanja osnovnih ljudskih prava, homofobije, nacionalizma, isključivosti"

iznesu svoje mišljenje o društvenim i političkim procesima u društvu, ali i oni koji i ne kriju svoju bliskost sa vlastima. Među ovim potonjima se nalaze i neki koje smo donedavno prepoznavali upravo kao građanski orijentisane kritičare nacionalizma i raznih društvenih devijacija. Kako to objasniti?

Verujem da je svako slobodan da radi šta god poželi dok god to što radi ne ugrožava druge. Razne moje kolege su bile u dobrim odnosima sa raznim političarima i to je njihovo pravo. Svako ima svoj put. Nadam se samo da to nisu radili zato što su bili ucenjeni i primorani da to čine.

A koliko je važno da intelektualac u ovakvim konfuznim vremenima bude angažovan? Rekli ste u jednom intervjuu da se vredi boriti za pravedno društvo. Koliko je Srbija udaljena od pravednog društva?

Građanska dužnost svih nas je da budemo angažovani. Biti "apolitičan" je samo još jedna forma političkog delanja koju vlast u Srbiji pothranjuje, zazirući od politički pismenog i osvešćenog građanstva. Meni je jako važna sloboda, i mišljenja, i delanja, i izražavanja. Verujem da se za slobodu uvek vredi boriti.

Glavna ličnost naših života već godinama je, na našu nesreću, Aleksandar Vučić. Da li smatrate da bi on mogao da bude interesantan za neki film ili pozorišni komad? Rale Milenković je nedavno u intervjuu za "Vreme" rekao da je Vučić lik koji može da posluži isključivo za skeč?

Verujem da postoje interesantnije i kvalitetnije teme. A predstava je već u toku, možete je gledati na raznim kanalima, u dnevnicima koji to više nisu.

Vratimo se kulturi. Koliko je uopšte kultura ovde moguća bez uplivisanja države ili finansiranja iz nekih stranih fondova? Koliko su ovi prostori u sferi kulture, nevladinim žargonom rečeno, samoodrživi?

Kultura ne može biti odvojena od društvenih, ekonomskih i političkih okolnosti, a u svim tim područjima Srbija se i dalje suočava s ozbiljnim poteškoćama. Srbija nema zvaničnu kulturnu politiku. A zašto je kulturna politika tako važna? Zato što pruža podršku razvoju kreativnosti, čineći kulturne vrednosti delom svakodnevnog života najšireg broja ljudi. Čini mi se da se svest Srbije o njenoj kulturnoj slici zaista menja, uz nedostatak strategije u ovom području, nedostatak dobro definisane kulturne politike i transparentnih izvora finansiranja.

Kada posmatrate našu pozorišnu i filmsku scenu, šta primetite da joj nedostaje ili dostaje? Manjak novca, višak politike?

Nisam bila u mogućnosti da pogledam sve što je u ponudi, pa ne umem tačno da vam odgovorim na ovo pitanje. Cenim naše umetnike koji uspevaju da iznedre kvalitetne sadržaje i u jako lošim uslovima u kojima rade.

Za kraj, šta biste danas, u ovom dobu, voleli da igrate u pozorištu ili na filmu? Sa kim biste voleli da sarađujete?

Želim da sarađujem sa talentovanim ljudima koji imaju šta da kažu, u projektima koji su društveno angažovani i, kao takvi, imaju svoju ulogu u poboljšanju naše svakodnevnice i našeg razumevanja ljudske duše. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Hotel Kraun plaza proslavio šesti rođendan

Hotel Kraun plaza (Crowne Plaza) proslavio je rođendan tradicionalnom zabavom za svoje prijatelje i klijente.

Okupljenim gostima obratio se Žile Vasić, potpredsednik Delta Holdinga.

Sa zvanicama je podelio najvažnije novosti vezane za poslovne aktivnosti i investicije Delta Holdinga u oblasti hotelskog i real estate biznisa.

Tako smo čuli da su najvažniji projekti koje Delta finalizira ali i pokreće završetak radova na hotelu Indigo u Beogradu, početak izgradnje hotela Holiday Inn u Ljubljani i intenzivni pregovori sa Gradom u vezi sa Centrom Sava.

Ipak, ono što ovo gradsko okupljanje izdvaja od drugih je neverovatno dobra energija koja uvek prati zabave u Kraun plazi. Više od 700 zvanica se družilo i uživalo u večeri jako dobrih emocija. Za dobru zabavu su se pobrinuli predivna Ana Stanić, Sax&Groove bend i Dr Iggy.

Predstavljamo vam deo atmosfere koju su upotpunile mnoge poznate

zvanice. Kamera je zabeležila prisustvo predsednika kompanije Delta Holding gospodina Miroslava Miškovića, Veselina Jevrosimovića (ComTrade), Toplicu Spasojevića, direktora Aeroflota Vladislava Mordvinova, zatim poznate sportske radnike Peđu Mijatovića, Predraga Danilovića, Miška Ražnatovića, Željka Tanaskovića, Dejana Tomaševića, Miroslava Berića, kao i goste iz sveta kulture i zabave, Željka Mitrovića, Sergeja Ćetkovića, Nenada Radujevića i mnoge druge.

KISSED BY
NATURE.

USKORO!

evelina®
Surprisingly apple!

LEPA. MLADA.
PRIVLAČNA.
URBANA.

LAZAR DŽAMIĆ

Kako razgovarati sa zadrtima (1)

Ko su zadrti?

Svi smo mi samo priče koje sebi pričamo. Naš mozak je mašina za pripovedanje. Ljudska vrsta se, individualno i kolektivno, prema svetu odnosi kroz narative

To nisu samo prenosioci mišljenja svakoga ko je spreman da im za to plati. Takvi su samo fizička ili digitalna usta, trbuhozboračke lutke, ljudi koji glas prodaju za pare. To su oportunisti, ili, u svojoj težoj kupoprodajnoj formi, "botovi". Njima mišljenje ne možemo da promenimo, sem ako za to ne platimo, jer od tog trenutnog mišljenja žive. Inače, menjaju ga vrlo lako, prhne kao lasta od jedne do druge bandere.

Psihopate takođe nisu zadrti jer njima upravlja biohemija. Psihopata ne bi mogao da promeni mišljenje čak i da hoće.

Na ove dve ljudske faune ne treba trošiti truda. Praviće se da su ubeđenje promenili samo ako im je tog trenutka korisno, dok nas ne iskoriste.

Sa zadrtima je malo drugačije...

Zadrti jako veruju u nešto, ali na bazi malo činjenica. Ključno je ovo drugo. Zadrti nemaju naučni mozak dubokog ubeđenja zbog toga što svi relevantni racionalni dokazi upućuju u tom pravcu; zadrti često ne znaju mnogo o tome u šta su ubeđeni, ili imaju samo mali, ograničeni, probrani set podataka. Što ih je manje, to je ubeđenje jače, kao podrška, proteza, za njihovu dubinsku egzistencijalnu zbunjenost.

Zadrti su ljudi koji ne znaju, nego veruju. A verovanja i ubeđenja su, za razliku od evidencije, pravljena od najtvrđeg materijala na svetu, najtrajnijeg i najmoćnijeg: od priče. Zadrti su kruti jer su duboko ubeđeni u svoje priče i zbog toga, čak i u svetlu i njima shvatljivih činjenica, nisu u stanju da promene svoje ubeđenje.

Tako da je i sa njima slaba vajda. Međutim, za razliku od oportunista i psihopata, uz pravi pristup, ovde postoji makar mala šansa da ih malo pomerimo. Ne svađom, uvredama ili podsmevanjem. Ubeđenje je skoro nemoguće promeniti brzo. Ali možemo da ga makar malo rasklimamo, umekšamo, ublažimo... da mu otupimo oštrice, da mu uvedemo 'šum'.

Zašto je promena ubeđenja, i našeg i tuđeg, najteža stvar na svetu?

Svi smo mi samo priče koje sebi pričamo. Naš mozak je mašina za pripovedanje. Ljudska vrsta se, individualno i kolektivno, prema svetu odnosi kroz narative. To znaju kognitivni naučnici, evolutivni i socijalni psiholozi, antropolozi. U svim tim narativima postoje heroji i zlikovci i velika uloga našeg mozga je, da bi držao ličnost na okupu, da nas sâme uvek tretira kao heroje, nikada kao gubitnike. Zato uvek imamo opravdanje, racionalizaciju, za naše greške. Vil Stor, trener pripovedanja, o tome piše detaljno u svojoj knjizi *Nauka pripovedanja*.

Naš mozak, svesno i nesvesno, a uglavnom ovo drugo, godinama gradi našu ličnu priču. Memorija i iskustva postaju sredstvo samoopravdanja, a narativ u našoj glavi postaje "stvarnost", posebno u sferi društvenih odnosa gde nema zakona kao što je gravitacija, gde je sve relativnije i sve je u našoj glavi. Ljudi su dobri ili loši, fenomeni postoje ili ne, u zavisnosti od našeg ličnog narativa. Sletanje na Mesec, štetnost vakcina, zračenje Haarpom, zavere ovih ili onih – sve je to u našim glavama onoliko jako ili slabo, realno ili fiktivno, koliko su jaki ili slabi naši lični kompatibilni narativi.

Narativi su naš identitet. Nemamo drugi. Mi smo stvorenja priče, od priče i za priču. Zadrtost je vrlo jaka priča. Zato je teško menjati je. Ubeđenja su identitet. Tražiti od nekoga da ih menja je traženje da se odrekne svog identiteta. A to je najteža stvar na svetu. Zato su razni "momenti otreženjenja" koje mnogi od nas nekada dožive tako bolni, tako potresni; naš narativ, naš identitet je u tektonskom pomeranju, mora da se ponovo složi, osećamo se "razbijeno". Zato što jesmo. Sve dok ne izgradimo novi narativ, novu "stvarnost" u našim glavama.

Ako je tako, a nauka i iskustvo nam govore da jeste, šta onda uopšte možemo da uradimo sa zadrtima? Ne da im promenimo ubeđenja, sada i odmah, već da malo, lukavo rasklimamo koherentnost njihovog narativa. Emocijama, i ako je moguće iskustvom. Činjenice ne pomažu mnogo.

Kako? O tome u sledećem nastavku. ¶

Intervju: Branko Dimitrijević, istoričar umetnosti

Umetnica, maga

"Za kolege iz moje generacije i mlađih generacija s kojima sam u kontaktu rad Marine Abramović danas predstavlja primer komodifikacije i spektakularizacije umetnosti performansa. Veliko poštovanje i dalje postoji prema njenoj istorijskoj ulozi, ali s druge strane, kao da i ona sama radi na štetu svog sopstvenog renomea"

Branislav Dimitrijević, istoričar umetnosti, profesor i kustos, autor više zapaženih knjiga i studija, svakako je među najkompetentnijim, a i "najotvorenijim" sagovornicima o pitanjima savremene umetnosti u kontekstu srpskog i jugoslovenskog društva u sadašnjosti i skorijoj prošlosti. Razgovor s njim, u ovom trenutku, neizbežno je fokusiran na izložbu Marine Abramović u MSU i svakojake "odjeke i reagovanja" koje je izazvala.

"VREME": Ovaj razgovor vodimo uoči predavanja Marine Abramović. Da li ćete ići na taj događaj? Ako da i ako ne, zašto...

BRANKO DIMITRIJEVIĆ: Nažalost, imam druge obaveze. Mada moram da priznam da izbegavam i koncerte pred 5000 ljudi, a predavanje za toliki auditorijum više me podseća na neku masovnu evangelističku propoved ili pak obraćanje hodočasnicima u Međugorju. Izgleda da smo došli do neke nove desekularizacije umetnosti gde upravo Marina Abramović postaje neka vrsta nju-ejdž gurua ili bar lajf-kouča. Umetnost se danas sve više opravdava i utilitizuje kao neka forma terapije – takve su trenutne potrebe kapitalizma. Mislim da ljudi idu na to predavanje više kako bi pokušali da osete neku isceliteljsku energiju nego da čuju nešto o umetnosti.

Kako vidite način na koji se vratila Marina Abramović, šta to govori o ovdašnjoj kulturnoj politici i sceni?

Postoje ekstremni stavovi o Marini Abramović. I manje me čude ovi što joj pridaju natprirodne moći od onih koji i dalje dovode u pitanje umetnost performansa ili uopšte konceptualnu umetnost u širem značenju kao ključnu paradigmatsku promenu u jeziku umetnosti u poslednjih pedeset i više godina. Vidim da je napisano dosta pogrdnih tekstova u kojima se autori koji se inače time nikada ne bave utrkuju da omalovaže njen rad, ismeju ga, uporede ga sa pražnjenjem creva. Između takve neduhovite kritike – nalik onoj kada je sedamdesetih u "Ježu" njena umetnost nazvana "nabodi art" – i egzaltacije na stranama lajfstajl magazina, kao da nema mesta za neku ozbiljnu recepciju ove značajne izložbe. Donekle i sama umetnica podgreva takav ambijent svojim patetičnim izjavama da ju je Srbija bila zaboravila a da je ona srpska umetnica, iako je pre nekoliko godina u Crnoj Gori, kada je primala državni orden, izjavila da je crnogorska umetnica... Kada umetnica počne da se obraća partiji očekujući da se patrija obrati njoj, tu nešto ne može biti u redu. Jedino što sticem utisak da je ovog puta bila vrlo oprezna da ne bude izmanipulisana od strane političke elite u Srbiji na način na koji se to dogodilo u Crnoj Gori. Njen boravak je protekao bez državnih počasti i time je ipak sačuvala svoj umetnički integritet.

Mnogo puta ste istakli da je izložba Marine Abramović jako važna, ali i da njena pozicija na svetskoj umetničkoj sceni nije tolika kako se predstavlja. Da li biste to elaborirali?

Ne bih na tome toliko insistirao jer se možda radi o ličnom utisku, ali za kolege iz moje generacije i mlađih generacija s kojima sam u kontaktu rad Marine Abramović danas predstavlja primer komodifikacije i spektakularizacije umetnosti performansa. Veliko poštovanje i dalje postoji prema njenoj istorijskoj ulozi, ali s druge strane, kao da i ona sama radi na

rci i hodočasnici

Foto: A. Marcelin

štetu svog sopstvenog renomea. O tome govore i reakcije umetnika i umetnica koji se mogu takođe smatrati pionirima umetnosti performansa kao što je Ivon Rajner ili nedavno preminuli Vito Akonči. Takođe, vrlo se često kritikuje njena eksploatacija mlađih saradnika koji reinsceniraju njene performanse i koje koristi i za gala događaje koje je Ivon Rajner uporedila sa scenama iz Pazolinijevog filma *Salo* i nazvala "grotesknim spektaklom". Postoji i strukturalni problem vezan za njenu praksu reinscenacije ranije izvedenih performansa, gde oni umesto "antipozorišta", kao njihove glavne istorijske karakteristike, postaju koreografske teatralizacije – iako umetnica i dalje insistira da prezire pozorište i da je performans nešto potpuno drugačije od pozorišta. Naravno, i bez obzira na ovakve kritike, nema sumnje da je kvantitativni "rejting" »

Fotografije: Tanjug / Bojan Stekić

ove umetnice visok ako se uzme u obzir novac koji se ulaže u produkciju njenih radova, što uključuje i izložbe kao što je ova pred nama, ili pak broj akademskih radova napisanih o njenoj umetnosti.

Kako vidite odnos Marininih telesnih radova u odnosu na one potonje u kojima obilato koristi svoju biografiju i kako gledate na njene autobiografske zapise, to jest, knjige?

Njena autobiografija namenjena je mistifikaciji po cenu mnogih poluistina, trivijalnih konstrukcija ali i revizionizma gde se socijalistički period u Jugoslaviji predstavlja kao neko očajno i turobno doba. Brkaju se traumatična sećanja koja se odnose na roditelje, posebno na majku, sa širim društvenim kontekstom u kom je odrasla. Minimizuje se uloga onih koji su u to vreme bili najbliži njenoj umetnosti i s kojima je aktivno sarađivala. U knjizi postoje i neki zbilja bizarni opisi kao što je njeno sećanje na Titovu sahranu kada su neke seljanke u agoniji cepale haljine i tukle se po dojkama koje su im ispadale – tako doslovno stoji u njenoj autobiografiji! Iz tog "sećanja" je valjda proizašao i njen rad "Balkanski erotski ep", koji se može videti na izložbi i predstavlja svakako najproblematičniji momenat u njenoj umetnosti. To je trenutak kada ona prestaje da se bavi sobom, sopstvenim telom i duhom, a gde je njen rad najznačajniji, i počinje da se bavi pitanjima identiteta i nekom naivnom ali i opasnom kulturalizacijom "Balkana".

Da li stoji da Marini Abramović, kako često govori, ovde niko nije pomogao? Kako bi se današnji umetnici osećali da imaju tu vrstu (ne)pomoći koju je imala Marina Abramović i njene kolege sedamdesetih okupljene oko SKC-u, sa istoričarkama umetnosti kao što su Dunja Blažević i Biljana Tomić, manifestacijama kakvi su Aprilski susreti, dolaskom stranih umetnika i kustosa ovde, putovanjima na izložbe i festivale u inostranstvo?

Ovde ulazimo u pitanje kulturne politike u socijalističkoj Jugoslaviji gde se kroz pojedine institucije aktivno negovala radikalna umetnost iako je prema toj umetnosti postojao veliki otpor uglavnom unutar umetničkog establišmenta. Ja bih podvukao da je otpor novoj umetnosti sedamdesetih pre svega dolazio od strane samih umetnika odgajanih u regresivnom obrazovnom miljeu beogradskih umetničkih akademija a ne od strane neke političke nomenklature. Marinina generacija je, pre svega, uspostavila kritiku ovakve uparloženosti mišljenja koja i dan-danas dovodi u pitanje to da je prostor umetnosti pre svega prostor radikalnih iskoraka u mišljenju umetnosti, u procesu nastajanja umetnosti, a ne samo pravljenje umetničkih dela i neki izraz umetničkih vizija.

Takođe, ovde postoji mantra da je Tito omogućio studentske kulturne centre kako bi pacifikovao šezdesetosmaški otpor. Niti je Tito samostalno donosio takve odluke, niti možemo tvrditi da to nije bio dobar potez jer je SKC kao ustanova omogućio ne samo razvoj nove umetničke prakse sedamdesetih već i novotalasne scene s početka osamdesetih, kao i mnogih drugih vidova alternativne kulture i kontrakulture u Jugoslaviji, koja se danas ispostavlja kao izuzetno značajno kulturno nasleđe socijalizma za koji postoji sve veće međunarodno interesovanje. U takvom okviru se pojavio i rad Marine Abramović i za njen rad je postojao sluh upravo kod kustoskinja koje ste pomenuli i drugih zaslužnih za aktivnosti SKC-a. Galerija SKC je bila otvorena za novu umetnost na jedan debirokratizovan način i mogli ste veoma brzo da realizujete neku zamisao te se poništila razlika između ateljea i galerije. Marina Abramović kao da je zaboravila da otpor njenom radu nije bio "komunistički" već malograđanski i konzervativan i pitanje je da li bi uspela da realizuje onoliko radikalnih radova da je istih godina živela, na primer, u Grčkoj ili Turskoj gde nije bilo komunizma.

Kako vidite Marinin čuveni rad Art Must Be Beautiful & Artist Must Be Beautiful u odnosu na njenu glamuroznu pojavnost danas?

Duhovito pitanje. Ciljate na to da je taj rad bio svojevrsna kritika konzervativnog građanskog zahteva da umetnost ima vrednost samo ako odašilje neku estetsku lepotu. Kada umetnost prestane da proizvodi lepe predmete i slike za građanske stanove i postane govor ogoljenog tela, šta onda biva sa lepotom? Da li je onda umetnikovo telo ono na šta se prebacuje takav zahtev? Marina se u tom performansu češlja sve do tačke dok to ulepšavanje ne postane mazohistički čin, čupanje kose i lice koje pravi bolnu grimasu. Uvek je zanimljivo to pitanje kako bi mlada Marina Abramović gledala na današnju Marinu Abramović, koja kroz intervencije na licu i telu i kroz potpunu posvećenost zdravom načinu života ispunjava zahtev da umetnica mora biti lepa. Ali to je ambivalentnost umetnosti, to nije neko etičko pitanje. Ali jeste pitanje komodifikacije umetnosti performansa kao karakteristike njenog savremenog delovanja.

Zašto Marina Abramović nije dosad ovde izlagala? Da li je novac bio najveći problem?

Marina Abramović jeste izlagala ne nekim grupnim izložbama i održavani su kontakti. Takođe je MSU vodio i ranije razgovore o njenoj retrospektivnoj izložbi. Mislim da ona prosto nije htela da ugrozi vlastiti status nekim niže-budžetnim projektom, a niko iz ranije političke garniture nije imao takvu moć i volju da napravi ovoliki presedan i da za jednu izložbu izdvoji toliko novca iz džepa poreskih obveznika. Takva odluka je odlika autoritarne vladavine kakvu imamo danas, gde premijerka jednim gotovo rojalističkim dekretom suvereno donosi odluku da se ova izložba održi.

Da li će posle odlaska Marine Abramović iz Srbije konačno biti raščišćeni odnosi između nje i ove sredine, da li su se Srbija i Marina razumeli ili je taj odnos ostao zamrznut kao u sceni Koraksove karikature gde Marina i magarac sa šajkačom zure jedno u drugo bez izgleda da bilo šta istinski razmene?

Koraks referira na rad "Ispovest" iz 2010. koji umetnica opisuje kao obnavljanje svog sećanja na detinjstvo i mladost. Danas sam pročitao i da je pokret Dveri izdao saopštenje povodom izložbe Marine Abramović gde se kaže da ona nije prava srpska umetnica i da je izjava Rastka Petrovića od pre 100 godina da moramo naučiti "evropski govoriti" pogubna za naše srpsko kulturno biće. Ako postoji magarac sa šajkačom, on je svakako član pokreta Dveri.

Bili ste učesnik tribine "Velike izložbe kao polje društvene moći" u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine. Kako gledate na odgovore Nikole Božovića i Vladislava Šćepanovića u vezi sa tim da je informacija o tome ko će Srbiju predstavljati na Bijenalu u Veneciji bila poznata javnosti i pre raspisivanja konkursa? Da li su ista pitanja i nakon te tribine ostala da vise u vazduhu?

Taj razgovor je trebalo da pokaže kako neistomišljenici mogu da razgovaraju i da svi treba da pokažemo neku vrstu tolerancije za različite stavove i to je sve u redu. Problem nastaje kada ti neistomišljenici manipulišu neistinama i relativizuju kvalitativna pitanja. Svakom ko se iole zanima za vizuelne umetnosti bilo je poznato ko će izlagati u srpskom paviljonu ove godine i pre nego što je raspisan konkurs. Ali nije to jedini problem. Problem je što ta izložba nije privukla nikakvu relevantnu međunarodnu pažnju kakvu su neke izložbe u našem paviljonu u Veneciji ranije privlačile.

Kakav je vaš neposredan odnos prema protestnom performansu grupe kustoskinja istoričarki umetnosti koje su izrazile nezadovoljstvo što su učesnici tribine isključivo »

muškarci? Kakav je generalno vaš stav prema aktivizmu u pitanjima rodne ravnopravnosti?

Principijelno podržavam svaki protest koji ukazuje na to da smo još daleko od uspostavljanja rodne ravnopravnosti. S druge strane, vrlo mi je bilo neugodno što sam se našao u situaciji da me koleginice obeleže pojmom "toksičnog maskuliniteta" zato što sam sudelovao na tribini na kojoj su svi govornici bili muškarci. Mislim da se tako taj pojam bagateliše jer bi on trebalo da se odnosi na neke mnogo drastičnije slučajeve u društvu nego što je bio taj panel. Ali dobro, ja prihvatam taj protest i on je na mene uticao da u budućnosti više ne učestvujem u javnim događajima na kojima učestvuju samo muškarci. Ne znam da li je i na druge učesnike uticao.

Izrazili ste nezadovoljstvo procedurom u vezi sa izborom direktora Muzeja savremene umetnosti. I sami ste bili jedan od kandidata. Šta vam je sve bilo sporno u tom procesu?

Konkurs je bio raspisan početkom godine. Do danas mi se kao kandidatu niko nije zvanično obratio. Upravni odbor koji je konkurs raspisao sada se pokrio jorganom po glavi i kao neko dete misli da je tako postao nevidljiv. Ja sam uložio nekoliko prigovora koji se tiču procedure, a posebno dokumenat u kom UO MSU obrazlaže prijave kandidata i u kom se ni jedan kandidat ne predlaže pojedinačno, da bi onda na scenu stupio ministar kulture koji tvrdi da je UO u tom dokumentu predložio jednog kandidata pa tako on taj njihov predlog upućuje premijerki. UO niti potvrđuje niti demantuje da je takav predlog učinjen, a premijerka ne stavlja taj predlog na dnevni red vlade jer i onako uglavnom ignoriše ministra kulture. Dakle, radi se o zaveri uplašenih, nekompetentnih i moćnih. Konkurs će kad-tad biti poništen, a novi će biti raspisan tek kada premijerka nađe osobu od ličnog poverenja za taj posao. Za to vreme muzej ima ozbiljnu krizu autoriteta direktora od 2013. od kada smo imali dvojicu direktora smenjenih posle godinu dana njihovih mandata i jednog večitog vršioca dužnosti, čime se uveliko krši zakon koji kaže da se u v.d. statusu može biti samo godinu dana. ¶

ALEKSANDRA ĆUK

Kad strah

Ali: Strah jede dušu
Foto: Bitef promo / Peter Uhan

Zanimljivo je da je na festivalu koji u svom naslovu zagovara nove tendencije pobedila predstava koja je naizgled klasična. Međutim, reč je o predstavi koja koristi iskustva pozne avangarde kako bi iskazala novu osećajnost

Prvi put nakon dužeg vremena tri žirija – "Politike", Publike i Glavni žiri bili su saglasni oko toga da je najbolja predstava festivala *Ali: strah jede dušu* reditelja Sebastijana Horvata u izvođenju SNG Drama Ljubljana. Nagrađena predstava je bila stilski izuzetak od glavnine programa u Luci Beograd (performansi, cirkus i imerzivni teatar), ali s obzirom da je ona privukla veliku i nepodeljenu pažnju, tekst posvećen drugom delu Bitefa počećemo prikazom ove predstave.

ALI STRAH JEDE DUŠU

Predstava je nastala na osnovu istoimenog Fasbinderovog filma iz 1974. godine u kome je prikazan položaj radnika na privremenom radu u SR Nemačkoj početkom sedamdesetih godina 20. veka i netrpeljivost pa i šovinizam sa kojim su se Nemci odnosili prema strancima. Fasbinder je dobio nagradu u Kanu, a film je izazvao burne reakcije u nemačkom društvu jer je kroz priču o "gastarbajterima" ukazao na (ne)prikriveni nacizam. Reditelj Sebastijan Horvat je zajedno sa dramaturgom Milanom Markovićem Matthisom skrupulozno sledio Fasbinderov film. Sedamdeset i neke godine jedna starija žena, čistačica, Nemica, slučajno ulazi u gastarbajterski bar i upoznaje Marokanca koji je dvadesetak godina mlađi. Između njih se javlja prvo nežno prijateljstvo, a zatim i ljubav. Na prve ozbiljnije pritiske sredine oni odgovaraju tako što se venčaju. Tako počinje borba zaljubljenog para protiv predrasuda prema gastarbajterima, ali i vezi starije žene i znatno mlađeg muškarca. Najma-

jede dušu

Kuća majka
Foto: Bitef promo / Jean-Luc Beaujault

nji zajednički imenitelj obe mržnje je otpor sredine prema svakom ko je različit. Sebastijan Horvat je publiku postavio u ulogu sredine u kojoj se dešava radnja – publika sedi tik uz usku, plitku pozornicu koja je ograničena gledalištem. Scenografija je u detaljima veristička kao i kostim. Glumci koji reprezentuju nemačku sredinu sede u publici i dobacuju replike. U prvom delu predstave ljubav između Nemice i Marokanca jača i oni uspevaju da se suprotstave napadima iz sredine tj. publike. U drugom delu ljubav polako popušta pod pritiskom. Tada publika bukvalno sedi u samom scenskom prostoru (na stolicama, foteljama, krevetu) u kome se dešava radnja. Radnja ima melodramsku osnovu (ugrožena ljubav) što znači da publika ne voli "negativca" tj. otpor sredine. Taj osećaj je dodatno pojačan velikom blizinom dešavanja i saznanjem da smo mi-publika i svedoci koji saosećaju sa patnjom, ali i reprezenti sredine koja guši ljubav. Našem uživljavanju dodatno doprinosi igra glumaca, naročito glavnih Nataše Barbare Gračner i Iztoka Drabika Juga koja je realistička i svedena. Vremenski otklon (sedamdesete) nam omogućava da se pre svega prepustimo toploj i tužnoj ljudskoj priči, a u drugom talasu, nakon što smo proživeli patnju ljubavnog para i da razmišljamo o prikrivenom fašizmu, o položaju savremenih "gastarbajtera" i odgovornosti sredine tj. nas samih, za društvene nepravde. Kraj predstave je otvoren i budi nadu da je moguće početi ljubav iz početka (kako i glasi slogan ovogodišnjeg Bitefa).

Zanimljivo je da je na festivalu koji u svom naslovu zagovara nove tendencije pobedila predstava koja je naizgled klasična – ima sukob, radnju, likove, glumu; scenografija i kostim su veristički... Međutim, reč je, u stvari, o predstavi koja koristi iskustva pozne avangarde (npr. krajem šezdesetih u predstavama Grotovskog se prožima scenski prostor i prostor za publiku) kako bi iskazala novu osećajnost i ta nova osećajnost – težnja ka ljubavi, ka pokušaju da se nađe izlaz iz mraka, jeste nešto novo na ovogodišnjem Bitefu.

A ŠTA JE SA OSTALIM PREDSTAVAMA?

Ostale predstave izvedene na lokaciji Luka Beograd mogu se vrlo uopšteno podeliti u dve grupe: performansi sa elementima instalacija i/ili cirkusa i imerzivno pozorište.

PERFORMANS I CIRKUS

Nemoralne priče – 1. deo: Kuća majka je performans i instalacija, jedan od onih graničnih oblika teatarskog čina gde se pozorište prepliće sa likovnim umetnostima i performansom. Fia Menard iz Francuske od kartona pravi veliku konstrukciju nalik na antički hram. Ako pročitate katalog festivala, videćete da ovaj performans ima u pozadini ozbiljnu ličnu pretpriču koja se iz samog performansa ne može dokučiti i nije najvažnija. Ono što jeste značajno je da je ovaj performans dokaz da radnja sa jasnim ciljem izaziva kod publike snažnu emocionalnu reakciju. Publika sa izvođačem proživljava borbu sa kartonom u pokušaju da se stvori hram. A onda se u drugom delu predstave dešava preokret. Pada »

O mesu i betonu
Foto: Bitef promo

kiša, karton se natapa, a zdanje urušava. Scena rušenja je pojačana muzikom i dimom. Za to vreme tvorac zdanja stoji sa strane i gleda u nas kao da nas pita šta ćemo učiniti. Ova je dramatična i lepa slika, ali ne izaziva tako jaku emocionalnu reakciju jer je izostala radnja glavnog lika. Jednostavno, konstrukcija se ruši, a njen tvorac ne čini ništa da je spase, a budući da znamo da je ipak u pitanju predstava te da je rušenje namerno a ne slučajno, možemo i mi mirno da gledamo.

Retke ptice trupe Vuk za čoveka (Francuska) je predstava nastala na sredokraći između plesne predstave, performansa i cirkusa. Odigrava se na pozornici koja izgleda kao cirkuska šatra. Akrobacije nemaju za cilj da nas zadive veštinom i hrabrošću izvođača, već da se kroz ples i akrobaciju ispita kako ljudsko telo reaguje na drugo ljudsko telo, kako ga podržava, kako se pokret nadovezuje na pokret i kakve emocije budi kretanje i međusobno podržavanje i pridržavanje.

IMERZIVNO POZORIŠTE

Tragajući za formalno novim, selektor i umetnički direktor Ivan Medenica ispituje granice pozorišta koje određuje činjenica da prizor izvode glumci, a gleda publika. Prošle godine smo gledali predstave bez izvođača, ove godine je akcenat na imerzivnom pozorištu. Ako pogledate u Klajn-Šipkin rečnik, imerzija (lat. *imersio*) znači potapanje, uranjanje čvrstih tela u tečnost. Suština imerzivnog pozorišta je stapanje publike i izvođača. Šta to tačno znači pokušaćemo da objasnimo na primeru dve imerzivne predstave koje smo gledali u Luci Beograd.

Za obe predstave karakteristična je komplikovana procedura uvođenja publike u prostor u kome se dešava predstava. U predstavi *O mesu i betonu* (koreografija i koncept Lusijana Lara, izvodi Anti status quo compahnia de danca iz Brazila) dugo smo čekali u redu da dobijemo papirne kese sa prorezima za oči i nos i instrukcije kako da ih nosimo. U *Pozvanima* (predstava Sepe Bajens i Ultima veza) morali smo lične stvari da ostavimo na garderobi. Skrivanje ispod maski kao i sklanjanje ličnih stvari imalo je za cilj oslobađanje publike radi lakšeg uključivanja u igru. U predstavi *O mesu i betonu* izvođači/animatori su izvodili plesni performans u kome su rekviziti bile kese sa smećem koje su bacali, cepali, skupljali, prekrivali se smećem (uglavnom karton i plastične boce). Uzbudljiva je bila scena u kojoj oni trpaju smeće u svoje odelo praveći od sebe predimenzionirane lutke. Međutim, u predstavi *O mesu i betonu* publika nije sasvim "imerzivna" jer u mnogim akcijama nije mogla da učestvuje ili nije razumevala šta je poenta. Nasuprot tome, u *Pozvanima* skoro do samog kraja nismo bili sasvim sigurni ko su izvođači (bolje reći animatori), a ko publika. U zamračenom prostoru na početku nas je povezala zajednička radnja – nosili smo ogroman plavi kanap. Onda smo seli na kanap i počelo je dešavanje koje je asociralo na zagrevanje u kreativnom dramskom prostoru: ljudi su se šetali po prostoru, međusobno gledali... Ciklus interakcije se prekidao ponovnim nošenjem kanapa, da bi se u narednom ciklusu još više ljudi uključivalo u sve komplikovanije zadatke. Cilj događanja je da se svi "imerzuju" u veliko, razdragano zajedništvo.

Iz svega doživljenog možemo zaključiti da je imerzivno pozorište na suprotnom kraju od brehtovskog pozorišta. Dok brehtovsko pozorište insistira na distanci i gledaocu koji sa uzbuđenjem, ali ipak analitički razmatra prizor, dotle imerzivno pozorište insistira na utapanju u zajednicu. Imerzivnost je, inače, značajna karakteristika mnogo čega u 21. veku: interaktivne video-igre su imerzivne – one uvlače igrača u svoj svet. U teoriji, u imerzivnom pozorištu publika bi trebalo da može da utiče na tok radnje, ali na ovim predstavama smo videli da to jednostavno nije bilo moguće. Publika je sve vreme vođena i samo je imala privid slobode zato što joj je dozvoljeno da se kreće po prostoru za izvođače. Tu dolazimo do najupitnijeg aspekta imerzivnog pozorišta. Ono se, realno, nalazi na granici socijalnog eksperimenta koji se mogu sprovoditi pod krinkom pozorišta: proučavati kako se impuls prenosi kroz grupu; kako konformiranje utiče da ljudi rade i ono što inače ne bi hteli samo da bi se uklopili u grupu; kako navesti grupu da uradi ono što pojedinac nikako ne bi (npr. da stavi na glavu papirnu kesu i šeta unaokolo ili da nekome da svoje lične stvari tj. mobilni telefon, novčanik, kreditnu karticu, dokumenta, ključeve od auta...). Tri imerzivne predstave su na jednom festivalu možda bile previše, a opet, da nismo iskusili tri različita primera imerzivnog pozorišta, ne bismo mogli da otvorimo pitanje šta sve može pozorište čak i kada nije pozorište. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Ne zna se ko koga... a nije ni važno

Sledeće godine u ovo vreme teško da će se *Pijavica* iko više i sećati, a one će se do tada već pridružiti velikom korpusu zaboravljenih i pravedno skrajnutih srpskih filmova

Nakon svetske premijere na FEST-u krajem februara ove godine i festivalskih prikazivanja tokom proleća i leta, novi film Dragana Marinkovića stigao je na redovan repertoar srpskih bioskopa. *Pijavice* nisu privukle značajniju pažnju posetilaca bioskopa, što se, uostalom, i moglo očekivati. Naime, ova "mala jevrejska priča sa kraja 20. veka", kako je ovaj film opisan u jednoj od najava, ne poseduje adute potrebne za generisanje pozornosti šireg auditorijuma: u pitanju je kamerno ostvarenje sa glumačkom podelom koja ne garantuje dobru bioskopsku posećenost, uz to na teme koje, očigledno, zanimaju tek veoma uzak krug ljudi spremnih da plate bioskopsku ulaznicu. Istovremeno, što je od svega i najveći problem, *Pijavicama* nedostaje umetničke artikulisanosti i ubedljivosti zahvaljujući kojima bi ovo ostvarenje moglo da postane favorit iz senke i s vremenom se izbori za kultni status. Šta je krenulo po zlu?

Peti Marinkovićev dugometražni igrani film zasnovan je na prozi cenjenog i rado čitanog Davida Albaharija, koji je, zajedno sa dramskim piscem Dušanom Spasojevićem (*Odumiranje*) i rediteljem radio i na scenariju. Narativ *Pijavica* u sebi inkorporira Albaharijeve romane *Pijavice* i *Mrak*, ali istovremeno predstavlja i njihovu nadogradnju. Glavni lik je Petar Mirić (tumači ga Nikola Đuričko), intelektualac i pisac čiji stavovi ne odgovaraju represivnom režimu koji je u tom trenutku na vlasti u Srbiji. Kako se narativno klupko odmotava, postaje očigledno da u ovoj igri nema nevinih: pipci Državne bezbednosti i drugih službi obmotali su se oko svih aktera ove filmske priče. Svi oni, uključujući glavnog junaka, rade za nekoga, a neretko su i dvostruki agenti.

Koncipirane kao paranoidni triler na političke teme, *Pijavice* žele da govore o našoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, a sve to kroz alegoriju o kafkijanskom svetu u kome svako svakom može biti krvnik i saveznik, a u zavisnosti od trenutnog odnosa snaga na šahovskoj tabli. U teoriji, ovo je krajnje zanimljiv koncept. U praksi, *Pijavice* deluju kao projekat kome nedostaje promišljenosti i razrađenosti. Iako svoje uporište ima u stvarnom svetu, priča filmskih *Pijavica* je previše apstraktna, nedefinisana i nedovoljno jasna. Kako radnja odmiče, sve je napornije i besmislenije pratiti Petrove pokušaje da razmrsi misteriju u koju se zapleo i koja preti da mu oduzme život: sve prikazano deluje toliko proizvoljno da postaje gotovo svejedno kako će se priča okončati. Jevrejski aspekt filma je intrigantan (i dobrodošao u okvir srpske kinematografije), mada se često gubi iz fokusa, da bi do kraja ostao nedorečen i nedovoljno utemeljen na istorijskim činjenicama.

Glavni adut filma je fotografija Borisa Gortinskog (sa kojim je Marinković sarađivao i na filmu Diši duboko) koja poseduje znatnu atmosferičnost i koja je dobrim delom utemeljena u estetici 90-ih godina prošlog veka (posebno su upečatljive scene na kiši, kao i delovi filma koji se odigravaju noću). Srpske i hrvatske lokacije deluju atraktivno, kao i produkcijski paket u celini, što samo dodatno podvlači da *Pijavice* nemaju mnogo toga da ponude na nivou sadržaja. Đuričko u glavnoj ulozi je bled i nenadahnut (uz vidnu nelagodu tokom scena seksa), dok plošno napisane epizode ne ostavljaju glumcima previše mogućnosti da pokažu šta umeju. Lik koga tumači Lazar Ristovski je lišen potrebne siline i ubedljivosti (pa samim tim i željenog tragizma), dok su glumice Iva Mihalić (gošća iz Hrvatske) i Marijana Janković (gošća iz Danske) potčinjene erotskim fantazijama glavnog junaka, bez prave šanse da ženama koje tumače udahnu dašak života. Ostali likovi su tek pioni koji se po potrebi pomeraju po tabli, a sve to u partiji koja zapravo i ne sadrži istinska uzbuđenja i preokrete. Sledeće godine u ovo vreme teško da će se *Pijavica* iko više i sećati, a one će se do tada već pridružiti velikom korpusu zaboravljenih i pravedno skrajnutih srpskih filmova. ¶

ĐORĐE BAJIĆ

Samo treba preći crtu

"Kao što Rambo Amadeus kaže u jednoj pesmi – 'na ovim prostorima na svako 200 metara nalijećeš na carinu'. Mi koji radimo u kulturi znamo to još i bolje od onih koji rade u drugim sferama. To je jedan isti kulturni prostor, ali dok se on ne urazumi i ne ujedini, dotle će nam svima biti teže"

Kada je u septembru 2016. godine u Beogradu preminula Danica Mladenović, majka frontmena EKV-a Milana Mladenovića, za njom je ostao testament u kojem je zatražila da se osnuje zadužbina njenog sina. Od tada su prošle pune tri godine, a za koji dan će biti 25 od kako Milan Mladenović više nije sa nama. Na njegov rođendan 21. septembra, novoosnovana Zadužbina Milana Mladenovića prvi put je dodelila regionalnu nagradu "Milan Mladenović – čuvar istine, slobode i pravde", kojom se nagrađuje muzičko delo od izuzetne vrednosti. Nagrada, za koju mogu konkurisati autori sa prostora cele bivše Jugoslavije, otišla u ruke pop noise benda Artan Lili iz Beograda. Od 2012. kada su osnovani, Artan Lili je nastupao u svim zemljama našeg govornog područja, stvorio desetine pesama koje ispipavaju puls društva i izdao dva studijska albuma. Ove nedelje počeli su da rade na trećem. Za pevača i gitaristu benda Bojana Slačalu (1977), žiri u sastavu Zoran Kostić Cane, Vasil Hadžimanov i Aleksandar Žikić kaže da je "jedan od najtalentovanijih autora novije generacije". Može se reći da je ovom nagradom u lanac međugeneracijskih muzičkih veza čvrsto zavarena nova karika: članovi benda Artan Lili pripadaju upravo generaciji koja je neposredno stasala na liku i delu Milana Mladenovića.

"VREME": Šta za vas znači nagrada Milan Mladenović, koja nosi ime jednog od idola generacije kojoj pripadate?

BOJAN SLAČALA: Uticaj Milana Mladenovića na čitav naš bend bio je ogroman – može se reći da nam je ofarbao detinjstvo svojim bojama. Ja sam sa njim prvi put došao u dodir preko brata, koji je slušao celu tu ekipu. Zapamtiš taj glas, muziku i misli. Od najranijeg detinjstva nosim tog čoveka sa sobom. Kad čujem "Milan Mladenović", ja se ne setim nijedne njegove pesme. Umesto toga, imam osećaj pravičnosti, pomislim na dobrog čoveka koji je na najbolji mogući način uticao na omladinu koja je tada stasavala. Danas mi je jasno koliko je važno što je bio takav kakav je bio. Uspomena na njega, kojeg nikad nisam slušao uživo jer sam bio previše mali, u sećanju mi je jaka koliko i uspomene na druge ljude koji su mi mnogo značili u životu. Ukazao nam je na crte koje se ne prelaze. Osim toga, Milan Mladenović i Anton iz Partibrejkersa su moji idoli što se tiče gitare. Kad slušam njihove izvedbe na gitari, imam utisak kao da mi nešto pričaju.

Nagradu ste dobili za pesmu *D.E.P.R.A.* koja kaže "neproduktivna depresivna lenjost i ti"...

To "lenjost" je individualni zdravstveni fenomen koji je kod nas prerastao u društveni. Barem ja imam osećaj da ovo društvo pati od depresije, učmalosti i lenjosti. Jedno uspavano društvo teško može da izrodi velike glave koje će pokušati nekom nešto da znače, a samim tim da nešto i promene.

I druge vaše pesme su društveno angažovane, ali ne i politički. Čemu otklon od politike, kakav imaju i mnogi mladi koje često kritikuju da su apolitični i nezainteresovani?

Politika nije zaslužila da se piše o njoj. Ovde se tri odsto pažnje ne obraća na kulturu, to je prva bara koja se isuši pred izbore. Kada naiđe vreme predizbornih kampanja, dvadesetak festivala nestane, jer za te pare moraju da se štampaju plakati. Mislim da mladi treba da misle svojom glavom, a ne da im ja govorim kako da procenjuju. Nikad neću dozvoliti da bilo šta što se tiče mene i kreativnosti grupe sa kojom radim ima veze sa politikom, niti ću biti nečije sredstvo na ulici. Mi ćemo prvi izaći na ulicu kada budemo videli nekakvu viziju. Dok god nema te vizije, a nema je, evo već, dvadeset godina, svaki napor je pucnjava u prazno, koja se brzo raspršti u magli promašaja. Na protestima subotom ljudi hodaju oko zgrada koje su zatvorene. Čuvar sedi i gleda italijansku ligu, pa dok mu ispred protestuju, ima još bolji ugođaj, kao da je stvarno na utakmici. Ja podržavam svaki impuls da se nešto promeni, ali mislim da se protest pravi ponedeljkom u 9 ujutro: ko tad ne dođe jer mora na posao, ne mora nikad ni da dođe. Zato mi krećemo od svog dvorišta i svojih problema, na primer, od problema kako da opstanemo.

OVO DRUŠTVO PATI OD DEPRESIJE: Bojan Slačala
Foto: Marija Janković

I kako opstajete?

Onaj ko hoće da se bavi kulturom na Balkanu mora da pronađe svoj *modus operandi*. Svaka priča o uspehu u sferi kulture na Balkanu je drugačija i takvi primeri mogu na prste da se nabroje. Mi danas živimo samo od naše muzike. Međutim, danas ne možeš da upotrebiš šemu koja je upalila za nekog pre 10 godina i moraš da smisliš svoj način da preživiš. Danas više niko nema strpljenja za album u standardnoj formi, koja traje 35 do 50 minuta. Mi smo tražili formu koja bi bila pitka za konzumiranje i koja bi nam omogućila da ostvarimo načelo sveprisutnosti, koje je izmislio Džoni Racković, a suština je da stalno moraš podsećati da si tu. A kako to da uradiš ako izdaš jedan album godišnje? Izdavanje singlova – forme od tri minuta kojoj će svako dati šansu jer za to treba samo jedan klik – omogućila nam je da budemo prisutni preko cele godine. Tako smo izdali poslednja dva albuma. Prvi album je štampan i na vinilu u malom broju kolekcionarskih primeraka koji su se svi rasprodali. Ja nemam svoj primerak vinila. Nemam ni gramofon, slušao sam ga kad je trebalo. Kada smo izdali vinil, CD-ovi su tada bili potpuno aut stvar – jedan kancelarijski medij za sekretarice da nekom nešto narežu. Međutim, za treći album koji pripremamo i čije je snimanje počelo u nedelju, štampaćemo i CD-ove. Razlog tome je što je ekipa koja nas je slušala pre 5 godina kada je izašao vinil sada stasala i kupila kola – neka stara kola u kojima imaju CD plejer. Eto, prilagođavamo se.

Znamo vas kao "bend iz Beograda", ali nastupate po svim zemljama regiona gde se govori naš jezik. Ti imaš tri pasoša – bosanski, hrvatski i srpski, pretpostavljam jer nigde ne želiš da se osećaš kao gost.

Pasoši su svi dobri kad su moji, a kad nisu – nijedan nije moj. Imati bosanski, srpski i hrvatski pasoš je privilegija koje se nimalo ne stidim. Ja čak naglasim da imam sva tri kad god mi se ukaže prilika – to je kao poker sa otvorenim kartama. U Bosni ti kažu: ti si protiv mojih interesa, ti digneš bosanski pasoš; onda ti oni kažu opet: ti si protiv mojih interesa, ti digneš hrvatski pasoš. Kad ti kažu u Srbiji, ti digneš srpski... Naši ljudi će ti svašta reći dok ne počneš tako da im mašeš ispred očiju, ali nije problem, evo, imamo za njih recept. Kada putujemo na nastupe u regionu, mene užasno nervira sama činjenica da granice postoje. Možda je to opšte mesto, ali kao što Rambo Amadeus kaže u jednoj pesmi – "na ovim prostorima na svako 200 metara nalijećeš na carinu". Mi koji radimo u kulturi znamo to još i bolje od onih koji rade u drugim sferama. To je jedan isti kulturni prostor, ali dok se on ne urazumi i ne ujedini, dotle će nam svima biti teže, jer nam je uticaj na kulturu ovako manji.

Počeli smo da sviramo po regionu zahvaljujući nekim prijateljima koji su nas zvali. Oni su nas podržavali i dolazili nam na koncerte. Jedna stvar zbog koje mi je posebno drago je što su tu ekipu, koja nas je podržavala kada smo počinjali, sada zamenili neki novi mladi ljudi. Ja više nikog ne znam na koncertima. To znači da smo prerasli početničku fazu. U prilog tome govori i činjenica da sada možemo da živimo od svog rada. »

Mnogo vaših tekstova se odnosi na svakodnevicu jedne mlade osobe u našoj zemlji. U pesmi *Srce* kažete "čovek bez ljubavi u društvu bez sreće". Kako se vi vadite iz te vrste depre?

Ja sam u svom životu zakačio svega 13-14 godina mira i nekakvog, uslovno rečeno, blagostanja na ovim prostorima. Nadam se da ću u životu, ako dostignem onaj standardni rok trajanja čoveka i poživim, recimo, do sedamdesete, imati još 7-8 takvih godina. Mislim da bi to za našu generaciju bilo dovoljno da se bude više nego zadovoljan. Sve oko nas je u kršu, lomu i đubretu. Pođimo samo od ulice: Beograd nikad nije bio prljaviji. I dalje ne možeš emancipovati ekipu, nema veze što je 2019. godina.

Kad me pitaju što nisam otišao, ja kažem da radim i da se borim jer baš nemam gde odavde. Moj posao je povezan sa rečima, sa jezikom. Ne mogu da pišem na engleskom. Osim toga, razmišljao sam o sledećem: u Njujorku postoji jaka likovna scena, kolekcionari, fondacije, galerija. Ukratko, ekipa koja plaća za umetnost. Ovde imaš tržište, odnosno nemaš: ni kolekcionare, ni fondacije, ništa živo. Mi već 10 godina imamo studio u BIGZ-u. Tajna našeg opstanka u BIGZ-u je što se tamo plaća kirija, a vrlo je frekventno mesto i mnogi tamo imaju studije. Dakle, postoji scena na kojoj je moguće opstati i to ne zahvaljujući, nego uprkos. To ima svoju cenu: ja, recimo, nemam svoju bas gitaru, osim jedne stare gitare koju mi je kum ostavio kad se odselio u Australiju. U detinjstvu sam imao neke gitare, ali sam sve to prodao kada sam upisao Likovnu akademiju i otišao u druge medije, misleći da se muzikom nikada više neću baviti. Akademija me je dovela u projektno odeljenje jedne fabrike kablova, gde smo se upoznali Marko Barišić i ja, pa smo osnovali bend *Stuttgart Online*. Prelomni trenutak je kada odbiješ da radiš neke poslove koji nemaju veze sa tvojim unutrašnjim stanjem. Ni on ni ja više ne radimo u fabrici kablova. A najbolje dolazi kada se pomiriš sa sudbinom: postaješ zadovoljan i više se ne osećaš kao luzer. Međutim, to je crta preko koje 99 odsto ljudi ovde nikada neće preći jer ne smeju. Ali ja ne bih mogao drugačije – nema kompromisa u rokenrolu. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Raznovrsno a vr

Festival će od 6. do 19. oktobra predstaviti svoje aktuelno ruho i pokušati da pomiri slušaoce stare i najnovije generacije, kao i ljubitelje različitih umetničkih muzičkih žanrova poput klasike i džeza

Volite li Bemus... kakvo otrcano pitanje. Pa, naravno da dâ, bez razmišljanja. Samo, koji tačno Bemus ili, preciznije rečeno, koju od njegovih mnogobrojnih *era* od dvehiljadite naovamo? Manemo li se nezgodnih pitanja, dolazimo do prvog poslejubilarnog izdanja *Beogradskih muzičkih svečanosti*, na kojima kao umetnički direktor debituje ugledni dirigent Bojan Sudić. Pod parolom "Klasika danas više nego ikad!" i sa ljupkom verzijom valjda one muze zaštitnice muzike, Euterpe, kako pažljivo nešto osluškuje na zvaničnom plakatu festivala – 51. Bemus će od 6. do 19. oktobra predstaviti svoje aktuelno ruho i pokušati da pomiri slušaoce stare i najnovije generacije. Kao i ljubitelje različitih umetničkih muzičkih žanrova poput klasike i džeza, što na Bemusu zapravo i nije novina. Povratak starih Bemusovih zvezda poput flautiste Ljubiše Jovanovića, koji ovde obeležava 40 godina umetničkog rada, ali i prodor ka *crossover* dimenzijama popularne kulture u liku planetarno poznate violinistkinje Vanese Mej, samo su deo ovogodišnjih Bemusovih nastojanja da se pozicionira u nekim novim razmatranjima klasike. Biti delikatan u inoviranju jednog naoko drevnog muzičkog pravca, negovati korene i validnu zaostavštinu, ali i osavremeniti sve to dostojanstvenim predstavnicima današnjice – zaista se u polju zvuka ispostavlja kao izuzetno težak i katkada nezahvalan posao.

ZVEZDE

Ako je na otvaranju 50. Bemusa prošle godine violinista Najdžel Kenedi uveseljavao prepun Sava centar svojom atraktivnom i smelom miksturom klasike i džeza, sa mnogo ličnog humora pride, ovog oktobra bi tu ulogu mogla da preuzme njegova mlađa koleginica Vanesa Mej na istom mestu, samo sada negde oko polovine festivala. Ali, između Kenedija i Mejove razlika je utoliko velika što je potonja umetnica od tinejdžerskih dana u pop vodama, izazivajući stoga očekivano mrštenje jednog dela Bemusovih starosedelaca, naročito onih koji su već prisustvovali njenom beogradskom gostovanju u Areni 2011. Dok nam je Kenedi, opet, prethodnih par decenija priređivao umetnički sasvim neupitne spektakle od pedigrea, uvek s mrvicom pank ludila doduše.

Ali, okrenemo li se *čistoj* klasici, već na samom startu nailazimo na veličanstvenu Anđelu Georgiju – bespogovorni superstar sopran, ova vlasnica izuzetne karijere, ovenčana najuglednijim profesionalnim nagradama, stalno na gorućim operskim tačkama poput Metropolitena, Kovent Gardena, Milanske skale i Bečke državne opere, te već četvrt veka snimajući za takve diskografske gigante kakvi su *EMI Classics*, *Warner Classics* i *Decca* između ostalih, svakako je najbolji mogući izbor za Bemusovo uvodno veče. Georgiju se nalazi ovde u društvu Simfonijskog orkestra RTS pod upravom samog Bojana Sudića i sa uglednim kolegom, tenorom Čarlsom Kastronovom, kao partnerom na sceni.

A onda, odmah sutradan, legendarni džez trubač i doajen decentnog ličnog umetničkog stila Duško Gojković, predstaviće se zajedno sa Stjepkom Gutom, Gudačkim orkestrom i Big Bendom RTS u Kombank dvorani, na radost svih onih koji godinama već dobro znaju da je džez odavno postao neodvojiv deo klasičnih umetničkih vrednosti. Dodamo li tome da maestro za koji dan puni 88(!) godina, te da je neko kome se i veliki džezer Čarls Lojd iskreno obraduje kad se sretnu na Beogradskom džez festivalu (kažu svedoci), ali i da je svirao sa takvim gorostasima džeza sa obe strane Atlantika poput Dizija Gilespija, Džerija Maligena, Dekstera Gordona, Fredija Habarda, Klarka Te-

hunsko – pa čik ne dođite

SOLO RESITAL: Niu Niu
Foto: 51. BEMUS promo

rija između ostalih, a družio se prisno sa Majlsom Dejvisom, Četom Bejkerom, Stenom Gecom – jasno je zašto u stari dobri Dom sindikata treba bez pogovora doći u taj ponedeljak uveče.

I JOŠ MNOGO DRUGIH

Bemus je uvek imao svoje skrivene muzičke dragulje, pa tako i sada. Ako ste ljubitelj egzotičnih vrednosti u ovom, ionako temeljno globalistički ispeglanom zemaljskom društvu, onda bi dalekoistočni umetnici nove generacije mogli da vam pokažu svoje zanimljivo lice. Na primer, pijanista Niu Niu (1997). Slušali smo ga već 2014. g. na Kolarcu kako sa Beogradskom filharmonijom pod upravom maestra Muhaja Tanga izvodi Bramsov Klavirski koncert br. 1 kao tek sedamnaestogodišnjak, ali ne i makar kakav. Nosilac veoma prestižnih ondašnjih nagrada za mlade umetnike, student Šangajskog muzičkog konzervatorijuma još praktično u dečjem dobu, Niu Niu se u to vreme usavršavao u Bostonu na Konzervatorijumu Nove Engleske i spremao za svoje njujorške studije na slavnom Džulijardu, svirajući uporedo – violinu! I to veoma dobro, uzgred budi rečeno, koliko se bar sećamo njegovog beogradskog bisa, baš kao što je svirao i svoj matični instrument. Ovaj put on na Kolarac dolazi sa solo resitalom na čijem su programu probrani zapadnoevropski klasici Betoven, Mendelson, Šopen, Šubert i List. Biće svakako zanimljivo čuti ga u njegovom novom, zrelijem, ali svejedno još uvek mladom dobu ponovo.

Dmitrij Sinkovski jednako je harizmatična figura koja privlači pažnju sličnom *višestrukošću* svojih muzičkih uloga. Ovaj ruski violinista, dirigent i pevač sa talentom kontratenora, na Bemus stiže sa svojim ansamblom na starim instrumentima "La Voce Strumentale" da publici pruži upravo onu "virtuoznost, finoću, izražajnost i maštu", o kojoj piše ugledni francuski dnevni list "Mond".

U tom smislu, ljubiteljima muzičkog krasnoglasja mogao bi biti zanimljiv i nastup muškog vokalnog seksteta "The Queen's Six", ansambla zvaničnih pevača Kapele Sv. Đorđa pri Kraljičinom dvoru u Vindzoru. Svi oni žive unutar zidina zamka, sa dužnošću da nastupaju takoreći svakodnevno na službama u kapeli, kao i na brojnim privatnim i državnim događajima, koji često uključuju i kraljevsku porodicu. No, njihova glasovna originalnost, odnegovana na pomenut način, izašla je 2008. iz okvira tako strogih obaveza i rešila da sa ostatkom sveta podeli ovako ekskluzivno muzičko uživanje. Tako "Kraljičina šestorka" u Beogradu zaista izvodi Berda, Morlija, Talisa i Persla, potom engleske tradicionalne pesme, ali i Bitlse, Stivija Vondera, Majkla Džekso-na ... premda, verovatno ne i *God Save the Queen* Seks Pistolsa, iz sasvim razumljivih razloga.

EX-SFRJ FUNKCIONIŠE PONOVO

Možda ovaj podnaslov izaziva nelagodu kod nekih dičnih patriota, ali da, istina je – na 51. Bemusu nastupa Kamerni orkestar Slovenačke filharmonije sa britanskom violončelistkinjom Natali Klajn kao solistom, a na zatvaranju festivala i horovi RTS (koji obeležava 80 godina postojanja) i HRT pod upravom Bojana Sudića. Još od doba ciklusa "Pika-Točka-Tačka", svojevremenog regionalnog projekta triju nacionalnih filharmonija iz ovog dela Balkana – Slovenačke, Zagrebačke i Beogradske – negde tamo 2011/12, a ponešto i pre, muzičari očigledno pokušavaju da pojedinačno i u umetničkim kolektivima poprave šta se popraviti može. Pa će ovde tako Kamerni orkestar Slovenačke filharmonije predstaviti repertoar sa delima Uroša Kreka, Hajdna i Čajkovskog, a Horovi RTS i HRT *Svenoćno bdenije* Sergeja Rahmanjinova, kao svojevrsni trijumf združenih duhovnih snaga i demonstraciju one neprolazne maksime da dogovor kuću gradi. Osim što je reč o bez ikakve sumnje važnom i plemenitom gestu prema našim susedima i dojučerašnjim najbližima, nadamo se takođe da će već idućeg Bemusa, ovde više puta pominjana Beogradska filharmonija, ponovo naći svoje mesto na programu našeg najuglednijeg festivala klasične muzika, sa kojeg je čitav dugi niz godina – do one prošle – nažalost odsustvovala.

I zato, pođite na Bemus, slušajte pored svega pomenutog još i Konjovićevu *Koštanu* u Narodnom pozorištu, kao i koncerte mladih umetnika i izvorne muzike, platite svoju ulaznicu ako možete, što bi uostalom trebalo da postane i prirodna navika svih predstavnika normalnog kulturnog sveta budućnosti, steknite i izrazite sopstveno mišljenje bez ustručavanja, oduševite se ili naglas progunđajte makar ono da jednom davno beše sve mnogo bolje, ali uradite nešto, pobogu, ako se niste već ove jeseni istakli sa Bitefom i Marinom. Od nečeg se stvarno mora početi. ¶

ZORICA KOJIĆ

Klasne podele ispod

***Soba s pogledom*, 1985, režija: Džejms Ajvori**

Period drama, kostimirana drama, istorijska romansa... Sve su sinonimi za ono nešto, najčešće televizijsko, a ponekad i filmsko, za ljubitelje žanra. Većina nas svrstala bi ovo u kategoriju "grešno zadovoljstvo", ali u eri destigmatizacije svega i svačega vreme je da i ovo raščistimo i pokrenemo raspravu o tome može li zadovoljstvo uopšte da bude grešno. Ako pričamo van okvira patologije, naravno.

Od navedenih termina koji označavaju žanr, preferiram *period dramu* jer, kao iskrena ljubiteljka, želim istorijski kontekst "do daske". Naravno da želim i romansu i da se "uzmu" na kraju, ali zaista mi treba istorijska verodostojnost. U tom smislu, uvek i zauvek, najgenijalnijim delom iz žanra smatram BBC-jevu ekranizaciju *Gordosti i predrasude* (1995) Džejn Ostin iz šest delova. Na 20. godišnjicu prikazivanja serije BBC je emitovao dokumentarac u kom se vidi koliko je na ovoj mini-seriji rađeno da bi sve bilo istorijski verodostojno. Čak i kad uglađene damice dolaze kočijama na bal, moraju da gaze preko blata i usvinje porube haljina, iz prostog razloga što je u tom periodu (pre tačno 200 godina) samo tako moglo. Isto tako, ne, nemojte se nadati poljupcu između Lizi Benet i Darsija, jer je u to vreme tako nešto bilo apsolutno nezamislivo, skandalozno i, po reputaciju žene, gore od smrtne presude. Istu knjigu dohvatio je i Holivud 2005. i dobili smo više nego pristojan uradak Džoa Rajta. Malo je poznato, međutim, da je film imao dva alternativna kraja: za evropsko i američko tržište. Američka verzija završava se scenom u kojoj se Lizi i Darsi žvalave kraj vatre, dok u evropskoj sve staje onog trenutka kad se u zoru sretnu u njivi i uhvate se za ruke. Producentska procena (vrlo ispravna) bila je da evropska publika, upoznata i sa delom Džejn Ostin i sa pravilima "džordžijanske ere" u Ujedinjenom Kraljevstvu neće moći ni želeti da "proguta" poljubac na kraju, dok je američkoj publici takav puritanski kraj nedovoljan da šmrcka, uzdiše i, da citiram prijateljicu, isto ljubitelju žanra, "pali kontejnere što ovo nema u stvarnom životu".

Osim *Gordosti i predrasude*, za nas fanatike još je nekoliko, po pravilu ekranizacija romana, koje čine *milestones*. Doduše, mogu da govorim samo u ime starijih milenijalaca, pa, ako i nismo savremenici svega važnog za *period dramu*, naknadno smo se orijentisali (hvala Televiziji Beograd) i retroaktivno gledali.

Nemam pojma kad sam prvi put odgledala *Sobu s pogledom* Džejmsa Ajvorija. Svakako ne u vreme kad je izašla jer mi ni motorika nije bila razvijena, a kamoli mogućnost razumevanja odgledanog. Naknadnom pameću mogu samo da zaključim da je to bilo u ranim tinejdžerskim godinama. Ipak, sećam se da sam bila očarana, oduševljena, osupnuta i dodajmo sve druge preterane i neukusne prideve. Jer, objektivno gledano, ima sve: dugačke haljine, korsete, nadrndanu rođaku, dvoje mladih i Firencu. I livade, kod Ajvorija su uvek lepe livade.

Veoma je važno još jednom naglasiti: nema dobre *period drame* ako nije ekranizacija romana pisanog u vreme kad se radnja dešava. Džejn Ostin volimo jer "voljelo se dvoje mladih" zaplet smešta u kontekst užasnog položaja žena bez oca, žena koje nemaju pravo nasleđivanja i jedini spas od nadolazećeg siromaštva, gladi i beskućništva jeste udaja. Elizabet Gaskel (*Sever i jug*, između ostalog) romantične zaplete koristi samo kao paravan iza kog se kriju mračne strane ranog kapitalizma, užasi koje je sa sobom donela industrijska revolucija i kako su izgledale prve sindikalne borbe u Britaniji. Znam, ima to i kod Dikensa, a Dikens je izuzetno cenio Elizabet Gaskel.

Soba s pogledom je roman E. M. Forstera, objavljen 1908, dakle, u vremenu kad se i događa radnja knjige. I znate šta je u fokusu? Ne sazrevanje mlade Lusi Haničerč, ne ni duševne boli mladog Džordža Emersona, nego klasne podele u Engleskoj u suton vladavine Edvarda VII (1901–1910). Film Džejmsa Ajvorija *Soba s pogledom* potpuno je razblažena verzija originalne priče, što nije nužno mana. Jer, ako publika hoće romansu u prvom planu, ako iz književnog predloška može da se izvuče ljubavna priča, zašto da ne? Uostalom, većina nas baš zato i gleda ovakve filmove i serije.

Ovaj žanr je u međuvremenu umro ili, bolje reći, evoluirao u nešto što možda i nije loše, ali meni prosto ne prija. Ubila ga je, pre svega, BBC-jeva hiperprodukcija, a potom i jedna druga produkcijska kuća – ITV – koja je zaludela svet serijom *Dauntonska opatija*, koju je od solidne

korseta i podsuknji

period drame u prve dve sezone, kasnije odvukla u pravcu klasične sapunice. Nije bilo loše, naprotiv, ali to prosto više nije bila *period drama*. U odsustvu novih, a dobrih stvari, vratila sam se na početak i ponovo odgledala *Gordost i predrasudu* iz 1995. (još uvek je dobra), *Sever i jug* iz 2004. (o, da, i dalje "vozi"), *Hauardov kraj* takođe Džejmsa Ajvorija (predivan je, ne

znam čemu rimejk u vidu serije iz prošle godine) i – *Sobu s pogledom*. Ne znam šta se desilo. Znam da sam se pitala kako je, zaboga, ovo dobilo tri Oskara, pet Bafta nagrada i četiri Zlatna globusa, a naročito mi nije bilo jasno šta je, pobogu, Danijelu Dej Luisu i zašto Sesila Vajsa igra kao nekakvu karikaturu siromašnog ruskog plemića, kad je Sesil čistokrvni Englez, staaari Londoner, sve što Džordž Emerson nije, te je zbog toga neprihvatljiv izbor za Lusi. Kakav je ono naglasak, Danijele Dej Luiše, odakle ti tvrdo "r" i kako da poverujemo da bi se Lusi uopšte zaljubila, a kamoli razmatrala udaju za klovna? Sesil Vajs treba da bude pretenciozna snobčina, a ne lik koji sve vreme ostavlja utisak prevaranta i, čak, unosi sumnju u pogledu seksualne orijentacije.

Naravno, priča ima srećan kraj, Lusi se na kraju udaje za Džordža, ali i tu se javljaju ozbiljni problemi. Džulijan Sends, koji igra Džordža, kao da je harizmu ostavio kod kuće, jer umesto da bude zaneseni mladić slobodnog duha, Sendsov Džordž izgleda kao da se oporavlja od neke teške povrede mozga, pa mu se tek oporavljaju kognitivne funkcije. Iznenadiš se što ume da drži kašiku i ne promaši usta. Nijednog momenta ne stavlja nam se do znanja da je ovo tzv. zabranjena ljubav zato što su Lusi i Džejms iz različitih klasa, što je suština zapleta. U ovom filmu ispada da je problem u tome što su Džordž i njegov otac eto tako malo bleskasti, pa se svet iz boljih kuća skandalizuje. Hemija između Sendsa i Helene Bonam Karter (Lusi) nepostojeća je do te mere da je gledaocu neprijatno kad se približe jedno drugom. Uzgred, na Jutjubu se uvek pojavi neka zanesena duša koja svoju veštinu video-montaže traći na sklapanje ljubavnih scena uz neodgovarajuću muzičku podlogu, međutim, to se u slučaju *Sobe s pogledom* pokazalo korisnim. Od 120 minuta filma, scene u kojima su Džordž i Lusi sami i tokom kojih se razvija njihov odnos sve zajedno traju dva minuta i dvadeset četiri sekunde... Pa, nije ni čudo što nam je neprijatno kad se zažvalave na cvetnoj livadi, jer taj poljubac bukvalno dolazi niotkuda, nismo stigli ni da shvatimo da se tu nešto sprema i božemeoprosti ako preterujem, ali 2019. godine ta scena malo liči na seksualni napad, a ne na ono nad čim smo uzdisali pre samo dvadesetak godina.

Nikad nije lako priznati da nešto što si decenijama cenio i voleo zapravo nije ono što ti se u prvi mah učinilo. Uostalom, nije li to suština svih emotivnih komplikacija koje život priređuje? Ne isključujem da postoje ljudi iz mog plemena ljubitelja *period drame* koje *Soba s pogledom* i dan-danas "radi". Takođe, ne tvrdim ni da je loše iz književnog predloška u potpunosti otfikariti neki deo, pa makar bio i društveno-istorijski kontekst. Ostavljam prostor da sam jedina kod koje ovaj film ne prolazi vremenski test i koja smatra da je 30 i kusur godina od premijere očigledno da je sakat, razvučen i dosadan. Međutim, ovo nije "čini mi se" slučaj. Pre će biti da moj problem sa *Sobom s pogledom* nije moj, nego problem produkcije Merčant-Ajvori, koja je iz nekog razloga uzela književni predložak i potpuno ga sterilisala od svakog društveno-političkog konteksta, a zaboravila da dâ neki novi, unutar kog bi komični narativ o zabranjenoj ljubavi koja pobeđuje na kraju kolikotoliko funkcionisao. Ili naprosto postoje knjige kojima se to ne može uraditi jer glavni tok priče bez konteksta ne može da teče. Ruku na srce, na primer, čitati Džejn Ostin u 21. veku poprilično je mučenje i socijalna komponenta oko koje se vrti romantični zaplet potpuno je očigledna tek u ekranizacijama. To, međutim, nije slučaj sa Forsterovom knjigom. Čak i ako uzmemo da su literarni predložak i ekranizacija dva potpuno odvojena i nezavisna dela, prosto je prema nekim knjigama nepošteno ekranizovati ih na "obezmuđen" način. Ako nije problem u ekranizacijama romana Džejn Ostin s početka 19. veka, zašto bi bio sa romanom čija se radnja zbiva celih sto godina kasnije?

Ovako, sa razmakom od skoro 35 godina od premijere, od *Sobe s pogledom* ostala je samo lepo uslikana Firenca. I livade, mnogo livada. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

RAMPA ZA ORBAN

Odbivši postavljenje bivšeg mađarskog ministra pravde Lasla Tročanjija na funkciju komesara za proširenje i susedsku politiku, Brisel je uputio jasnu poruku mađarskom premijeru Viktoru Orbanu: za politiku koja se kosi sa standardima EU moraće da snosi posledice. Ujedno, to je signal da proširenje Unije nije ni na vidiku

Nova "evropska vlada" još nije zvanično ni formirana, a već se dogodio presedan u dosadašnjoj praksi Evropske unije. Naime, prvi put se desilo da je Odbor za pravne poslove (JURI) Evropskog parlamenta u procesu skrininga i odobrenja budućih evropskih komesara odbacio čak dvoje kandidata pre nego što su se predstavili evropskim poslanicima i odgovarali na njihova pitanja. Mađarski kandidat za novog evropskog komesara za susedsku politiku i proširenje Laslo Tročanji i rumunska kandidatkinja za funkciju buduće evrokomesarke za transport Rovana Plumb odbijeni su zbog navodnog konflikta interesa i neće biti novi članovi tima buduće šefice Evropske komisije Ursule fon der Lajen.

Zaključak Odbora za pravne poslove EP da su ovi kandidati nepodobni za predložene funkcije zasniva se na indikacijama da u njihovim imovinskim izveštajima stvari nisu baš sasvim čiste. Tročanji je suspendovan zbog nejasnoća u vezi sa funkcionisanjem njegove advokatske kancelarije i mogućim vezama koje je ona imala sa mađarskom vladom u vreme dok je bio na mestu ministra pravde. U slučaju socijaldemokratske političarke i bivše ministarke zaštite životne sredine u vladi Rumunije Rovane Plumb sporna su bila dva zajma u vrednosti od skoro milion evra, korišćena u svrhe njene izborne kampanje tokom evropskih izbora, a koje ona nije prijavila u svojoj finansijskoj karti.

OSVETA ORBANU

Za Orbanovu vladajuću stranku Fides nema nikakve dileme zbog čega je Odbor odbio njihovog kandidata: blokiranje Tročanjijeve kandidature nema veze sa sukobom interesa, već to predstavlja "osvetu zbog toga što je Mađarska uspešno zaustavila masovnu migraciju", izjavio je poslanik ove stranke u Evropskom parlamentu Jozef Sajer, dodajući da se tu radi o "političkom lovu na veštice".

Sâm Laslo Tročanji je naveo da je "prenerađen" takvom odlukom Odbora za pravne poslove EP i da je odbacivanje njegove kandidature za evrokomesara "politička odluka bez ikakvih suštinskih osnova" protiv koje namerava da preduzme sve potrebne pravne radnje.

Čini se da u ovoj reakciji bivšeg ministra pravde u Orbanovoj vladi ima zrna istine. Analitičari su gotovo složni u oceni da pravi cilj Tročanjijeve blokade nije on sâm, već njegov (bivši) šef mađarske vlade. Tročanji je čovek impresivne biografije i njegovu stručnost ne osporavaju čak ni njegovi najljući politički protivnici. Bio je sudija mađarskog Ustavnog suda i redovni je profesor na Univerzitetu u Segedinu. Obavljao je i dužnost ambasadora Mađarske u Francuskoj, Belgiji i Luksemburgu i odlično se služi engleskim i francuskim jezikom. Bio je skoro pet godina ministar u vladi, a ove godine je izabran i za člana Evropskog parlamenta, što će reći da ima značajno domaće i međunarodno političko iskustvo.

LOJALAN I EFIKASAN

Međutim, njegov verovatno najveći "greh" je što je bio veoma lojalan mađarskom premijeru, ali i vrlo efikasan ministar koji se posebno isticao u svemu što je bilo prioritet Orbanove politike prethodnih nekoliko godina, a od kojih se evrobirokratama u Briselu dizala kosa na glavi. Imajući u vidu da je Tročanji aktivno uče-

NOVA KOMISIJA, STARI PROBLEMI: Ursula fon der Lajen, Laslo Tročanji i Dejvid Sasoli, Rovana Plumb
Foto: Tanjug AP Photo; Tanjug AP Photo; Liviu Sova/ Agerpres

OVOG KANDIDATA

stvovao u kreiranju i sprovođenju pravde u Mađarskoj, najviše je bio kritikovan zbog sporne reforme pravosuđa koju je Brisel više puta kritikovao optužujući Budimpeštu da grubo narušava nezavisnost ove grane vlasti.

Takođe, bivši ministar pravde nadgledao je i izradu zakona kojim su se kažnjavale nevladine organizacije zbog pomaganja izbeglicama, a azilanti smeštali u kontejnerske kampove. On je bio zadužen i za usvajanje propisa koji su omogućili trajno proterivanje Centralnoevropskog univerziteta američkog milijardera mađarskog porekla Džordža Soroša iz Budimpešte.

Predsednik mađarske vlade Viktor Orban je izjavio da Tročanjija i dalje smatra "najboljim kandidatom" za novog člana EK, kao i da će sačekati pismeno obaveštenje Odbora Evropskog parlamenta za pravna pitanja (JURI). "Oni ga zapravo krive što je pomagao vladi i meni u zaštiti zemlje od migracija", dodao je Orban.

Predsednik opozicione Demokratske koalicije (DK) i bivši mađarski premijer Ferenc Đurčanji objavio je na svom nalogu na Fejsbuku kako je odbor zaključio da Tročanji ne može biti postavljen za evropskog komesara jer se njegove finansijske aktivnosti i poslovanje njegove advokatske firme u Evropi ne mogu tolerisati. "Ono što se u Mađarskoj može tolerisati, u Evropi je neprihvatljivo", rekao je on.

AROGANCIJA NEMOĆI

Cela ova priča oko skrininga potencijalnih kandidata ima, međutim, još jednu dimenziju. "Treniranje strogoće" evropskih poslanika nije bilo namenjeno samo "neposlušnom" Orbanu, već i novoj predsednici Evropske komisije Ursuli fon der Lajen. Jer, načinom na koji je ona izabrana na najvišu funkciju u EU – zakulisnim igrama evropskih lidera i pogodbom francusko-nemačke osovine – izigrana je tek nedavno formalno osnažena uloga parlamenta u donošenju odluka u Briselu i učešća u izboru šefa Evropske komisije. Time su evropski činovnici, koji u praksi nemaju stvarnu moć niti suštinski uticaj na kreiranje strateške evropske politike, sebi uzeli pravo da kadriraju u Evropskoj komisiji.

Ton kojim su predstavnici Odbora za pravna pitanja EP obrazložili svoju odluku da blokiraju mađarskog i rumunskog kandidata kritičari su smatrali "arogantnim". Kopredsednica tog tela sebi je dala za pravo da smatra kako nema potrebe za daljim objašnjenjima. "Zašto tražiti razjašnjenje kada su zaključci Odbora, čiji sam član, kristalno jasni: konflikti interesa ne mogu biti rešeni i Tročanji i Plumb nisu u mogućnosti da obavljaju svoje funkcije. Da li je u pitanju pokušaj da se obori odluka Odbora za pravne poslove?"

Prema proceduri, Pravni odbor sada mora i napismeno da obavesti rukovodstvo EP o slučaju, a zatim će predsedavajući Evropskog parlamenta David Sasoli poslati službeno pismo šefici Evropske komisije da Plumbova i Tročanji ne mogu da budu nominovani na mesto evropskih komesara.

Iako su u slučaju Mađarske, kuloarske informacije iz sedišta u Briselu govorile da je najizgledniji "alternativni" kandidat za funkciju evropskog komesara poslanica EP romskog porekla Livija Jaroka iz Orbanove stranke Fides, mađarski premijer imao je nešto drugačije planove. Orban je ranije samouvereno izjavio da, ako ne prođe Tročanjijeva kandidatura, on već ima spremnog drugog, trećeg, "pa i četvrtog kandidata" za to mesto. Na kraju, iz svog političkog "špila karata", šef vlade u Budimpešti izvukao je iskusnog diplomatu i tehnokratu Olivera Varheljija, stalnog predstavnika Mađarske u EU, koga će nominovati za mesto u Evropskoj komisiji. "Neću izabrati nikog od mađarskih političara. U ovim okolnostima mogu samo da predložim tehnokratu, nekoga ko poznaje EU iznutra i nije politički kandidat", rekao je Orban.

CRVENI KARTON ZA BUKUREŠT

Što se tiče odbačene kandidature rumunske političarke Rovane Plumb, stvari su sa političkog i pravnog aspekta kudikamo jasnije nego u slučaju Tročanjija. Ona jednostavno nije dovoljno uverljivo objasnila zbog čega nije prijavila sredstva od »

Srbija na samitu predsednika V4

Predsednik Češke Miloš Zeman pozvao je na godišnji samit šefova država Višegradske grupe (V4) 2. i 3. oktobra u dvorcu Lani kraj Praga i predsednike Srbije i Slovenije. Prvi dan samita biće održan u "klasičnom" V4 formatu, dok će se drugog dana liderima zemalja Višegradske četvorke priključiti Aleksandar Vučić i Borut Pahor. To će biti prilika da se razgovara o aktuelnoj situaciji u EU, ali i o iskustvima tih zemalja u procesu učlanjenja u evroatlantske strukture.

U saopštenju iz kabineta češkog predsednika najavljeno je da će skup, koji se simbolično održava 30 godina nakon pada komunizma u centralnoj Evropi, biti prilika da Srednja Evropa pokaže jasnu podršku politici otvorenih vrata Evropske unije i "podsticaj da Zapadni Balkan počne da ostvaruje napredak u rešavanju svojih bilateralnih sporova". Ostaje da se vidi da li će jedna od tema razgovora na samitu V4 biti i najava češkog predsednika da bi njegova zemlja mogla da povuče priznanje Kosova.

blizu milion evra koja je, navodno, pozajmila za finansiranje svoje evropske kampanje, niti je adekvatno objasnila poreklo tog novca. Njoj se spočitava i da je bila bliska saradnica nekada najmoćnijeg političara Rumunije, bivšeg predsednika parlamenta i nekadašnjeg lidera vladajuće Socijaldemokratske partije Livija Dragnea, koga je Vrhovni sud Rumunije osudio na tri i po godine zatvora zbog zloupotrebe položaja. Pojedini rumunski mediji preneli su i da je Ursula fon der Lajen ranije već bila upozorila rumunsku premijerku Vijoriku Dančilu da ne nominuje Plumbovu na funkciju evrokomesara, ali je šefica vlade u Bukureštu to ipak učinila.

Imajući u vidu da u Evropskoj komisiji svaka zemlja članica EU ima svog komesara, sada novoimenovana predsednica Evropske komisije treba da predloži sledeće korake. Ursula fon der Lajen može da zatraži od Mađarske i Rumunije da jednostavno pošalju nove kandidate za predložene funkcije, što je u slučaju Mađarske već izvesno. Takođe, ona resore proširenja i transporta ne mora po automatizmu da dodeli predstavnicima Budimpešte i Bukurešta, već nekom od već predloženih komesara iz druge članice EU. U tom kontekstu pominje se i da bi resor za proširenje u novoj podeli karata mogao pripasti Sloveniji.

PROŠIRENJE U TREĆEM PLANU

Iako je jasno da pitanje daljeg proširenja EU neće biti na agendi nove Evropske komisije, za zemlje koje pretenduju da se u budućnosti nađu u tom društvu, a među kojima je i Srbija, ipak je važno ko će formalno voditi taj proces. Mađarska, ali i cela Višegradska grupa, snažno se zalažu za proširenje Unije na Zapadni Balkan te bi za Srbiju svakako bilo bolje da taj resor u konačnici pripadne komesaru iz neke zemlje naklonjene nastavku procesa evrointegracija.

U trenutku dok nastaje ovaj tekst rumunska vlada još nije najavila zamenu za Rovanu Plumb, ali su u Evropskom parlamentu već uveliko počela saslušanja budućih evropskih komesara. ¶

UROŠ MITROVIĆ

KARTE U PRODAJI
www.gigstix.com
oktoberfest2019.org

2019

Novosadski OKTOBERFEST

Fenster zum Oktoberfest

18 - 19. OKTOBAR

MASTER CENTAR NOVOSADSKOG SAJMA

Mesto koje okuplja ljubitelje dobre muzike i piva iz celog regiona!

PETAK 18.10.2019.

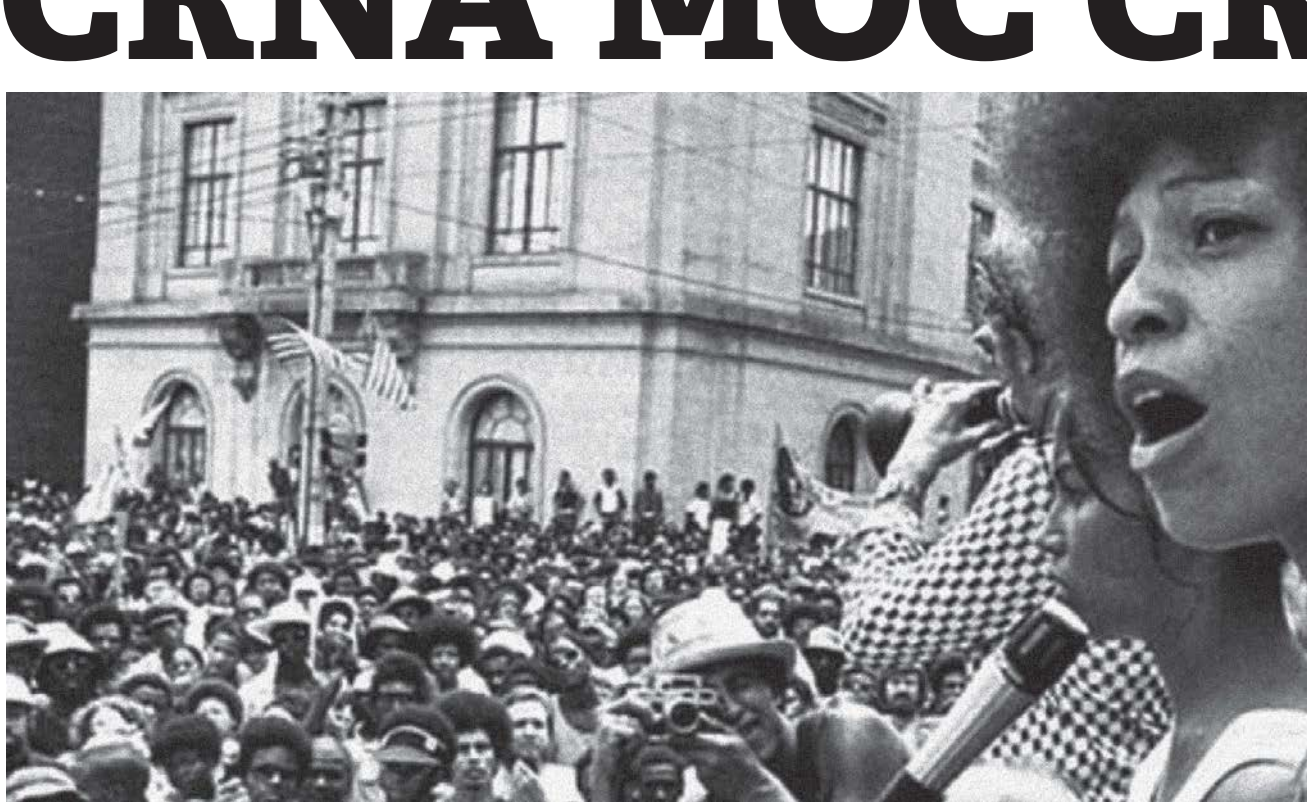
19.00	Ceremonija otvaranja pivskog bureta
19.30	Blaža i kljunovi
21.00	Atomsko sklonište
22.30	Takmičenja
23.00	Van Gogh
00.30	Bend Sanitarium prošlogodišnji pobednici Battle of the Bands
01.00	Zbogom Brus Li

SUBOTA 19.10.2019.

19.00	Bavarska muzika
19.30	Orthodox Celts
21.00	Jura Stublić i Film
22.30	Takmičenja
23.00	Dejan Petrović Big Band
00.30	Električni Orgazam

CRNA MOĆ CR

Bila je komunistkinja i najbolja studentkinja Herberta Markuzea. Borila se za prava crnaca. Ronald Regan ju je dva puta isterao sa Kalifornijskog univerziteta. Edgar Huver je za njom raspisao poternicu. Ričard Nikson je nazvao opasnim teroristom. Državni tužilac je tražio da joj se izreknu tri smrtne kazne, ali je oslobođena pod pritiskom naroda. Anđela Dejvis je bila ikona svog vremena, a u naše vreme usahlih ideala i marketinške ideologije valja se podsetiti njene priče

Biblioteka istorije žena u Americi na Harvardskom univerzitetu od ovog septembra do narednog aprila predstavlja javnosti ikonu borbi za ljudska prava šezdesetih, lepu, talentovanu i crnu Anđelu Dejvis (1944), najbolju učenicu Herberta Markuzea, članicu Komunističke partije SAD, pripadnicu Crnih pantera, koju je Ronald Regan dva puta isterao sa Kalifornijskog univerziteta, za kojom je Edgar Huver raspisao poternicu, koju je Ričard Nikson nazvao opasnim teroristom, državni tužilac tražio da joj se izreknu tri smrtne kazne, a narod je oslobodio. Tako je život "crvene Anđele" sažet u naslovu izložbe.

Skidanje prašine sa ikone borbe za ljudska prava šezdesetih godina prošlog veka u renomiranoj intelektualnoj sredini kakva je Harvard ima opravdanja ako predstavlja podsećanje na značaj kritičke svesti o značenju slobode, kako glasi naslov jednog njenog dela. Kao aktivistkinja, ona zastupa tezu da se ne može osloboditi društvo ako se ne oslobodi pojedinac.

Uprkos proklamaciji Ronalda Regana da ona nikada više neće predavati u Kaliforniji, ona se 1975. vratila na univerzitet, vodila je studije o istoriji svesti afričkih Amerikanaca, napisala nekoliko aktivističkih knjiga o zatvorima kao paradigmi produženog ropstva, o ženama, rasi i politici, kao i o ženama, kulturi i politici. O tradiciji bluza i crnom feminizmu govorila je kroz biografije kultnih bluz pevačica Gertrude "Ma" Rejni, Besi Smit, Bili Holidej. Jednom prilikom je rekla da je našla putokaz u "prvoj pesmi pokreta za ljudska prava" džez bluz soul pevačice Nine Simon *Mississippi Goddamn*.

DUGA RUKA RASIZMA

Anđela Dejvis je na sopstvenoj koži osećala prokletstvo Misisipija. Uznemiravale su je pesme o Alabami, kada neko peva da zbog Tenesija gubi san, da školska deca sede u zatvoru, da su mu psi na tragu, da mu crna mačka prelazi put i da misli da će mu svaki dan biti poslednji.

RVENE ANĐELE

Odrasla je u srcu američkog rasističkog segregacionističkog Juga, u Birmingemu, Alabama, koji je zbog bombaških napada Kju kluks klana dobio naziv "Bombingem", u susedstvu koje je iz istih razloga nazivano *"Dynamite Hill"*.

Zahvaljujući stipendiji Komiteta američkih prijatelja južnjačkih crnih studenata, ona je 1959. godine kao petnaestogodišnjakinja prešla u Njujork u integrisanu privatnu školu Elizabet Irvin u Grinič vilidžu, u koju su mahom išla deca iz jevrejskih porodica. Kad bi je neki od drugova pozvali na porodični ručak, upoznali bi je sa crnačkom poslugom.

Godine 1961. upisuje se na studije francuske književnosti na Univerzitet Brendajs u Masačusetsu, na kome je bilo samo nekoliko crnačkih studenata. Tokom studija je radila da bi 1963. provela na Sorboni u Parizu. U *Autobiografiji*, koju je napisala već 1974, kaže kako je posle samo nekoliko dana provedenih u prljavom hotelu u Latinskoj četvrti, istražujući Pariz, sa užasom čitala rasističke parole ispisane po zidovima širom grada u kojima se Alžircima preti smrću. Dok su se Alžirci borili protiv francuske vojske, francuske paravojne terorističke skupine neselektivno su napadale muškarce i žene u kolonijalističkom glavnom gradu, jer su bili ili izgledali kao Alžirci.

U Parizu su eksplodirale bombe u kafeima koje su posećivali Severnoafrikanci. Jednog popodneva na trgu ispred Sorbone prisustvovala je demonstracijama Alžiraca koje su policajci rasturili snažnim vodenim šmrkovima. Bili su zlobni baš kao policajci u Birmingemu, koji su borce za ravnopravnost Afroamerikanaca dočekivali sa psima i šmrkovima.

Tragedija njenog Birmingema ju je stigla i u Bijaricu, u kome je bila na pripremnom kursu francuskog jezika u postsezoni kada su bili otišli bogati turisti, a nastupila najezda buva.

Slušajući razgovor svojih kolega posle jednog časa, u hodu je listala "Herald tribjun". Ugledala je naslov koji je govorio o postavljanju bombe u baptističkoj crkvi u Birmingemu 16. septembra 1963.

Skamenila se. Zurila je u imena. Sintija Vesli. Edi Me Kolins. Denis Mekner. Karol Robertson, debela, s dugim valovitim pletenicama i slatkim licem, bila je jedna od najboljih prijateljica njene sestre. "Karol, Sintija. Ubili su ih. One su moje prijateljice..."

Ne mogavši da kaže ništa više, kolegama pokazuje novine. Jedan od njih je zbunjeno rekao: "Žao mi je. Šteta što se to moralo dogoditi..." Nisu znali ništa o rasizmu i tešili su je kao da su joj prijatelji upravo poginuli u avionskoj nesreći.

Naglo ih je napustila, ne želeći da im dopusti da imaju bilo kakve veze s njenom tugom, iz koje će proisteći preokret u njenom životu.

NAJBOLJI MARKUZEOV STUDENT

Sa francuske književnosti okreće se filozofiji kao boljem sredstvu za razumevanje sveta. Za profesora Herberta Markuzea prvi put je čula kada je crnački pisac Džejms Boldvin na Brendajsu, posle vesti da je izbila Kubanska raketna kriza, rekao da bi nastavak predavanja protivrečio njegovoj savesti. Markuze je govorio da ne treba očajavati nego izvršiti pritisak na vladu da tu opasnost izbegne. Bila je razočarana što je većina studenata reagovala u stilu: "Kraj sveta je došao, ukradimo još koji trenutak za ljubav..." Dobro se osećala kao pripadnik pokreta levičara na demonstracijama i tribinama u to vreme, ali kad je ta kriza protutnjala, sve se vratilo u uobičajenu rutinu.

Kad se zbog prebukiranog programa francuskih studija sa Sorbone vratila na Brendajs, nije mogla da upiše kurs o političkoj misli posle Francuske revolucije koji je držao Markuze, ali je slušala svako njegovo predavanje žureći uvek da zauzme mesto u prvim redovima.

U sali koja podseća na dvoranu Generalne skupštine UN vladala je apsolutna tišina kada bi Markuze krenuo prema katedri. Studenti su ga izuzetno poštovali. On je za njih bio marksistički guru nove levice koji je podsticao kritičko mišljenje, povezivao teoriju i socijalnu akciju, naglašavao emancipatorski značaj pokreta u Trećem svetu, značaj marginalnih grupa i studentskog pokreta.

Markuze je posle rata na Harvardu toliko kritikovao sovjetski marksizam da je Lešek Kolakovski osporavao da je uopšte marksista, a tih godina je kritikovao i autoritarne tendencije kapitalističkog društva, tehnologiju i masovnu kulturu kao sredstva socijalne kontrole i zarobljavanja čoveka nametnutim potrebama i negovao duh utopije koji obeležava šezdesete, koje su, kaže Anđela, postale ishodišna tačka i rodno mesto njene generacije.

Uz francuske studije, ona se udubila u Markuzeovu knjigu *Eros i civilizacija*.

Jednoga dana skuplja hrabrost i moli ga za razgovor. Na njeno iznenađenje, Markuze, koji je izdaleka izgledao nepristupačan, prima je istog dana i pita da li stvarno želi da studira filozofiju.

Naredne 1965. šalje je na studije u Institut za socijalna istraživanja u Frankfurtu, u kome je i sam radio pre nego što je 1934. morao da emigrira u SAD. Dok je od 1943. do 1950. radio za prethodnicu CIA OSS (*Office of Strategic Services*) i u Stejt departmentu, znatno je doprineo razvoju koncepta denacifikacije Nemačke. »

Anđela Dejvis će kasnije govoriti da je taj Markuzeov doprinos potcenjen i zamagljen apsurdnim glasinama da je on bio agent CIA. Pozivala je da se čita njegovo posmrtno delo *Tehnologija, rat i fašizam*.

SA DUČKEOM NA DEMONSTRACIJAMA

Dok je u Frankfurtu tražila smeštaj, u agencijama su je ljubazno obaveštavali: *"Es tut uns leid, aber wir haben keine Zimmer für Ausländer"*, ("Žao nam je, ali nemamo sobe za strance"), što je, piše Anđela u *Autobiografiji*, njihov način da jasno kažu "Naše sobe su samo za Arijevce".

Na kraju je našla smeštaj u takozvanoj "Fabrici", ruiniranoj industrijskoj zgradi bez tuševa, sa prljavim cementnim podovima, koju je vlasnik izdavao za male pare da ne bi plaćao čuvara.

Većina stanara "Fabrike" studirala je ili filozofiju ili sociologiju. Mnogi su bili članovi Nemačke socijalističke studentske lige (*SDS, Sozialistischer Deutscher Studentenbund*). Rizikujući da bude proterana ako bude uhapšena, učestvovala je u njihovim demonstracijama protiv američke agresije na Vijetnam tokom kojih su ispred američke ambasade skandirali: "Amerikanci napolje iz Vijetnama!" i "Ho, Ho, Ho Ši Min!"

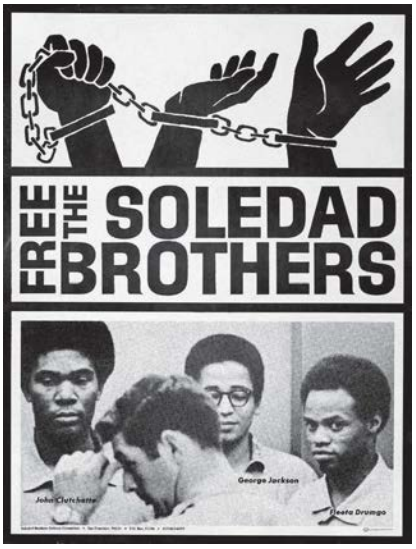
Demonstrante je odmah napala policija. Jedna mlada žena je pala pod kopita konja. Nakon nekoliko sati sedenja i trčanja i znatnog broja hapšenja, stigli su do centra grada i slušali uzbudljiv govor predsednika SDS-a Rudija Dučkea, koga je kasnije sa tri metka ranio Jozef Bahman. Rekao je kako ga je nadahnuo atentat na Martina Lutera Kinga.

ČEKPOINT ČARLI

Tokom boravka u Nemačkoj stipendisti programa za razmenu studenata dobili su mogućnost da putuju u Berlin. Želela je da vidi socijalističku, istočnu, Nemačku Demokratsku Republiku. Na graničnom prelazu Čekpoint Čarli za ljude s pasošima iz kapitalističkih zemalja, mnogo belih turista iz SAD stajalo je u redu i čekalo da pređu granicu, kako bi rekli da su videli drugu stranu "zida" i, kako će se Anđela izraziti, kako bi pokazali spremnost da se bore protiv komunizma pogrešnim ponavljanjem

RASIZAM, ZATVOR I NEMIRI: Demonstracije za oslobađanje A. Dejvis i crnih zatvorenika; Malkom X
Foto: Nicholas DeWolf

Kenedijevih reči *"Ich bin ein Berliner"*. Svaki put kad bi pokazala pasoš, istočnonemački graničari dali bi joj signal da nastavi, što je tumačila kao njihov način da pokažu solidarnost sa crncima.

U to vreme su u Berlinu bili stari prijatelji njenih roditelja iz Birmingema Ester i Džejms Džekson, koji je bio direktor za međunarodne odnose Komunističke partije SAD i predstavljao stranku na prvomajskoj svečanosti. Gledala je paradu, pokazali su joj istočni Berlin, a zatim se vratila preko Čekpoint Čarlija da uhvati avion za Frankfurt.

Kada je zapadnonemačka policija nije pustila da se ukrca u avion, bila je sigurna da će je optužiti da je previše prijateljski raspoložena prema NDR. Međutim, oni su joj saopštili da su je zadržali (samo) zato što se u Frankfurtu nekoliko meseci ranije preselila iz sobe u blizini zoološkog vrta, a nije se prijavila policijskoj stanici u blizini "Fabrike". Prošlo je nekoliko sati pre nego što je uspela da ih razuveri da je ne proteraju zbog kršenja propisa.

CRNA MOĆ

Kada je 1964. donela odluku da studira u Frankfurtu, u SAD je vladao relativni politički mir. Dok je u Frankfurtu čitala filozofske knjige i sudelovala u demonstracijama SDS-a, u leto 1965. godine distrikt Vots u Los Anđelesu je eksplodirao i goreo dok je slogan *Black Power*, Crna moć, odjekivao sa marša u Misisipiju.

Profesor Teodor Adorno je usmerio njen rad na doktorskoj disertaciji, ali ona je osećala da ne može da ostane u Nemačkoj. Profesor Herbert Markuze je u prepisci pristao da radi sa njom na Kalifornijskom univerzitetu u San Dijegu, nakon što su ga praktično izbacili sa Brendajsa iz političkih razloga.

U leto 1967. Anđela se na putu kući zaustavlja u Londonu na konferenciji na kojoj je Markuze govorio na temu "Dijalektika oslobođenja". Skup je bio konglomeracija marksističkih teoretičara, filozofa, sociologa i psihologa, radikalnih političkih aktivista, hipija i crnaca. U golemoj konstrukciji sličnoj staji, sa podom prekrivenim piljevinom, u vazduhu se osećao miris marihuane, a bilo je glasina da je jedan govornik, psiholog, bio na esidu. Na osnovu prirodne, kovrdžave kose, koja je tih dana još uvek bila retkost, prepoznali su je kao simpatizera pokreta *Black Power*.

Dok je još bila u Frankfurtu, pročitala je vest kako je grupa crnaca upala u kalifornijski parlament u Sakramentu sa oružjem kako bi zaštitila svoje pravo (pravo dodeljeno svim belcima) da nose

Foto: Herman Hiller

oružje za samoodbranu. Među njima je bio i Hju Njuton. Kada je 1968. u sportskoj areni u Los Anđelesu organizovala protestnu proslavu rođendana uhapšenog Njutona, pevala je Nina Simon.

Njuton je bio pripadnik Crnih pantera optuživan za ubistva i oslobađan, autor doktorske teze na Kalifornijskom univerzitetu o represiji u Americi i ratu protiv Crnih pantera. Pisao je autobiografsku knjigu *Revolucionarno samoubistvo*, sklanjao se na Kubu, išao u Alžir, pa i u Kinu 1971. – pre Niksona. Na aerodromu ga je sačekalo mnogo ljudi koji mašu malim crvenim knjižicama.

Na kraju ga je ubio pripadnik marksističko-lenjinističke zatvoreničke organizacije "Familija crne gerile", koji je, prema pisanju "Njujork tajmsa" od 27. avgusta 1989, policiji priznao da je diler droge. U posmrtnom slovu hvalili su Hjuov angažman na obezbeđivanju besplatnog doručka za crnačku decu.

Jedno krilo pokreta za emancipaciju crnaca u to vreme je personifikovao Malkolm X radikalni crnački lider ubijen 1965, zagovornik crnačke muslimanske nacije kojoj je pripadao i bokser Muhamed Ali (Kasijus Klej), a koji se od Malkolma X kasnije distancirao. Drugo krilo je predstavljao umereni crnački lider Martin Luter King.

Mnogo godina kasnije Anđela Dejvis će se sećati gde je tačno bila kada je u aprilu 1968. ubijen dr Martin Luter King – na geštetneru Studentskog nenasilnog koordinacionog komiteta iz Los Anđelesa umnožavala je letke koji su pozivali na nenasilan otpor da se policiji ne bi dao povod da izvrši masakr. Odmah nakon ubistva dr Kinga Policijska uprava u Los Anđelesu postavila je mitraljeze na krov gradske policije.

Malkolm X je Martina Lutera Kinga nazivao "balvanom" i govorio kako je najgori neprijatelj crnca belac koji ide okolo i balavi na sva usta propovedajući da voli "nigere" i naziva sebe liberalom. Samo ako "nigere" ne prevare beli liberali, oni će se ujediniti i rešiti svoje probleme.

Anđela će kasnije reći da je slušala kako govori Malkolm X i da joj se njegov odnos prema ženama nije dopadao, ali da je tada osećala potrebu da mu se priključi.

Te godine se priključuje crnačkom klubu "Če Lumumba" u okviru Komunističke partije SAD, jer je zaključila da je "jedini put za oslobođenje crnaca u rušenju kapitalističkog sistema". Kasnije će se kandidovati za potpredsednicu SAD na listi te partije koju će napustiti 1991. zbog njenog odbijanja da se demokratizuje.

BRAĆA SOLIDAD

U proleće 1969. katedra za filozofiju Kalifornijskog univerziteta u Los Anđelesu (UCLA) angažovala je Anđelu Dejvis za asistenta. Dolazeći na univerzitet, smatrala je da je prošlo vreme Džozefa Makartija u kome komunisti nisu mogli da rade na univerzitetima i u kulturnim institucijama. Ispostavilo se da to nije tačno.

Na pritisak guvernera Kalifornije Ronalda Regana regenti Kalifornijskog univerziteta su je tokom leta otpustili zbog njenog članstva u Komunističkoj partiji SAD. Kolege (profesori i studenti) su pokazale solidarnost prikupljajući novac za Anđelu kako bi i bez univerzitetske plate mogla da drži predavanja. Vraćena je na univerzitet na osnovu odluke suda, ali privremeno. Razlog za njeno novo otpuštanje sa Univerziteta nekoliko meseci kasnije biće to što je učestvovala u odbrani braće "Solidad".

Ime su dobili po kalifornijskom zatvoru u kome je zbog velike rasne netrpeljivosti između oko 5.000 belih, crnih i Čikano kažnjenika sedamdesetih godina primenjivana rigidna rasna segregacija. Međutim, uprkos visokoj tenziji, rasno mešovita grupa zatvorenika je 13. januara 1970. izvedena u novi poligon za rekreaciju, a da zatvorske vlasti nisu preduzele mere za prevenciju sukoba. Kada je počela tuča između crnaca i pripadnika nacističkog zatvorskog klana belaca "Arijevsko bratstvo", policajac je sa tornja ispalio četiri hica i ubio tri crna zatvorenika, a ranio jednog belog. Polovina zatvorenika je nakon toga stupila u štrajk glađu.

Neposredno nakon što je 16. januara 1970. na televiziji objavljena vest da je Velika porota presudila kako je u pitanju

takozvano opravdano ubistvo, u "Y" krilu tog zatvora na smrti je prebijen jedan zatvorski čuvar. Nakon sedmodnevne istrage, uz pretnje dugim kaznama i obećavanjem prevremenog otpuštanja, okrivljena su trojica crnih zatvorenika. Dvadeset četvorogodišnji Flit Dramgi, koji je do tada bio u zatvoru pet godina zbog provale i dvadeset trogodišnji Džon Vezli Klačet, koji je poslednje tri godine proveo u zatvoru zbog provale, trebalo je izaći na uslovnu slobodu u aprilu 1970.

Otpuštanje glavnog okrivljenog, dvadeset osmogodišnjeg Džordža Džeksona, koji je u zatvoru bio već deset godina, nije bilo na vidiku. On je na savet advokata 1961, kada je tek napunio 18 godina, priznao da je kriv za oružanu pljačku 70 dolara iz jedne prodavnice. Nadao se da bi to priznanje moglo uticati da bude osuđen na manju kaznu, a prosečne kazne za oružanu pljačku su u to vreme bile između pola godine i dve godine zatvora.

Međutim, sudija ga je tretirao kao povratnika koji ima kriminalni dosije (maloletničke tuče, krađe, uletanje automobilom u jednu berbernicu) i izrekao mu neograničenu fleksibilnu kaznu, od jednogodišnje do doživotne robije. Predlozi za ublažavanje kazne Džeksonu nisu uzimane u razmatranje. Od jedanaest godina robije sedam je proveo u samici, jer su ga zatvorske vlasti tretirale kao osobu problematičnu, egocentričnu, sociopatsku i pre svega politički radikalnu.

ZATVORSKA PISMA

Džordž Džekson je u zatvoru San Kventin od 1966. do 1970. proučavao političku ekonomiju, čitao Marksa, Lenjina, Trockog, Engelsa i Maoa, formirao marksističko maoističku "Crnu gerilsku familiju", a 1969. kada je prebačen u zatvor Solidad, povezao se i sa "Crnim panterima". Postao je međunarodna zvezda kada je 1970. objavljena knjiga njegovih besnih i uznemirujućih pisama iz zatvora pod naslovom *Soledad Brother*.

Da se Džeksonova pisma čitaju kao manifest, kao traktat, kao "poziv na pobunu", preporučivao je u uvodu u prvom izdanju knjige bard nove francuske književnosti, dramaturg teatra apsurda Žan Žene, koji je i sam u mladosti optužen za krađu koju nije izvršio, pa je zato, negirajući svet koji je njega negirao, postao delinkvent i vagabund i pripadnik Legije stranaca.

KOKETIRANJE SA ISTOČNIM BLOKOM: U istočnom Berlinu sa Valentinom Tereškovom
Foto: Bundesarchiv

Pošto je ubistvo zatvorenika proglašeno opravdanim, a ubistvo policajca zločinom za koji sledi smrtna kazna, slučaj braće Solidad pokrenuo je talas protesta onih koji su smatrali da su ti zatvorenici postali žrtvena jagnjad zbog svoje političke aktivnosti.

Anđela Dejvis se za Džeksonov slučaj zainteresovala kada je u hrpi pisama podrške koje je dobijala primetila i njegovo. Nije ga ranije poznavala. Kad je najurena sa univerziteta zato što je član KP i kad se uključila u odbranu Braće Solidad, dobijala je mnogo pretnji i tražila zaštitu, koja joj je pružena samo dok je na univerzitetu. Radi lične zaštite ona je kupila nekoliko pištolja koje su koristili pripadnici njenog ličnog obezbeđenja.

Među njima je bio i Džordžov mlađi brat, sedamnaestogodišnji Džonatan koji je 7. avgusta 1970. godine sa još dvojicom naoružanih crnaca upao u sudnicu Marin kaunti centar u San Rafaelu u Kaliforniji, uzeo taoce, među kojima i sudiju Harolda Hejlija, i tražio da Braća Solidad budu oslobođena.

Kad je taoce izveo iz sudnice do automobila kojim je nameravao da ih odveze, policija je pripucala, jer je, kako se kasnije ispostavilo na suđenju, imala striktno naređenje da otmičare ni po koju cenu ne pusti da odu. Nekoliko ljudi je ubijeno, među kojima i sudija Hejli i Džonatan.

Protiv Anđele Dejvis, kao vlasnice oružja kojim je izvršen zločin, FBI je 11. avgusta 1970. izdao poternicu sa potpisom Edgara Huvera. Sklonila se u Njujork. Nekoliko meseci kasnije, 13. oktobra 1970, FBI ju je uhapsio na osmom spratu hotela "Hauard Džonson motor lodž" na Menhetnu. Nije bila naoružana. Verovala je da bi je ubili da jeste.

Kada je bila uhapšena, setila se kako su u kući u kojoj je, kako kaže, često bilo nekih komunista, njeni roditelju opominjali decu: "Ne odgovaraj ni na jedno pitanje FBI!" Tako je na pitanje: "Da li ste vi Anđela Dejvis?" odgovorila: "Hoću svoj telefonski poziv!"

Predsednik SAD Ričard Nikson je čestitao FBI zbog hapšenja opasnog teroriste Anđele Dejvis.

ZMAJ JE STIGAO

Nakon smrti brata i hapšenja Anđele Dejvis, suočen sa optužbama za koje preti smrtna kazna, Džordž Džekson je krenuo u krvavu završnicu. Savladao je stražara, oslobodio nekoliko zatvorenika, a potom prerezao grla šestorice stražara i dvojice zatvorskih službenika. Kažu da je vikao "Zmaj je stigao!" što, vele, asocira na Ho Ši Minovu rečenicu: "Kad se sruše zatvorske kapije, zmaj će izaći..." Ubijen je u zatvorskom dvorištu.

Njegov advokat Stiven Bingam je osumnjičen da je prokrijumčario oružje u zatvor sakriveno ispod perike tako što je "prevario" stražare navodeći ih da zaključe kako kontrolni skener reaguje na njegov magnetofon. Pobegao je u inostranstvo i vratio se tek trinaest godina kasnije, kada se pokazalo da protiv njega nema dokaza.

U tada podeljenoj Americi krvavi događaj je na jednoj strani izazivao užas i podsticao na institucionalni linč, a na drugoj rađao mit o crnom zatočeniku koga su doveli u stanje očaja i ubili.

Bob Dilan je iste 1971. godine, kada je završio kultnu *Knockin' on Heaven's Door*, napisao i protesnu pesmu u kojoj kaže kako se Džekson, koga su, *O Lord*,

sasekli i sastavili sa zemljom, nikada ne bi klanjao niti klečao.

MILION RUŽA ZA ANĐELU DEJVIS

Prema optužnici za ubistvo, otmicu i zaveru, Anđeli Dejvis su pretile tri smrtne kazne. Tužilac je kao ilustraciju motiva za zločin sudu predočio pisma koja govore o njenoj ljubavi prema Džeksonu.

Kako je 20. aprila 1972. izveštavao "Njujork tajms", u pismu pročitanom u sudnici ona poručuje kako je ozbiljno posvećena tome da oslobodi Džordža i braću Solidad, a kada je u pitanju njena ljubav prema njemu kao čoveku, muškarcu, ocu i crncu, kao i prema svim crnim ljudima – da je spremna da ide do kraja. Pismo se završava sa: "*I love you. Hasta la victoria, Angela.*"

Tokom suđenja koje je trajalo osamnaest meseci razvio se pokret *"Free Angela Davis"*, koji je okupio mnoge aktiviste, intelektualce i umetnike s obe strane gvozdene zavese. Vaš hroničar o tome svedoči jednim svojim studentskim tekstom (Crvena Anđela, FAKK 15. februar 1971).

Herbert Markuze je opominjao da je "priča o Anđeli Dejvis priča o pritisku na jednu ženu, crnoputog borca, simpatizera i člana KP, proterane sa kalifornijskog univerziteta iz političkih razloga, bez obzira na njene izvanredne rezultate u koje nikada nisu posumnjali ni njeni prijatelji ni njeni neprijatelji". "Ona je najinteligentnija od svih (studenata) koje sam ikada imao", rekao je Markuze.

Filozof Đerđ Lukač je bio potpisnik apela evropskih intelektualaca koji su pripadnicima najrazličitijih pogleda na svet uputili poziv da se snagom otpora javnog mnjenja spreči nepravda koja se priprema i da se Anđeli Dejvis vrati sloboda.

Protestovali su zapadnoevropski levičari, a u Istočnoj Nemačkoj je organizovana kampanja "Milion ruža za Anđelu Dejvis", tokom koje su đaci poslali na hiljade protestnih pisama sa odštampanom ružom. U SSSR-u su srednjoškolci organizovano pisali pisma sa zahtevima za njeno oslobađanje.

Joko Ono i Džon Lenon su ispevali pesmu *Angela*, a Rolingstounsi *Sweet Black Angel*. Na sovjetskoj disidentskoj sceni Anđelu Dejvis u jednoj pesmi pominje kultni Vladimir Visocki.

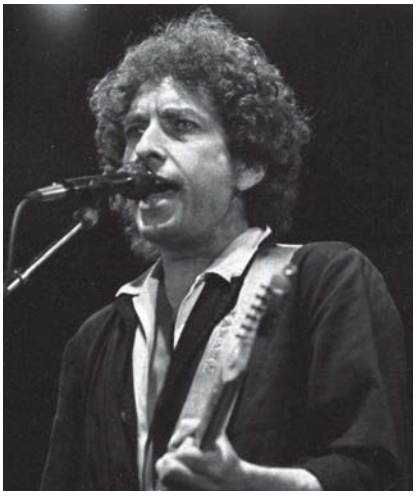

Foto: Ron Kroon

PODRŠKA ANĐELI DEJVIS: Bob Dilan, Nina Simone, Džon Lenon i Joko Ono

Foto: John Lenn

Soul pevačica Areta Freklin je izjavila da joj je otac rekao kako ne zna šta da radi, ali da ona zna i da će platiti kauciju da bi se Anđela branila sa slobode, ne zato što je komunista, već zato što se bori za prava crnog čoveka.

U tom trenutku Anđela Dejvis nije mogla da traži oslobađanje uz jemstvo jer je bila optužena za delo koje se kažnjava smrtnom kaznom. Kalifornija je pod javnim pritiskom privremeno ukinula smrtnu kaznu, što je otvorilo mali prozor za kauciju. Advokati Anđele Dejvis su potražili Aretu, ali ona je u to vreme bila na Karibima i nije bilo načina da na vreme položi novac. Tada se pojavio beli farmer Rodžer Mekafi voljan da založi svoju farmu. Kaucija je položena u poslednjem trenutku, pre nego što je Vrhovni sud doneo odluku da prestupi za koje je bila predviđena pa ukinuta smrtna kazna ne mogu biti predmet jemstva.

Nakon što je u zatvoru provela osamnaest meseci, Anđela je odlukom bele porote oslobođena.

SIMPATISANJE SA ISTOČNIM BLOKOM

Nije prošlo ni nedelju dana od njenog oslobađanja kada je krenula na turneju zahvalnosti za podršku koju je dobila, najpre u Los Anđeles, odatle u Čikago, pa u Detroit, u kome je mitingu prisustvovalo blizu 10.000 ljudi. Potom je govorila u njujorškom Medison skver gardenu na mesecima ranije zakazanom koncertu za prikupljanje sredstava za Fond za njenu pravnu obranu. Nastavlja do Dalasa i Atlante. U rodnom Birmingemu se priprema za višemesečnu međunarodnu kampanju u okviru koje posećuje SSSR, NDR, Bugarsku, Čehoslovačku i Kubu. Poslednja stanica bila je Čile.

Zapisaće da je u tim zemljama mitinzima prisustvovalo više ljudi nego što je ikad ranije videla – stotine hiljada u NDR-u, a, kako ona tvrdi, blizu tri četvrtine miliona na Kubi.

U Havani u svom govoru ona pominje slučaj crnog američkog vojnika Bilija Dina Smita, antiratnog aktiviste optuženog za ubistvo dvojice belih američkih oficira u Vijetnamu. Fidel Kastro se »

u svom govoru zavetovao u ime kubanskog naroda da će se boriti za slobodu Dina Smita, kao što su se borili za oslobođenje Anđele Dejvis. Sledećeg jutra zidovi u Havani bili su prekriveni plakatima kojima se zahteva da se Bili Din oslobodi. Po čitavoj Kubi deca su slikala i smišljala pesme o Biliju Dinu u kojima se traži da se spase njihov *hermano*, brat.

Četrdeset godina kasnije konzervativni portal "Federalist" grmi da Anđela Dejvis nije ni "korisni idiot", ni obični komunistički simpatizer, već "staljinistička čirlidersica", koja je pohvalila arhitektu "antifašističke zaštitne barijere zvane Berlinski zid" Eriha Honekera, dok je istočnonemačka obaveštajna služba Štazi mučila političke zatvorenike i ignorisala Solženjicinovu zamerku (1976) Anđeli Dejvis što se nije zalagala i za zatočenike u SSSR.

Taj konzervativni glas "slučaj Dejvis" opisuje kao "sovjetsku međunarodnu, antiameričku kampanju, manipulaciju koja podseća na orkestrirane napore komunističke propagande u korist špijuna Etel i Julijusa Rozenberga (pogubljenih 1953).

BORBA SE NASTAVLJA: Anđela Dejvis protiv rasizma a la Tramp
Foto: *facebook.com*

ŽENSKI MARŠ

Zašto se podiže toliko teška artiljerija protiv profesorke od 75 godina? Možda zbog toga što su je učesnici Ženskog marša pred Belom kućom 2017. burno pozdravili kada je muškarce, žene i transrodne osobe ohrabrivala da rade na sprečavanju ponovnog buđenja kulture heteropatrijarhata i rasizma.

Trampovu migracionu i antimuslimansku politiku ona poredi sa strukturalnim rasizmom i državnim nasiljem protiv Afroamerikanaca, koje pomaže i podržava globalni kapitalizam. Opominje kako se ne može zaboraviti da su crni životi važni.

Na prigovor da se parola *Black lives matter* pojavila za mandata Baraka Obame, prvog Afroamerikanca izabranog za predsednika SAD, kaže da je njegov izbor možda povećao aspiracije stanovništva. Konstatuje da je Obama mogao više da insistira, na primer, na ukidanju zatvora Gvantanamo, ali, uz opasku da je promena sveta kolektivan proces, pita: "Zašto nismo stvorili takav pokret koji bi primorao Obaminu administraciju da se bavi tim pitanjima?"

Pripadnici njenog kruga su smatrali da od izbora Ronalda Regana ne može biti ništa gore, pa kad je izabran Džordž Buš mlađi, da je to samo dno, a međutim, reći će Anđela u intervjuu za kanal "Demokratija sada", izgleda da je u odnosu na sadašnjeg stanara Bele Kuće u Vašingtonu Džordž Buš mlađi cveće. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Kako nas je derbi naučio da je život najvažniji pobednik

Prepun stadion navijača koji su došli na 161. derbi Partizana i Crvene zvezde i – muk. Navijači večitih rivala ujedinjeni u minutu ćutanja. Fudbaleri dva najveća protivnika u istim dresovima. Svi odaju počast ljudima koji su preminuli jer nisu dočekali transplantaciju koja je mogla da im spase život. Jer Srbija u ovom trenutku gubi

To je pobednički trenutak derbija koji se desio pre nego što je utakmica i počela. Onaj trenutak u kome smo odlučili da ne dozvolimo da Srbija nastavi da gubi u odnosu na mnoge druge zemlje u kojima je broj donora i desetostruko veći nego kod nas.

"To što su igrači nosili iste majice koje podstiču ljude da budu donori, baš na derbiju, u za njih uvek najvažnijoj utakmici, celoj naciji je poslalo snažnu poruku da u borbi za život ljudi nema rivalstva", kaže Suzana Đorđević, direktorka Hemofarm fondacije.

Fudbaleri dva naša najtrofejnija kluba na ovaj način ujedno su postali i deo šampionskog tima koji se bori da Srbija prihvati donorstvo, razume značaj transplantacija i tako prestane da gubi u utakmici za život koju dobijaju mnoge druge zemlje. Tu poruku zajedno sa Ministarstvom zdravlja i Hemofarm fondacijom već prenosi veliki broj naših najuspešnijih sportista. Posle Partizana i Zvezde u kampanju se uključuju i svi ostali klubovi Super lige Srbije. Tome su značajno doprineli i čelnici ovog takmičenja koji su se i sami veoma aktivno uključili u kampanju donorstva i značaja transplantacije organa.

Foto: Srđan Stevanović /Starsportfoto

PROMOTER KAMPANJE I GOLGETER

Simbolike je bilo i u činjenici da je drugi gol za Partizan, kojim je potvrđena pobeda, postigao Zoran Tošić, jedan od prvih sedam vrhunskih sportista Srbije koji su promoteri kampanje "I ja sam donor. Jer navijam za Srbiju".

Posle meča Tošić je rekao kako misli da ga je Bog pogledao jer je na svoju golgetersku listu konačno upisao i gol na derbiju protiv Zvezde, ta da je i tu radost podelio najpre sa porodicom. Značaj razgovora sa porodicom Tošić je takođe istakao i kada se priključio kampanji za promociju donorstva. Popularni Bambi tada je rekao: "U tim najtežim trenucima je sigurno teško biti pribran i human, ali treba imati na umu da svako od nas potencijalno može da spase sedam života. Stoga pričajte sa članovima svoje uže i šire porodice, jer doniranje organa ne treba da bude tabu tema. Jer sutra kada dođe vreme, vaša porodica je ključni igrač kada je u pitanju davanje saglasnosti za doniranje organa. Uđi u igru. I pomozi da naš tim pobedi".

UJEDINJENI I NAVIJAČI

Da sport zaista ima moć da menja svet i ujedinjuje, kako je to svojevremeno u svom čuvenom govoru istakao Nelson Mandela, pokazali su i navijači oba tima. Kada je oficijelni spiker najpre podsetio da u Srbiji svake godine na transplantaciju organa koja spasava život čeka oko 1000 ljudi, a potom prisutne pozvao da minutom ćutanja odaju počast svima onima koji zbog nedostajućih donora nisu dočekali transplantaciju, zavladao je potpuni muk.

"Činjenica da je taj minut ćutanja desetine hiljada ljudi na tribinama zaista sve vreme bio potpuni muk, najsnažnija je slika koja daje veliku nadu. Njime su navijači oba tima pokazala koliko je Mandela bio u pravo govoreći o moći koju ima sport. Onoj moći koja i na ovom primeru pokazuje da je sport zaista u stanju da menja svet, da inspiriše, ujedinjuje i stvara nadu i tamo gde je u nekom trenutku postojalo samo očajanje", kaže Suzana Đorđević i dodaje: "Fondacija Hemofarm zaista veruje da će sve više ljudi želeti da bude donor, a time i deo šampionskog tima koji neće dozvoliti da Srbija gubi. Jer igrajući ovu utakmicu za život – navijamo za Srbiju!" ¶ »

Kad livadom ovnovi se trču

Pop metu epitrahilj, pa otpeva Gospodu se pomolimo da blagoslovi stado slugu svojih, manu bosiljkom, siđe sa bine u boksove sa ovcama i ovnovima, još jedared manu bosiljkom

Nedavno, što će reći jako, slavni SNS koordinator Malović, i još slavniji potpredsednik partije Vučević, posetili su Valjevo, koje su naprednjaci uspešno devastirali u još jednu svoju prćiju, i slavno izjavili da su više nego zadovoljni radom SNS gradonačelnika, koji je, po pisanju portala "Kolubarske", najbolji rezultat postig'o u tamanjenju bajadera o državnom trošku. Visoki partijski dužnosnici su imali poruku da gradonačelnik samo tako nastavi, te da će rezultati biti još bolji ako, pod moranje, obezbedi što veću izlaznost na sledećim izborima.

I šta reći, radi se, gradi se, prošle nedelje u Pričeviću, koji prema Medvedniku, održana Ovčarska izložba, sa pratećim programima takmičenja u spravljanju gulaša i jagnjećeg pečenja. Ražnjevi su se okretali, bilo i volujskog pečenja, podvriskivalo se do baldisanja, pev'o Drljača Boro, "izlaznost" bila ko pred propast sveta.

JAREĆA BRIGADA

Dakle, nekoliko stotina metara od centra sela, prema Stavama, osnovna škola "Ilija Birčanin". Sa prednje strane, na betonu, niz tezgi sa ponudom "tradicionalnih" proizvoda, pa imađaše tu narukvica "sa tvojim imenom", sekund hend garderoba, pa jošte domaći ratluk, liciderska srca, džem od šipurka, kaša od šipurka, suve šljive, cveće u saksijama, šajkače i šeširi, vunene kape, ekleri, krofne, kupinovo vino, kisele paprike, belo grožđe u turšija teglicama, plastične puške, autići, plišane mace i plišane kuce.

Sa druge strane travnata zaravan, bina, veliki reklamni zastor na kome piše "Grad Valjevo", isto to na welcome jeziku. Ispred naslagane nagrade, džakovi koncentrata, dve školske klupe na kojima poređano vazdan pehara koji su sijali zlatnim sjajem. Levo beše velika i bela šatra sa zelenim plastičnim stolicama i plavim stolnjacima, do nje šatra siva, sa belim plastičnim stolicama i crvenim stolnjacima.

Naspram bine boksovi sa ovcama i ovnovima, a dalje, prema rečici, posade koje se dale u pos'o, ražanj do ražnja se okreće i čvari. U sve to, takoreći centralno, posada "Jareća brigada", koja se stacionirala ispred urušenog poljskog WC-a, na kome napred zelena mušema sa natpisom "Ovčarska izložba", sa bočne strane zakucana svečana zastava Srbije.

U taj pos'o reporter nabasa na slavnog narodnog pesnika Srbu, kome opet nisu dali da se umetnički ističe na bini. Srba izvadi 'artiju, i, ko da je na bini, uze deklamuje: Kad livadom ovnovi se trču/ i kad ovce počnu da se mrču/ čobanici tad je dika/ sa padina Medvednika/ Rasteže se harmonika/ u voćnjake, u avlije bliže/ biće svadbi, jesen stiže/ Čobanica ko jabuka jedra/ vragolija milovanja žedna/ ječi pesma kraj lampeka/ ona mene u šumarku čeka... prepuštam se navadi i volji/ ja groićem, ona se rakolji...

Preko rečice dva improvizovana mostića, tek na drugoj strani se radi pos'o. Posada, koje pod belim čadorima, ne zna se broj, svaka ima 'artiju sa brojem, imenom ekipe, Knez, Podgorina, Živadin, pa Veselin, Ražanj, Složna braća, Remont, Jagnjeća brigada Donja Ljubovića, Radisav... Svi u pos'o i radovi, okreću se prasad i jagnjad, sve obilaze orkestri, u sastavu harmonika plus kontrabas, kako se uključe, sve digne kape, vikne Ovo je Srbija, pa slože, *Čuj mala, malena, ljubiću te svakog trena*...

Reporter se vrati preko mostića, i na "školskoj" stani sve se diglo, samo čini, *Ja sam često u cik zore iskakao kroz prozore*... Novinaru se pre'stavi gospodin u beloj uniformi, koji je napred im'o stilizovanu srpsku zastavu, na okovratniku natpis "Srbija", on je Simić, profesor kulinarstva u tri srednje škole, član Asocijacije šefova kuvara Srbije, ovde je da ocenjuje gulaš i pečenje, ono što vidi fenomenalno, dosta ljudi, kvalitetan proizvod, na startu zadovoljan...

Do bine omanji otvoren šator za goste i učesnike programa. U "objekat" stiže pop, za njim vojno lice u činu majora... Preko mikrofona zatražiše malo pažnje, na binu izađe pop, stade pred sto na kome bili beli čorbaluk i bosiljak. Pop metu epitrahilj oko vrata, pa se najavi, Draga braćo i sestre zamolio bih vas da pristupimo molitvi za početak ove manifestacije. Pa krenu, Blagosloven bog naš...u vekove vekova... mir svima... Gospodu se pomolimo da Gospod bog pomene sve učesnike ove manifestacije, meštane ovog sela, sve organizatore i sve vas... Gospodu se pomolimo... blagoslovi stado slugu svojih... umnoži ih i okrepi... manu bosiljkom na četiri strane. Pa pop, sa pomoćnikom, ode do boksova sa ovcama i ovnovima, umoči bosiljak u beli čorbaluk, pa manu po ovcama i ovnovima.

OJ KRAMAČO

Narod je samo nadolazio, pod zelenu jelu se stacionira jedan bradat sa čupavu šubaru, napred, na majici slika Draže, na močici crna zastavica "Sloboda ili smrt", koji okupi pajtose da se slikaju, kad svi podignuše desnu sa tri skupljena prsta, škljocnuše ih. U sve upade crni "audi", ispade lično Drljača Boro, na pitanje kojim dobrom, uze se reče: Pa, vidiš šta je ovo, vidiš jaganjce, došo da pevam ovom narodu. Boru informisaše da će da peva na bini, a posle će da idu da jedu i piju. Onaj bradati, sa čupavu šubaru, crnu zastavu na močici, krenu po boksovima u inspekciju ovaca i ovnova...

Javiše se i pristigli trubači, odma' pređoše na *Oj Milice čobanice,* ali behu jači zvučnici, sa kojih je, uz opšte podvriskiva-

POKRŠTAVANJE STADA: City of Valjevo, pop, izložbeni materijal (1); izložbeni materijal (2); Drljača; Monarhisti na izložbi...
Fotografije: D. Todorović

nje, tuklo *Oj krmačo, što se ne oprasi, da se lola duga otarasi*... Sa bine se javi voditeljka, Poštovani ovčari, dragi gosti, uvaženi domaćini, dobrodošli na Ovčarsku izložbu... Ovo je mesto poznato po dobroj jagnjetini, i Grad Valjevo je odlučio da ga proglasi za centar stočarstva... u toku je ocenjivanje grla, imamo i takmičenje za najbolji gulaš i pečenje, sa nama su i doktori, nije loše proveriti zdravlje, sa nama je i Crveni krst...

Javi se jedan za koga rekoše da Pomoćnik gradonačelnika, Veliko mi je zadovoljstvo da u ime grada, i u ime gradonačelnika, mogu da vas sve pozdravim, i da poželim dobrodošlicu... Samo što završi Pomoćnik, u sve banu lično SNS gradonačelnik, koji je bio na poslu otvaranja nekoliko stotina metara asfalta, što se zove rekonstrukcije ulice, u Valjevu. Tamo gradonačelnik reko da su asfaltirali 80 km puteva i da će nastaviti da asfaltiraju, iako taj asfalt izgleda kao da izvođač od mehanizacije ima samo lopate.

Gradonačelnik ne bio sam, stigo sa kompletno rukovodstvo, sa njim član Gradskog veća, gospodin koga zovu dr Teča, jerbo je, kao drugo koleno familije sa ministar dr Nebojša, iz penzije avanzovo na funkciju, prisutan i diplomirani menager Radojica, šef odbornika naprednjaka, koji, tako vele izvori, svojevremeno isteran iz policije zbog falsifikata diplome srednje škole. Gradonačelnik, koji je bio u sive i špicaste cipele, upita Može li, pa se reče brojnim kamerama i novinarima koji su izvadili plajvaze, Došli smo na 14. ovčarsku manifestaciju, ovo već postaje tradicija, radovi u selima su u toku, asfaltiraju se putevi, radi infrastruktura, otvaraju bazne stanice mobilne telefonije...

Na binu stupi folklor, čupava šubara sa crnom zastavom na močici pređe preko rečice da i tamo izvrši inspekciju. Tamo sve bilo na svom mestu, pečenje se istavljalo, skidalo sa ražnjeva, 'armonike i basovi su sitno mleli, ali nisu mogli stignu arlaukanje i podvriskivanje, *Ej lepoto, nad lepotom, kad te vidim boli glava*... Na kraj svega, do kukuruza, tenda sa liciderskim srcima, loptama u mreži. Tu POKS, Pokret obnove kraljevine Srbije, šator. Nekoliko drvenih burića, veliki pano na kome piše "Monarhisti", slike patrijarha Pavla, Bećkovića, Kusturice i Dušana Kovačevića.

Na bini je još trupto folklor, predsednik žirija se izjavljivo pored boksova sa ovcama, Stanje u agraru i stočarstvu je loše, vrlo loše, ne treba da se zavaravamo, razvoj stočarstva treba da bude prioritet, to je naša komparativna prednost... Voditeljka, sa bine, reče da se, dok čekamo proglašenje pobednika, neće dangubiti, neće dozvoliti da budu bez bilo kakve zabave, kad kaže bilo kakve, naravno da ne misli da su oni koji će nastupiti bilo kakvi, uostalom, tu su Bora Drljača i Zoran Manijak...

Na binu stupi gospodin Drljača, siva majica na još sivlje horizontalne pruge, adekvatne plave patike sa zelene pertle, kosa slaba, a farbata, uze mikrofon, i odma' viknu, Nema bolji od Bore, pijem po tri litre, ljubim po tri žene, niko bolji od mene! Alal vera majstore, može on i bez harmonike, bez klavijatura, pa viknu u mikrofon, Čeka mala pored Save, da joj vidim oči plave... pa nastavi, *Plači mala, plači, osto sam na Rači*... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Mi smo sada u Čistilištu

"Spojiti nespojivo, nešto što nikada nije moglo da bude zajedno, to je magija", tvrdi Zoran Velimanović retrospektivnom izložbom u Kući legata

Foto: Marija Janković

Na otvaranju izložbe *Slike nade i beznađa* Zorana Velimanovića u Kući legata u Beogradu bilo je toliko sveta da se kroz masu nije moglo progurati do radova. Iza ovog umetnika je četvrt stoleća rada, pozamašni opus, evropski život i galeristi, i očigledno njegova ovdašnja verna i brojna publika. Autor izložbe i teksta u katalogu Maja Živanović, likovni kritičar i novinar, za Velimanovićevu retrospektivu izabrala je sedamdesetak radova. Tu su klasične uljane slike na platnu i drvetu velikih formata, zatim intimniji radovi i objekti manjih dimenzija na zidu, sastavljeni od nespojivih materijala, i skulpture u prostoru od organskih formi i metala. Na prvi pogled, Velimanovićevi radovi su mahom velikih formata, sačinjeni od fantastičnih kolopleta svakakvih zastrašujućih čuda, neobičnih bića – ni ljudi ni životinja, riba i insekata, životinjskih i ljudskih kostiju i utroba, mašina i metala, koji izazivaju toliku nelagodu da se čovek zapita šta traži reč nada u nazivu njegove izložbe.

Odmah nakon otvaranja izložbe bežim iz galerije uznemirena, da razbistrim mozak i udahnem vazduh. Vraćam se posle nekoliko dana, koračam galerijom, približim se pa udaljim od slike, prvi put upoznajem Velimanovićevo delo, pokušavam da razotkrijem ideje i poruke njegovih fantazmagorija. Najviše me podseća na Boša, ali je osoben, moderan i čini se, brutalniji. Kako ga shvatiti, razjasniti sebi i drugima. Čitam nazive dela, ali ni to baš ne pomaže: *Portret mrtvog prijatelja*, *Purgatorijum*, *Prvo dolazi ždranje pa moral*...Skulpture izazivaju još više pitanja nego slike: nespojivi spojevi prepariranih pastrmki, ribljih lobanja, koža, kostiju, drveta i metala, plodova i peteljki, i sitnih ribica čije vas mrtve oči posmatraju.

Prilikom trećeg dolaska na izložbu, sad radi dogovorenog razgovora sa umetnikom, pljušti kiša. Na Terazijama me izbacuju iz autobusa zbog renoviranja upravo renoviranog i svečano otvorenog Vesićevog Trga Republike, iako je dotični obećao da radovi neće uticati na saobraćaj. Pešačim ljuta i mokrih cipela pored Rektorata u kome su se zaključali studenti zbog plagiranog doktorata, i osećam se kao Brojgelovi slepci koje slepac vodi, razmišljajući koliko je ovaj umetnički velikan mogao uticati na mog sagovornika Zorana Velimanovića.

LETEĆI SLONOVI

Prvo ulje koje je naslikao nazvao je *Purgatorijum*, tada nije znao da će mu umetnost postati profesija, jedini smisao i strast života, i da će u njegovom kasnijem opusu jedna od najznačajnijih slika i do sada najveća po formatu, nositi to isto ime – kako kaže. "Šta je mene nateralo da slikam i ovladam slikarskom tehnikom, ni sam ne znam. Rastao sam u porodici kolekcionara, među slikama Medijale, divio sam im se, posebno Šejki. Poznata likovna teoretičarka i kritičarka Katari-

Apostoli 1, 2, 3 i 4

na Ambrozić bila je porodični prijatelj. Videvši moje rane radove, pitala je – odakle si ti pao. Jer, ideju može imati svako, ali joj nije bilo jasno otkud meni, samoukom, tehnika koja se godinama gradi."

Umetničko sazrevanje tokom kasnijeg boravka u Evropi, Parizu, Nici, Diseldorfu, kaže Velimanović, bilo je teško pre svega u egzistencijalnom smislu. "I Dado Đurić je u Parizu najpre živeo pod stepenicama. Svi mi se u početku trudimo samo da preživimo. Mora nešto da se pojede, negde da se legne, makar u neki ćumez, a i to košta, da se nabavi umetnički materijal...Potrebna je ogromna moralna i sirova snaga da se ne prave kompromisi. Da se čovek ne zanese i ne izgubi, jer ako ćete da se bavite umetnošću, morate se svega odreći, da vas iskreno ne zanima ništa drugo: porodica, novac, uspeh, ljudi.... Ništa...Samo tako se može uspeti."

Izložba *Slike nade i beznađa* nazvana je po istoimenoj slici. I na njoj i na izložbi ova dva pojma su u ravnoteži, tvrdi Velimanović, mada ja to ne vidim tako. "Nadu i beznađe primećujem i osećam, ali ni nada ni beznađe ne utiču na ono što ja radim, a to znači da uprkos njima uvek dajem svoj maksimum. Jedan dan je dobar, drugi loš, svejedno mora da se radi. Pa, pogledajte i sami, zar veseli purpurni balon koji lebdi u desnom uglu ove slike ne drži ravnotežu sa smeđom sumornom masom koja zauzima veći deo slike? Tako je i sa nadom i beznađem."

Jedna od najstarijih slika na izložbi, *Poslednji dan na zemlji* je višeslojnog, teško dokučivog sadržaja, lazurna, obasjana nekom vanvremenom svetlošću, nežna, čini se da je autor hteo da kaže da je sasvim u redu otići odavde na neko bolje mesto, da je smrt lepa. Objašnjava da je "glavni junak slike gotovo neprimetan stari čovečuljak, vodi ga njegov takođe ostareli anđeo čuvar. Za trenutak su zastali da pogledaju slonove koji lete, i to je poslednji sekund života čoveka u materijalnom svetu. Iako je u mom stvaralaštvu mnogo simbola, leteći slonovi to nisu, oni ovde podvlače ono što je u umetnosti najlepše: da je sve moguće i samo onako kako to umetnik želi."

PURGATORIJUM

Purgatorijum iz 2008. godine, Velimanovićev zaštitni znak, nezaobilazno je platno na izložbi: prostire se duž celog zida galerije, dugo je devet metara i sklopljeno iz sedam delova. Rađeno je sedam meseci u boji umbre, i prosto vas napada telima koja se bore, guraju, padaju, nemim ribama i kostima. Kao da vrišti kako je nemoguće proći kroz Čistilište uz sve poznate i uvek prisutne ljudske mane: lenjost, lažljivost, požudu, bahatost, besramnost i nezajažljivost. Verujete li da svi ti gresi mogu biti oprošteni čoveku? – pitam autora. "Naravno da verujem, pa mi smo sada u Čistilištu, upravo smo na mestu gde bi trebalo da se poboljšamo. Da su ljudi uglavnom loši, neko je davno primetio – to piše na Apolonovom hramu u Delfima. Možemo da se popravimo, ali se to retko dešava. Ako posmatramo našu civilizaciju, ona ipak ide napred, umetnost može da poboljša svet i ja samo to i pokušavam da uradim. Nije borba beznadežna, vi ipak jednim malim promilom utičete na ljude oko sebe, i samo to je važno."

POČETAK UMETNOSTI

Veliki formati više nisu odlika Velimanovićevog slikarstva. "Oslobodio sam platna suvišnih detalja, koristim mnogo manje formate zato što sam se promenio. Kada si mlad, misliš da si važan, ali tokom sazrevanja shvatiš da si nebitan i sitan. Umetnost je toliko velika da ti moraš da se sniziš, svedeš, zato sam i slike pročistio. To je početak mudrosti, da naučiš da ćutiš, jer ako stalno govoriš, ponavljaš ono što znaš, a tek kada počneš da slušaš druge, nešto i naučiš." Ulje »

manjeg formata *Portret mrtvog prijatelja* je, kaže Velimanović, trenutak odlaska, nestajanja. "Odlazak prijatelja nije neminovno smrt. Nije loše preći iz materijalnog sveta na neko uređenije mesto. Naše je dok smo ovde da iskoristimo vreme koje nam je dato na najbolji način, jer ono je omeđeno, limitirano. Žalosno bi bilo da čovek pred svoj kraj zaključi da je mogao više i bolje, a nije zato što je bio lenj."

Žene se retko pojavljuju na slikama Zorana Velimanovića, jedna je u priči o Adamu i Evi, sa tri lica zbog čega tumačim da je dvolična, a Adam puten sa grozdom u preponama i rasporenim trbuhom i grudima iz kojih su izletele ptice. Tu više nema pesme, šta mu se desilo? "Za Adama je kasno, trebalo je na vreme da misli. Da je razmišljao svojom glavom, čitavom ljudskom rodu bi možda bilo bolje, još bismo sedeli u Raju. Ali tada ništa ne bi imalo smisla, sve što je prethodilo čovečanstvu moralo je da se desi, da se ljudska civilizacija kreće, uči, raste. Slika *Adam i Eva* je kritika našeg dalekog pretka."

Delovi nekih slika su neslikarski materijali. "Reč je samo o proširenim vidicima. Bilo da su metal, drvo, tkanina, papir, konoplja, peteljke trešnje, kašike, brave, životinjske lobanje...Koristim ih samo kada nepogrešivo osetim da njima mogu da zamenim boju, pod uslovom da prate moju ideju. Ako mi je potrebna crvena, upotrebim esker i stvorim isti utisak. Spojiti nespojivo, nešto što nikada nije moglo da bude zajedno, zar to nije magija. Umetnost nije naivna, ona je muka, kidanje. Stvaranje je patnja i nije poenta da se u tome uživa nego da se uči."

Objašnjava da je i sa skulpturom, dakle, izlaskom u prostor, "isto kao sa onim šrafom i crvenom bojom. Zamisao traži pravi put da se iskaže. Neke ideje se najbolje ispolje kroz skulpturu. Materijalne stvari propadaju, ljudi ih odbacuju, a ja volim da ih nađem, spojim i dam im novi život. Kao što je majstor Đepeto učinio sa Pinokijom: nešto se desilo i drveni lutak je oživeo. Tako i moje ribice, davno mrtve, davno nestale, samo je trebalo da ih ja nađem igrom slučaja i dobile su drugačiji kraj. Ne brinem se za budućnost takvih radova, siguran sam da će svi naći svoje mesto. Neko će ih zapamtiti, a neko postaviti u svoj prostor."

Sumrak sveta

Velimanović kaže da su mu ciljevi harmonija, dobro, svetlost, lepota, mir, red, ravnoteža... Deluje kao da je reč o katarzi do koje dolazi dok mukotrpno nedri slike i skulpture, pa potom taj isti efekat izazove kod publike, što jeste najvažnija uloga umetnosti bilo da je lepa ili ružna, da posmatrača ne ostavi ravnodušnim. "Ja sam kao neko prozorsko staklo, kako se svetlost prelama, takav efekat stvara sa druge strane. Kada bi ljudi umetnost shvatali ozbiljnije, ne bi bilo ovoliko gluposti, patnje i jadnika oko nas. Svako doživi moja dela na svoj način, zavisi od emocija, znanja i iskustva, reakcije su burne, neki i plaču. Ne pate oni zbog mog bola, nisam ja važan – ni ime ne mogu tačno da mi zapamte. To meni i nije važno, bitna je energija koja je proizvedena između mojih slika i njih. Ona će večno da traje."

Tokom razgovora, nekoliko puta je ponovio da je najsrećniji kada se osami u svom ateljeu, gde mu niko ne smeta, ne zapitkuje o novcu, politici, ljubavi. Ima li umetnik pravo da se izoluje, da u ateljeu nađe otklon od društvenih zbivanja i politike, i da svojim stvaralaštvom ne kritikuje svakodnevicu koja mu se, hteo on to ili ne, umeša u život i zagorčava ga. "Ja se sa četkom u ruci mešam u politiku svaki dan. Kada bi političari pogledali to što činim i čuli nas o čemu pričamo, ne bi radili to što rade, ne bi ni želeli vlast", kratko kaže o tome.

Dok po treći put odlazim sa izložbe Zorana Velimanovića, stiže publika. Jedna devojka kleči pred slikom *Poslednji dan na zemlji* – moli se ili meditira. To do sada još nisam videla u našim galerijama, a dugo ni sama nisam toliko osetila i naučila kao od ovih slika nade i beznađa.¶

NAĐA IVANJI ŠVAB

ZORAN STANOJEVIĆ

Koliko brzo odgovarate na poruke

Ne volim da zovem ljude na mobilni niti da mene zovu, sem kada je baš neophodno ili neizbežno. Mislim da gotovo sve može da se reši porukama ili da se poziv porukom može makar najaviti ("kada je zgodno da se čujemo?"). Mnogo puta mi je poziv prekinuo važan razgovor, bilo da su zvali mene ili mog sagovornika. Nebitno je da li smo se odazivali ili ignorisali. Da ne govorim o pozivima u totalno neprikladnim situacijama, na sahranama, važnim sastancima, predavanjima, koncertima, gde ponekad ne pomaže ni to što je telefon utišan (a obično nije) jer morate da se javite onome koji vas zove.

U odnosu na poruke, poziv ipak ima jednu ogromnu prednost i zato ga mnogi (zlo)upotrebljavaju. Odgovor dobijate odmah, bez čekanja, naravno, ako se pozvani odazove. A i neodazivanje je nekakav odgovor u današnje vreme, kada znate da je telefon svakome pri ruci, čak i na plaži.

Zato se razvila čitava teorija o tome koliko brzo treba odgovoriti na nečiju poruku, u šta se računaju i propušteni pozivi.

Prva podela je na lične i poslovne poruke, a podvrsta ličnih su poruke ljubavne prirode. Da skratimo priču, oni koji se muvaju na dobijenu poruku treba da odgovore u roku od pet minuta ako su zainteresovani, a toleriše se nekoliko sati do jednog dana ako su se neke obaveze isprečile.

Ako vam poruku šalje neko s kim ste već u (bračnoj) vezi, onda ste pravila sami uspostavili, odgovarate čim vam se ukaže prilika, a najpametnije je smesta.

Uporište za ove procene daje istraživanje koje je sproveo Viber i koje kaže da 95 odsto poruka biva pročitano u roku od tri minuta po prijemu. Prosečno vreme za odgovor na Viberu je 90 sekundi. Tvrde, takođe, da muškarci na *flert* poruke odgovaraju u roku od 24 sata (ako su zainteresovani), dok ženama treba najviše jedan sat. U proseku, naravno.

Prava nevolja nastaje sa poslovnim porukama.

Na poruku šefa odgovara se promptno, čim je dobijete i obično opširnije piše onaj ko je na nižem položaju. Šef odgovara kada stigne, kratko ("da" ili "ne"), i pravilo je da odgovor odlaže, sem u situaciji kada to može da nanese štetu poslu.

Ako vas neko pita da li ste slobodni za razgovor, na takvu poruku treba odgovoriti bez odlaganja, sa preciznim vremenom kada ćete moći da se čujete. Možete odmah vi da ga pozovete, jer smatra se da je sagovornik na raspolaganju u tom trenutku. Takav odgovor se odlaže samo ako vas neka obaveza sprečava ili vam se sa tom osobom ne priča.

Brzina odgovora na poslovnu poruku zavisi od toga koliko vam je taj posao važan. Pristojno je odgovoriti u roku od jednog sata, mada su očekivanja da to bude makar do kraja radnog dana odnosno do četiri sata posle prijema, pokazuju istraživanja. Najozbiljniji su oni koji odgovaraju trenutno ili makar nekoliko minuta po prijemu, kakav god odgovor bio. Oni koji odgovor razvlače, razvlačiće i posao. ¶

(O mejlovima naredne nedelje.)

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

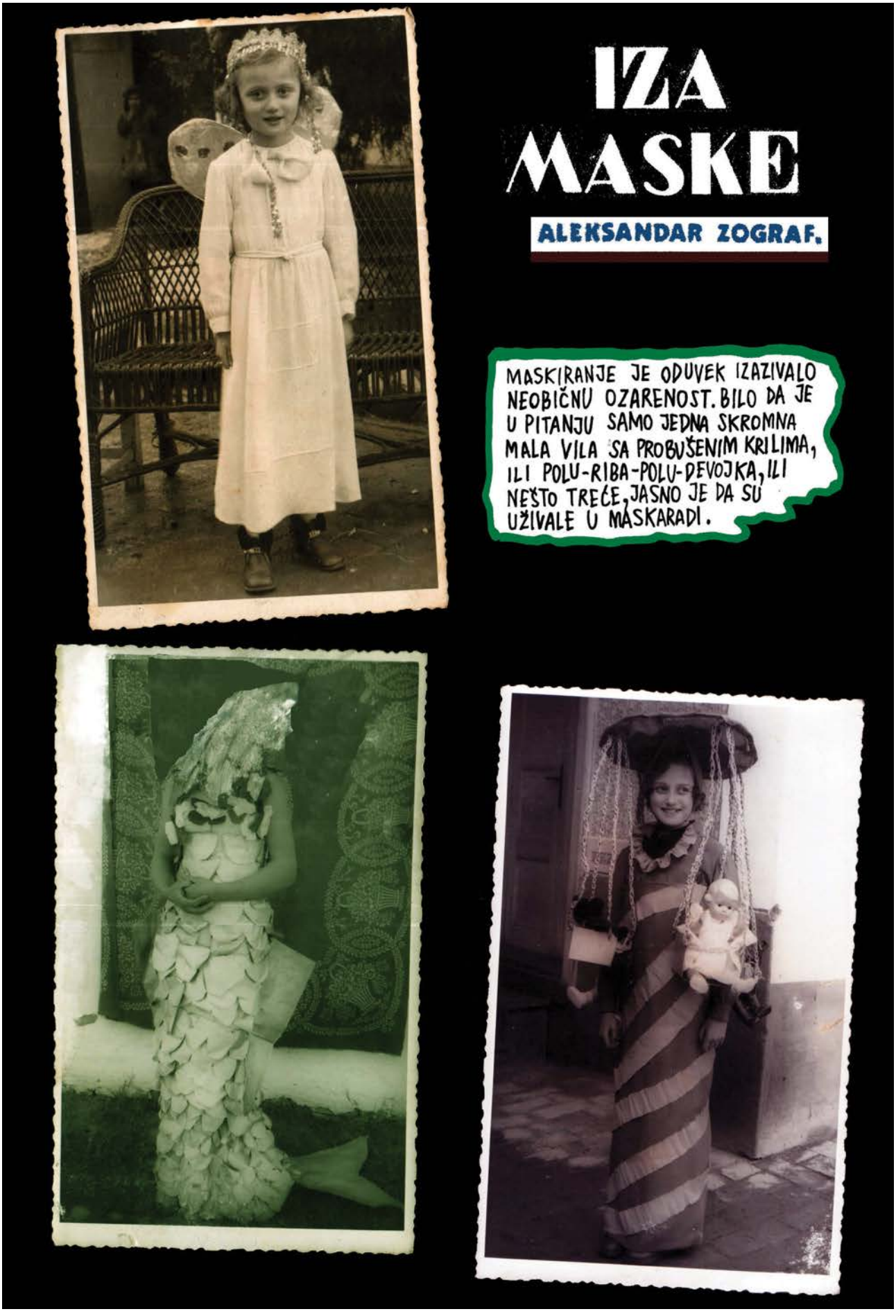
Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

IZA MASKE
ALEKSANDAR ZOGRAF.
MASKIRANJE JE ODUVEK IZAZIVALO NEOBIČNU OZARENOST. BILO DA JE U PITANJU SAMO JEDNA SKROMNA MALA VILA SA PROBUŠENIM KRILIMA, ILI POLU-RIBA-POLU-DEVOJKA, ILI NEŠTO TREĆE, JASNO JE DA SU UŽIVALE U MASKARADI.

DIZNIJEVI FILMOVI SU DONELI TREND MASKIRANJA U PATULJKE, SNEŽANE, DOBRE VILE I PONEKU ZLU VEŠTICU...

MEĐUTIM, BILO JE MOGUĆE MASKIRATI SE I UZ VRLO MALO SREDSTVA – NA POLEĐINI FOTOGRAFIJE IZ TRIDESETIH, ZABELEŽENO JE DA SU DEVOJČICE UČESTVOVALE U IGROKAZNOM KOMADU – "VELIKOVAROŠANKA". BILE SU DOVOLJNE MAMINE ŠOLJICE ZA KAFU, I BABINA MARAMA, I – ZA STOLOM SU SADA ČETIRI ODRASLE VAROŠANKE!

CV

Sve vreme mi je nad glavom visila ta giljotina 21. veka.

Posle par godina na psihoterapiji, najveća strahota koja mi je izmarala moždane vijuge jeste gubitak posla u ovoj zemlji. Sve sam mogao da prebrodim: i ljubavne jade, i odnose sa ljudima, sa roditeljima, sa društvom... Ne znam šta sve nisam pregurao, ali to ponovno i ponovno slanje CV-a nekom poslodavcu, bog te maz'o, izjedalo me je iznutra.

Jer, šta ćeš, odrastaš u nemaštini. Roditelji se konstantno svađaju zbog para, pa se na kraju i razvedu. Stalno gledaš kako ti dolaze crvene opomene za struju, kako ti frižider zvrji prazan. Vidiš kako ljudi oko tebe tonu zato što nemaju novca za osnovne namirnice, i sad će, kao, jedna virtuelna papirčina, bato, da ti odredi dalju budućnost. Makar bio i kosmonaut, ako nemaš CV, druže, po najmodernijim standardima, produži dalje.

Ali 'ajde da je to samo spisak stvari koje si za života radio, pa sve to iskucaš, urediš, staviš datume, godine... Nego, pazi molim te, moraš da paziš i na estetiku, da to sve bude u nijansama minimalizma, da ukrašavaš cvetićima, leptirićima i suncem, da se, bogo moj, pokaže tvoja ličnost kroz taj bljutavi i veštački papirus.

Pa, kada se uz jezu CV-a umeša i strah od gubitka posla u ovoj zemlji, dobija se pravi mali toksični bućkuriš za ljudsku psihu. Čak nisam bio ni toliko uplašen za svoju budućnost, koliko sam bio zastrašen od samog tog čina gde ti oni gledaju u CV, a ti moraš to da braniš kao doktorsku disertaciju.

Naravno da su mi stariji i iskusniji govorili da nije smak sveta, ali za mene je bio Armagedon.

Anksioznost mi je godinama proždirala kičmenu moždinu kako neću preživeti gubitak posla, kako mi famozni CV nije dovoljno jak, kako ima mnogo boljih od mene, kako će me taj nedovoljno savršeni list papira zacementirati u večitoj vrtešci traženja posla...

I tako, nakon pet skromnih godina provedenih u novinarskim vodurinama, vucarajući se od redakcije do redakcije i pišući na sve strane, doživeo sam da se iz komotne ušuškanosti preko noći pronađem na ulici.

"Nažalost, moraćemo da se zatvorimo", bila je rečenica koja me je, puf, oterala u blekaut. I to je bilo to. *Just like that*.

Samo se sećam da mi se ispod stopala zemlja polako otvarala, a ja sam halucinirao da sam i dalje u krevetu, da je sve to samo košmar. Uhvatio sam sebe kako čupam dlake sa ruku, moleći sve bogove ovog sveta da je ovo samo još jedna noćna mora zbog ožderavanja posle ponoći.

Ali – nije. Vratio sam se u kuću, svalio se u krevet i prespavao ne znam ni sam koliko sati.

Trebalo mi je par životnih šamara da sebe iščupam iz kandži anksioznosti i nadolazeće depresije. Sama pomisao na račune, hranu, izvršitelje i dugove poterala me je da jurcam trbuhom za kruhom.

Stoga, nije bilo potrebno mnogo vremena da se pronađem na bezbrojnim razgovorima za kojekakve poslove, na kojima bog sveti zna šta bih radio.

Sva ta silna uštogljena i formalna trućanja i moljakanja za posao izgledaju zapravo kao razgovori za pakao. Od "šta nam možete reći o sebi", preko "koje su Vaše tri najbolje osobine", do "recite mi kako se snalazite pod pritiskom" samo su neki od vesnika pošasti novog milenijuma.

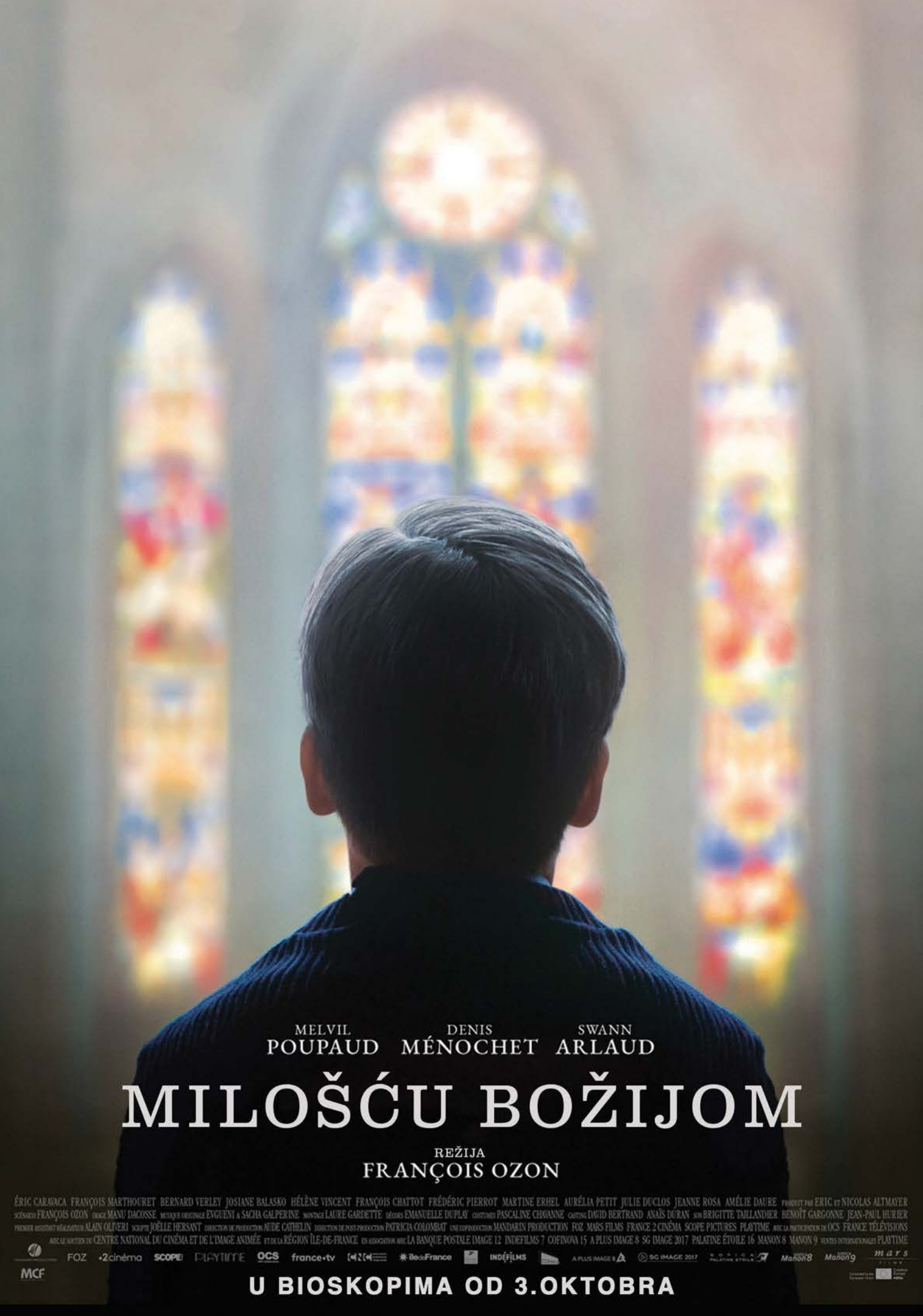
Svi ti odjedared fensi porivi da raznorazni menadžeri vole kada je CV u ovakvoj ili onakvoj formi. Da što je interaktivniji i sabijeniji, to je bolji. Kao da će robote da primaju, a ne ljude.

Jer, da se razumemo, činjenica da neko sedi preko puta vas i donosi odluku o vašoj egzistenciji na osnovu par minuta razgovora i jedne hartije, zapravo je poraz svega za šta se ovo čovečanstvo borilo. Obezvređivanje svih naših života. Ubeđenje da smo svi mi zamenljivi. Da nismo dostojni da radimo, oh, tako visoko zahtevne poslove. I da, ako ne želimo to da radimo, ima ko hoće.

I tako, besane noći prepune šašavih misli o tome kako je to kraj moje malecke novinarske karijere i da ću sada nastaviti put korporativnim rekama prezirući sebe što sam odustao, nazivajući se "content writterom" ili menadžerom za već nešto – upravo to me je nateralo da preokrenem ćurak i da, dapače, pratim stazicu koju sam tako krvavo utabao.

Zato mi je na kraju bilo na jedan izopačeni način drago što sam izgubio posao i proživeo svaki delić inferna 21. stoleća koji se ogleda u traženju posla. Nakon svega, produžio sam u dalje medijske dubine nastavljajući svoje novinarsko zlopaćenje, i prepustio, jelte, stručnijima i pametnijima da se valjaju i uživaju u blagodetima CV-a. ¶

NIKOLA KRSTIĆ

MELVIL POUPAUD
DENIS MÉNOCHET
SWANN ARLAUD
MILOŠĆU BOŽIJOM
REŽIJA
FRANÇOIS OZON
U BIOSKOPIMA OD 3.OKTOBRA

UVEK ŽEDNI
DOBRIH TEKSTOVA

Nazdravimo jubileju!

PREKOMERNA UPOTREBA JE ŠTETNA
18+
ZABRANJENA PRODAJA I SLUŽENJE MALOLETNICIMA